יודען געדענקט! דער קאמף קעגען רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד — דויערט

NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראשען

22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 119 | Łódź, Piątek, 22 maja 1936 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1.06 | לאדז, פרייטאג פ' במדבר א' סיון תרצ"ו | 14-טער יאהרגאנג

בלוטיגע צוזאמענשטויסע צווישען ענגליש מיליטער און אראבער

דריי ענגלישע זעלנער פערוואונדעט.—איבערגעריסען די טעלעגראף און טעלעפאן-פערבינדונג פון א"י מיט דער אויסערליכער וועלט.— 13 באמבעס אין איין טאג.— תענית צבור אין א"י.— אלארם-רוף פון די יודען אין צפת — אפגעשטעלט דעם „פעלעסטיין" — באמבעס אויף ענגלישע דיסטריקט-קאמיסארען.— אונטערגעצינדען טעלעפאן-סלופעס. — באמבען-אטענטאט אויף א יודישען קאפיטאן. — מ'שרעקט זיך פאר'ן היינטיגען פרייטאג. — פייערלעשער ווערען בעוואפענט. — אויפגעריסען בריקען מיט דינאמיט

פאליציי שטעלט באריקאדען אויף די גאסען פון ירושלים

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אין דער נאכט פון מיטוואך אויף דאנערשטאג האבען אראבער איגנאנצען איבערגעריסען די פער[בינדונג] פון ארץ-ישראל מיט דער אויסערליכער [וועלט], ס'זענען איבערגעריסען געווארען די טעלע[גראף] און טעלעפאן-ליניעס. די דראטען זענען אי[בער]געשניטען געווארען אזוי, אז די גאנצע נאכט [פון] מיטוואך אויף דאנערשטאג איז ארץ-ישראל [געווען] אפגעשניטען פון דער אויסערליכער וועלט. [נאר] היינט דאנערשטאג פריה איז די פערבינדונג צוריקגעשטעלט געווארען. מיט ביירוט איז די פערבינדונג צוריקגעשטעלט געווארען ערשט היינט, דאנערשטאג 12 מיטאג.

אין שייכות דערמיט, זענען בעזייטיגט געווארען אלע אראבישע טעלעפאן-און טעלעגראף-בעאמטע. אויף זייערע ערטער זענען צוגענומען געווארען ענגלישע בעאמטע.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

נעכטען, מיטוואך ביז אווענד זענען אויסגעפיהרט געווארען 13 באמבען-אטענטאטען אין פערשידענע ..ייל[ע]ן לאנד, ווי יפו, כפר טחמן א. אנד.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

דער רבנות הראשית האט מכריז געווען אויף היינט יום-כפור קטן א תענית צבור, די שוהלען זענען געווען איבערפולט מיט מתפללים.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

רוטענבערג האט היינט אפגעהאלטען א 2 שעה'דיגע קאנפערענץ מיט'ן הויך-קאמיסאר וואו-קאפ.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אראבישע טעראריסטען האבען אויסגעריסען טויזענד בוימער אין הרצליה און אין פיל יודישע פרדסים.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

פון צפת קומען אן אלארם-רופען פון די ארטיגע יודען, די יודישע בעפעלקערונג לעבט דארט אין שרעק. פיל הייזער זענען אונטערגעצונדען געווארען דאס פייער איז אומעטום בעצייטענס איינגעלאשען געווארען.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

די אראבישע צייטונג „פעלעסטיין" איז אפגעשטעלט געווארען אויף 4 טעג.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אן אראבישע דעלעגאציע האט בעזוכט דעם עמיר אבדולה אין עבר-הירדן און געפרובט אויף איהם ווירקען, ער זאל זיך איינשטעלען פאר די אראבער אין ארץ-ישראל.

תל-אביב, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

א גרופע פערזאנען, האבען געגרינדעט א נייע אקציען-געזעלשאפט אויף צו בויען א פארט אין תל-אביב. דער קאפיטאל פון דער אקצ. געז. בעטרעפט 150 טויזענד פונט, ס'וועלען ארויסגעלאזט 300 טויזענד אקציעס.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

ע"נ היינט איז געקומען צו א בלוטיגען צוזאמענשטויס צווישען ענגלישען מיליטער מיט אראבישע טעראריסטען.

15 קילאמעטער פון תל-אביב, האבען אראבישע טעראריסטען אויסגעפיהרט אן איבערפאל אויף יודישע אויטאבוסען. פון א בעהעלטעניש האבען אראבער געשאסען אויף די אויטאס אין וועלכע ס'האבען זיך געפונען: אליעזר קאפלאן, בערל קאצענעלזאן, אליהו דאבקין, בארלאס און אנדערע פערזענליכקייטען. פון די קוילען זענען פערוואונדעט געווארען צוויי יודישע פאסאזשירען יהושיע פישמאן און לובא פעפער, וועלכע זענען אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

ווען די פאסאזשירען זענען אנגעקומען קיין תל-אביב האבען זיי געמאלדען דער מאכט, ס'איז באלד ארויסגעשיקט געווארען אן אויטא מיט ענגליש מיליטער. ס'איז ענטשטאנען א שיסעריי בעת וועלכען דריי ענגלישע זעלנער זענען פערוואונדעט געווארען. די אראבישע טעראריסטען זענען אנטלאפען.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אין ירושלים איז אן אראבער דערשאסען געווארען פון אן ענגלישען זעלנער. ביים דערשאסטענעם האט מען געפונען געוועהר.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט האבען אראבישע טעראריסטען געווארפען באמבעס אויפ'ן בנין פון ענגלישען דיסטריקט-קאמיסאר אין שאן און אויף בריטישע בעאמטע אין בית-גן.

די טעלעפאן-סלופעס צווישען חברון און ירושלים זענען אונטערגעצינדען און פערברענט געווארען. אין ז' שלמה זענען אויסגעריסען געווארען 500 בוימער.

נישט ווייט פון חדרה איז אויסגעפיהרט געווארען אן אטענטאט אויפ'ן יודישען קאפיטאן זילבער. די אטענטעטער האבען פיל מאל געשאסען אויף זילבערן און צום גליק נישט געטראפען.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז די אראבער גרייטען זיך אויף מארגען (היינט) פרייטאג צו שארפע ארויסטרעטונגען. די יודען זענען געווארענט געווארען, נישט ארויסצוגעהן אין גאס.

דער ירושלים'ער מופטי האט זיך געווענדעט צום הויך-קאמיסאר מיט א פראטעסט געגען דעם, וואס די רעגירונג דערלויבט צו בויען א פארט אין תל-אביב.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

די רעגירונג האט זיך געווענדעט צום שטאט-ראט מיט א פאדערונג, איבערצורייסען די קאנטראקטען מיט די פירמעס, וואס פיהרען נישט אויס די ארבייטען צוליב'ן אראבישען שטרייק.

תל-אביב, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אראבער האבען היינט געווארפען א באמבע אויף א יודישען אויטא. קיינער איז נישט פערוואונדעט געווארען.

* * *

תל-אביב, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט זענען אלע פייערלעשער אין תל-אביב געווארען בעוואפענט מיט געוועהר.

צווישען יפו און תל-אביב זענען בעזייטיגט געווארען די יודישע פאליציאנטען, אויף זייערע ערטער זענען אוועקגעשטעלט געווארען ענגלישע פאליציאנטען.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

די באהן-בריק נעבען תל-כרם איז אויפגעריסען געווארען מיט דינאמיט.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף דער פעראָרדנונג פון דער מאכט, זענען אין ירושלים אוועקגעשטעלט געווארען באַריקאדען מיט שטעכעדיגע דראטען אויף דער גאס פון די נביאים, כדי נישט צו דערלאזען די אראבער זיך אריינרייסען אין יודישען קווארטאל, דער קווארטאל מאה שערים, ווערט שטארק בעוואכט פון דער פאליציי.

חיפה, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אראבער האבען היינט געווארפען צוויי באמבעס 2 אראבער זענען דערביי ארעסטירט געווארען. 19 אראבער זענען ארעסטירט געווארען בעת א שיסעריי אויף דער פאבריק „שמן".

אראבישע טעראריסטען האבען היינט אויפגעריסען מיט דינאמיט די באהן-בריק צווישען לוד און חיפה.

שיסערייען מיט אראבער זענען פארגעקומען אאין באלפורי'ע און אין שכם. אין דער אלטשטאט איז געקומען צו א שיסעריי צווישען ענגלישען מיליטער און אראבער.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

דער גארניזאן איז בעדייטענד פערשטארקט געווארען מיט פערשידענע מינים מיליטער, ווי: פיעכאטע, קאוואלעריע, טאנקען, געפאנצערטע אויטאס און אניעסקאדרע עראפלאנען.

לאנדאן, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

דאס בריטישע קריגס-מיניסטעריום טיילט מ'ט, אז פון קאאירא איז ארויסגעשיקט געווארען קיין א"י דער ערשטער באטאליאן בערג-שיסער.

די „מארנינג פאסט" טיילט מיט, אז אין יפו'ער פארט איז אנגעקומען א בריטישע מיליטער-שיף.

לאנדאן, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

זשאבאטינסקי האט פאר פרעסע-פארשטעהער

(ווייטער זעה 4-טע זייט)

טאג-טעגליך

ענגלאנדס שוועריגקייטען

צווישען ענגלאנד און איטאליען קומט פאר א שטילער קאמף. די בעציהונגען ווערען פסדר אנגעשטרענגטער און איין צד בעשולדיגט דעם צווייטען אין פערשידענע אינטריגעס.

אין ענגלישען פארלאמענט האבען א רייהע דעפוטאטען ארויסגעטראגען פערשידענע אנפראגעס וועגען די איטאליענישע בעציהונגען. עס איז דערבייער אויך אנגעוויזען געווארען, אז צוליב דער אגיטאציע פון אביסיניען דורך איטאליען זענען בעדראהט די ענגלישע אינטערעסען אין עגיפטען און אפילו ארץ ישראל. בכלל פיהלט זיך אין ענגלאנד א שטארקע שטימונג געגען איטאליען. לעצטענס [איז] נאך צוגעקומען דער פאל, וואס עס איז ארעסטירט דורך די איטאליענער אין אביסיניען א בעאמטער פון בריטישען קאנסולאט. עס איז צוליב דעם געקומען צו א שארפער מיינונגס-אויסטויש און עס האט זיך געענדיגט, אז די איטאליענער האבען דעם ארעסטירטען ענגלישען בעאמטען בעפרייען.

אבער דאך איז נישט צו גלויבען, אז עס זאל קומען צו א בעוואפענטען קאנפליקט צווישען די צוויי מלוכות. ענגלאנד איז נישט גענוג צוגעגרייט אין איצטיגען מאמענט צו א בעוואפענטען ארויסטריט. עס בעווייזען עס אמבעסטען די פסרדיגע אינטערפעלאציעס אין ענגלישען פארלאמענט, אין וועלכע עס ווערט אנגעוויזען, אז די ענגלישע בעוואפנונגען שטעהען ווייט נישט אויף דער געהעריגער הויך. און דעריבער איז אויך פערשטענדליך די פערקלערונג פון פרעמיער באלדווין, וועלכער האט אויף א אנפראגע צי ענגלאנד טרייט זיך צו צו מיליטערישע סאנקציעס, ערקלערט, דאס ענגלאנד האט נישט פריהער אונטערנעהמען וועלכע עס איז אקציע אויף אייגענער האנד.

בכלל מוז מען מודה זיין, אז די לאגע פון דער ענגלישער רעגירונג איז אין דער לעצטער צייט נישט קיין געהויבענע. פון אלע זייטען דראהען איהר סכנות און אנגענעהמליכקייטען. איהר וועג קיין אינדיען איז בעדראהט דורך דער איטאליענישער עקספאנסיע אויפ'ן מיטעלענדישען ים. אין ארץ ישראל האט זי, צוליב איהר אומגעלומפערטע פאליטיק, אליין ארויפגעצוואונגען שוועריגקייטען, פון וועלכע זי ווייסט איצט אליין נישט ווי ארויסצוקריכען. דייטשלאנד בעוואפענט זיך און ווערט א שטענדיגע סכנה פאר דעם שלום אין אייראפא. אויך אויפ'ן ווייטען מזרח וואקסען פאר ענגלאנד צוליב דער יאפאנישער עקספאנסיע גרויסע איבערראשונגען. און אויף די אלע שוועריגקייטען האט ענגלאנד איצט אן אנטווארט איין מיטעל: אין א פערשטארקטען טעמפא פון רוסטונגען איהר בעוואפנונג.

ש.

אונזער ווארט

דאס פאזיטיווע פראגראם

די פריצים און גרויסע גרונד-בעזיצער פון „טשאס" האבען זיך זעהר אויס אויף א „ערנסט" געכומען צו לייזען דאס יודישע פראבלעם אין פוילען. עס לאזט זיך, נעבעך, נישט שלאפען די נויט און ארימקייט, וואס הערשען אין פוילישען דארף. די ארבייטסלאזיגקייט אויפ'ן דארף קאנען האבען דרחצהעענדיגע פאלגען; ווידער ארבייטסלאזיגקייט אין שטאט — שרייבט דער סאנאטאריש - קאנסערוואטיווער „טשאס". נאטירליך פאר די גרויסע גרונד-בעזיצער קען דיכויט אויפ'ן דארף פאקטיש ווערען אומבעקוועם.

און אט האט מען געפונען א גענייאל מיטעל ווי זיך צו ראטעווען פון דער דאזיגער סכנה: מען וועט ארויסשיקען די יודען פון פוילען און זייער ארט וועט פערנעהמען דער איבערפלוס פון דער בעפעלקערונג אויפ'ן דארף.

און מען ווייסט נישט, וואס עס שטעקט דא מעהר אין דעם דאזיגען גענייאלען פלאן, ציניזם, פשיטות אדער אפשר נאקטע נאאיוויטעט.

דער „טשאס" ארבייט אויס א גאנצען פלאן פון א יודישע „נאציאנאלע" היים אין פאלעסטינא מיט יודישע קאלאניעס מחוץ פאלעסטינא. און באמת וואס דארפען יודען זיך שטופען אין פוילען, אז די גאנצע וועלט שטעהט פאר זיי אפען. זיי דארפען נאר אויסשטרעקען די האנד און זיי האבען קאלאניעס אפילו אין אביסיניען...

אבער שוין נישט רעדענדיג וועגען דעם גאנצען אונזין פון פלאן, פערגעסען די פריצים פון „טשאס" — צוליב זייער שרעק פוגם הונגעריגען דארף — אז די יודען אין פוילען זענען גלייכבערעכטיגטע בירגער, אז נאציאנאליזאציע-רעכטע האבען זיי זיך שוין ערווארבען אין משך פון פיל הונדערטער יאהרען, אז עס איז דעריבער אונאנשטענדיג, חוצפה'דיג און צביעות'דיג זיך צו ווענדען צו 10 פראצענט פון דער בעפעלקערונג פון לאנד, מיט פארשלאגען, וואס שטעלען אין ספק זייער רעכט אלס פול-בערעכטיגטע אלטע תושבים פון לאנד. די יודען אין פוילען עמיגרירען און וועלען עמיגרירען אלס יחידים דאן ווען דאס איז פאר זיי בעקוועם, ווען זיי האלטען עס פאר צוועקמעסיג און דער עיקר ווען זיי האבען דערצו א מעגליכקייט; קיינער האט אבער נישט קיין רעכט דערצו זיי צו צווינגען, פונקט אזוי ווי מען קען נישט צווינגען צו עמיגראציע די ארבייטלאזע אין פוילישען דארף.

און דעריבער זעהט אויס דער „פאזיטיווער" פראגראם פון „טשאס" ווי א פרוב מצד די גרויסע גרונד-בעזיצער און פריצים אויסצונוצען דעם יודישען ארגומענט אלס מיטעל אפצולענקען די אויפמערקזאמקייט פון דעם איינציגסטען ריכטיגען אופן, ווי אזוי צו העלפען דעם פעראָרימטען און באדענלאזען פויער, א מיטעל, וואס געפינט זיך גאר ביי זיי אין די הענד...

פ.

„Park Zdrowia“ Wiśniowa Góra

באטיין ◆ פלאזשע ◆ פארק ◆ וואלד ◆ צוקערניע ◆ באר ◆ דאנסינ…

ערעפנונג מארגעז שבת, דעם 23טען מאי …936

צוקערניע=באר גיט ארויס געשמאקע פריהשטיקעז, יארסקע מיטאגעז און אווענד=ברויט…

טעגליך Five o'clock און דאנסינג. דער בופעט איז רייך פערזעהען מיט הייסע און קאל… צוביסעז ווי אויך מיט פערשידענע געטראנק…

עס וועט צושפילען דער בעקאנטער ארקעסטער „WESOŁA PIĄTKA“ —::— צו דער בעקוועמליכקייט פון ד. …

ווערט ארויסגעגעבען מאנאטליכע בילעטען אין באסיין ווי אויך די פלאזשע און סעזאן-בילעטען אין פארק-וואלד, זעהר צוגענגליכע פרייזען…

געהילט! פארקעט אויף דער פרייער לופט!

אכטונג, ווישניאווא גורא!!

דערמיט טיילען מיר מיט דעם ג׳ ווישניאווער פובליקום און פון דער אומגעגענד. אז די

CHŁODNIA-DANCING „ADRIA“ (Willa Janickiego)

ווערט ערעפענט דעם ערשטען טאג שבועות, מיטוואך, דעם 27-טען מאי, 5 א זייגער באכמיטאג

FIVE O'CLOCK און דאנסינג. / ערשטקלאסיגער דזשאדו-ארקעסטער אונטער דער ליטונג פון IGO STROSMAN / טענץ און ארטיסטישע אויפטריטען. סאלידע בעדינונג. / רייך-פערזעהענער בופעט. / פערשידענע געזעלשאפטליכע שפילען. / שבת, זונטאג און יום-טוב פריהמארגען-פארשטעלונגען.

פעראייניגטער קאמיטעט פון די ציוניסטישע גרופירונגען אין לאדז.

זאל פילהארמאניע נארוטאוויטשא 20.

זונטאג, דעם 24-טען מאי, 11.30 פארמיטאג קומט פאר א גרויסע

טאלקס-פערזאמלונג געווידמעט דעם אנדענקען פונ׳ם צהרען-פרעזידענט… פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע און דער יידישער אגענץ

רבי נחום סאקאלאוו ז״ל

מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען אנגעזעהענע פערזענליכקייטען פון דער לאדזער ציוניסטישער בעוועגונג. דאס לאדזער נאציאנאלע יודענטום ווערט גערופען צו בעטייליגען זיך מאסענהאפט אין דער פערזאמלונג!

בילעטען פון 10 ביז 50 גר. צו בעקומען אין ציוניסטישען ביורא, שרודמיעסקא 29.

היינט, פרייטאג, 8.45 א זייגער אין אווענד, וועט

לארד מארליי

(מיטגליד פון לארדען-הויז און געוועזענער וויצע-קריגס-מיניסטער)

האלטען א פארטראג אין זאל פון פילהארמאניע (נארוטאוויטשא 20) אויף ד.ט.:

„די פרייהייטס-טראדיציעס און די יודען-פראגע אין איצטיגען מאמענט“

איינגאנג לויט איינלאדונגען. איינגאנגס-קארטען קאן מען בעקומען אין לאקאל פון „ארט“, וואלטשאנסקא 27, אין די ביורא-שעה׳ן.

הסתדרות החלוץ המזרחי בלודז אגרודובה 18

ביום א׳ פרשת נשא בשעה 8.30 בערב תתקיים באולם הכתו… „בני עקיבא“ פומורסקא 18

אספת אבל גדולה

בקשר עם פטירתו של גאון הא…

רבי נחום סוקולוב ז…

נאומים ישאו הח׳ מנה. ה. …מ. ש. רוביו, יצחק זכריש ו… שטרן. החברים נדרשים להופ… בדיוק. הכניסה חפשית. הו…

הנהלות הגמנסיות ובתי-הספר העממיים

של החברה ליסוד בתי ספר עברים בלודז

מודיעות, כי הלשכות של

הגמנסיה הראשונה לנערים
רחוב מניסטרצקה 21, טלפון 134-11

הגמנסיה השניה לנערים
רחוב מניסטרצקה 22, טלפון 134-12

הגמנסיה לנערות
רחוב פירמוביץ 6, טעל. 127-95

מקבלות בשעות העבודה, משעה 10 עד 14 הרשמות אל הגמנסיות ואל כל המחלקות של בתי הספר העממיים.

Wyrazy najgłębszego współczucia

FELI KIRSZENBERŻANCE

z powodu śmierci jej

B. P. MATKI

składają

Koleżanki II^B kl. Gimn. Marji Hochsteinowej.

יוחנן ליפש…

התן הרה״ג משה מנ… סג״ל שליט״א

וואינט

נארוטאוויטשא …
טעל. 221-29.

פערזיכערונגען

געגען פייער און גנבה

פון וואוינונגען, געשעפטען און פאבריקען ווי אויך לעבענס- און אלע ארט אנדערע פערזיכערונגען, ערלעדיגט אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען די פון 1905 עקזיסטירענדע אגענטור פון

מ. שיינבערג

16 נארוטאוויטשא 16, טעל. 129-04 און 266-58.

בעראטונגען אין פערזיכערונגס-אנגעלעגענהייטען, ערטייל איך פערזענליך טעגליך פון 1–3. סאלידע אגענטען קענען זיך מעלדען טעגליך פון 11–2.

ווארנונג!

עס ווערט געווארענט נישט צו קויפען א ספר… מיט א כלי קודש ביי איין טייל יורשים פון דער … סלעפון נאך דעם פאטער משה אליעזר סלעפון. ד… יורשים זיינען הערש סלעפון, מאנעלע האכמאן און … ציפערמאן. זיי וועלען דאס פערקויפען און עס איז … 7 יורשים, די איבריגע ווארענען נישט צו קויפען… זיי וועלען דערפון ארויסציהען די געהעריגע קאנסעקו…

מיט אכטונג ה. סלעפ…

כשר! איבערראשענדע ביליגע פרייזען! היגיעניש

דער גוט-בעקאנטער פענסיאנאט „RAJ“

JURKIEWICZA

Stacja Justynów (Willa Jeskiego)

איז הולאנקי

איז טעטיג און בעמט אן געסט.

מיר עמפפעהלען די געסט: טרוקענע, זוניגע צימערען. די קיך געפינט זיך אונטער ליטונג פון רוטינירטע קרעפטען.

קאנקורענץ-פרייזען! / סאלידע בעדינונג!

אינפארמאציעס ווערען ערטיילט אויפן ארט.

Gimnazjum i Szkoła Powszechna I. KACENELSONA

43 ZAWADZKA 43

Telefon 151-79

מיט אנמעלדונגען פאר נייע שילער זיך ווענדען אין קאנצעלאריע, טאג-טעגליך פון 10 ביז 2 פארמ. און פון 6 ביז 7 נאכמיטאג.

א הארציגען מזל-טוב וויגשען מיר אונז… חשוב׳ען פריינד

ה׳ וו. אוליניאווער און פרוי

צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער

פרל. **דיבה** מיט ה׳ **שמואל גראבא…**

און דעם יונגען פאר פיל גליק.

די פערוואלטונג און דאס פערסאנאל פון קאלאניאל-הענדלער-פערבאנד (שרודמיעסקא 20)

צו דער פערלאבונג פון ה׳

הענריק זארזשעווסקי

מיט פרל. **מארילא ראזענשטרויך**

ווינשען א הערצליכען מזל-טוב

מרדכי שלמה לעווקאוויטש… פרוי און טאכטער.

איער פערזענליכער אינטערעס באר צו קויפען

די ווייבעז

מיט דער מארקע

„באראויז“

נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

וועלכע גאראנטירט אייך געזונט און צופרידענהייט פאר ביליג געלד.

דאס בעוואוסטע

טוך און קארט-געשעפט פון

M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23, פראנט 11 שטאק, טעל. 226-39

טיילט מיט, אז צום קומענדען פריהלינג-סעזאן בעזיץ איך אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און מאדערנסטע

הערען און דאמען-שטאפען

פון די בעסטע ביליגער און טאמאשאווער סחורות צו די ביליגסטע פרייזען

ספעציעלער אויסוואהל פון **רעשטען** וואס מען פערקויפט מיט 30% ביליגער

געדענקט די אדרעסע

רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

ענגלאנד וועט ערפילען איהר פליכט

וואס פליסט ארויס פון ארץ-ישראל מאנדאט

לאנדאן, (ספ.)

[פ]רעמיער באלדווין האט היינט אין פארלא[מענט] אנגעגעבן א דעקלאראציע, וועלכע ווערט [באטר]אכט אלס די ריכטליניע אין דער ענגלישער [פ]אליטיק לגבי איטאליען.

[ד]עפוטאט האט אינטערפעלירט די רעגירונג [...] דעם איטאליענישן בעשלוס צו אנעקסירען [אב]יסיניען און דער סכנה, וואס ענטשטעהט פון דעם [...] די בריטישע פאזיציעס אין אפריקא און אויפן [נאה]נטן מזרח איז די בריטישע רעגירונג גרייט [...] א אונצווייידייטיגען אויפן פעסטצושטעלן דייט[ל]י[ך], [א]ז אונטער קיין שום בעדינגונג וועט נישט [...]לאזט ווערען קיין איטאליענישע איינגערענץ אין [...] ענינים פון עגיפטען און פאלעסטינא. די אינ[פ]ארמאציע האט אויך געפאדערט, אז די בריטי[שע] רעגירונג זאל דייטליך פעסטשטעלן, אז יעדער [...] פון אזא איינגערענץ וועלט אנערקענט געווא[רען] אלס א אונפריינדליכער אקט און געהעריג בעהאנדעלט געווארען.

פרעמיער באלדווין האט געענטפערט, אז ענגלאנד האט עגיפטען אנערקענט אלס א סובע-רענער אונאפהענגיגע מלוכה און יעדער פרוב פון וועלכען עס איז מלוכה זיך אריינצומישען אין די עגיפטישע ענינים וואלט די עגיפטישע מלוכה בעטראכט אלס א אונפריינדליכען אקט און וועט האלטען יעדע אגרעסיע געגען עגיפטישען טערי-טאריום פאר אנ׳אקציע, וואס מוז אפגעשלאגען ווערען מיט אלע מיטלען.

וואס שייך פאלעסטינא איז די ענגלישע רעגירונג פעראנטווארטליך פאר דער אדמיניסטרא-ציע און שוץ פון פאלעסטינא אין הסכם מיט די בעשליסען פון מאנדאט און האט בדעה אויסצו-פיהרען פולשטענדיג די פערפליכטונגען, וואס זי האט אויף זיך גענומען.

דעם פרעמיערס דעקלאראציע איז אויפגע-נומען געווארען מיט צופרידענהייט.

די גאנצע וועלט בעוואונדערט דאס מיידעלשע געזיכט „Palmolive"

דער גערער רבי בלייבט אויף שבועות אין גער

ווארשא, 21 (טעלעפאניש)

דער גערער רבי האט בעשלאסען צו בלייבען אויף שבועות אין גער. דער דירעקטאר פון דער גע-רער קאלעיקא און אויך דער בירגערמייסטער פון גער האבען פערזיכערט, אז סיי אויף דער קאלעיקע ווי אויך אין דער שטאט וועט זיין פולשטענדיג רו-היג.

פאלד נאך יום-טוב פאהרט דער רבי קיין מא-ריענבאד, וואו ער וועט בלייבען איבערן סאנאטאריום זו-מער, אויב אין ארץ ישראל וועט זיין רוהיג וועט דער רבי אפפאהרען קיין ארץ ישראל.

—*—

צוזאמענפאר פון יוד. קהלות אין לעמבערג

לעמבערג, 21 (יט"א טעלעפאניש)

היינט איז פארגעקומען א צוזאמענפאהר פון פערטרעטער פון יודישע קהלות. געקומען זענען פארשטעהער פון 35 שטעט. דער צוזאמענפאהר איז גערופען געווארען וועגען דעם שחיטה-פער-באט. רעפעראטען האבען געהאלטען דעפ. זאמער-שטיין און נח טרילוצקי.

בלומס פארבערייטונגס-אקציע צו שאפען די רעגירונג

פאריז, 21 (ספ. טעל.)

דאס הויפט פראבלעם פון דער איצטיגער לאגע [אי]ן דער אינערליכער פאליטיק איז די פראגע פון [בע]שטימען די פערזאן פון קינפטיגען אויסערן-[מי]ניסטער.

[ב]לומ׳ס געשפרעך מיט בלומען האט זיך [...] ווידער מיט אנ׳אפעל פון קומענדיגען [רעג]ירונגס-שעף צו העריא, אז ער זאל זיך דעצידי[רען] איבערצונעמען די אנפיהרונג מיט׳ן אויסערן-[מי]ניסטעריום.

אין די לינקע קרייזען רעכענט מען, אז דער ענטפער וואס העריא וועט יעצט געבען יעט נישט זיין קיין ענטגילטיגער, עס איז מעגליך אז אויף העריאס בעשלוס וועט האבען אן איינפלוס זיין מאר-גענדיגער געשפרעך מיט׳ן פרעמיער סארא.

ווען העריא זאל אפזאגען זיך איבערצונעמען דעם פארטפעל פון אויסערן-מיניסטעריום, דאן קומען אין בעטראכט פאלגענדע פערזאנען: שאטאן, באנע, פאול באנקור און ענדלעך בלום.

Łódź, Zawadzka 11 A.Ogórek
tel. 202-86

מאדערנע דאמען-שיך
אין גוטען קוואליטעט בעקומט מען נור ביי
בעמערקונג: א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך

NOWY OTWOCK

דער איינציגער אפרוה-ווינקעל און גוטע ערהאלונג איז נאר אין

פענסיאנאט באמבערג

ס׳ווערען אנגענומען געסט אויף שבועות גאראנטירט פארן בעסטען עונג יום-טוב.
צו ערפאהרען אין דער עקספעדיציע

„ISKRA"
אנראראווא 2

זונטאג, דעם 24-טען מאי 1936 קומט פאר די יעהרליכע

גענעראל-פערזאמלונג

פון דער 1-טער יודישער באלוטער גמילת-חסדים-קאסע

אין אייגענעם לאקאל, מארינארסקא 15 מיט פאלגענדער טאג ארדנונג:

1) ערעפענונג, 2) וואהלען פון א פארזיצער מיט אססעסארען, 3) בעריכטען, 4) וואהלען פון א פערוואלטונג און רעוו. קאמיסיע, 5) פערשידענעס.

די פערזאמלונג קומט פאר 6.30 נ"מ צום ערשטען טערמין און 7.30 אווענד צום צווייטען טערמין גילטיג ביי יעדער צאהל מיטגלידער. די פערוואלטונג

האנטווערקער-פאריין
ציגעל-גאס 4

אכטונג מענער-מאגאזין!

שבת, דעם 23-טען מאי, 5 נאכמ. קומט פאר אין פאראיינס-לאקאל

א גרויסע מיטגלידער-פערזאמלונג

פון מענער-מאגאזין-פאך
צו וועלכע אלע מיטגלידער מוזן אין אייגענעם אינטערעס אומבעדינגט אין פינקטליך קומען.

די פאך-קאמיסיע
און די פערוואלטונג.

Z okazji zaręczyn
p. R. Hamburgera
z p. M. Cwilichówną
serdecznie gratuluję.
D. Baumgarten

Z intencji zaręczyn
naszej szefowej
p. Reginy Lustiżanki
z p. Ickiem Mincem
życzymy dużo szczęścia
na nowej drodze życia.
PRACOWNICE.

אונזערע ליבע פריינד
פרל. מאניא צוויליך
מיט ראובן האמבורגער
צו זייער פערלאבונג
די הארציגסטע וואונשן
ראובן בוגייסקי
מיטעלע פרידמאן

די שביעה, וועלכע פירמע
העבריק ווישליצקי
אין דער פערזאן פון
יעקב הערש ווישליצקי
נאווראט 38
האט געזאלט אפגעבען אין דער ווילמער שוהל דאנערשטאג, דעם 21/5 ד. י. 8.30 פריה איז נישט פארגעקומען צוליב דעם, וואס דער ראבינאט האט אויסגע-גליכען די צדדים.

דער שווער געטראפענער
פאמיליע גאלדשטיין
צוליב׳ן טויט פון זייער
מוטער
דריקט אויס מיטגעפיהל.
פאמיליע מיליך.

רעליגיעזע טעכטער-שולע
„חבצלות" Chawacalot
8 פאמארסקא 8.

אין דער שולע „חבצלות" בעקומט אייער טאכ-טער אלגעמיינע בילדונג פון א פאלקס-שולע, אין א פולער מאס יודישע למודים לויט׳ן פראגראם פון „בית יעקב" אונטער דער לייטונג פון דעם אגודיס-טישען כלל-טוער ר׳ יעקב בילויער.
איינשרייבונגען צום נייעם שול-יאהר ווערט אנגע-נומען אין דער שול-קאנצעלאריע פאמארסקא 8 פון 10 ביז 2 נאכמיטאג. מעסיגע פרייזען!

VII-קל. טעכטער-שול
(מיט מלוכה-רעכט)
ק. וואלפזאן
ירעק. יודאאיסט. י. נ. קאמיעניעץ
זאוואדזקא 1. טעל. 86-207

בעקאנטמאכונג.
זונטאג, דעם 24/V 1936, 4 נ. מ קומט פאר אין אייגענעם שולע-לאקאל
א פייערליכע אקאדעמיע
געווידמעט דעם „מוטער-טאג"
„Dzień Matki"
רעקלאמאציעס, מוזיק, געזאנג א.א. מ. פארפירונג גלייכצייטיג וועט דיר. י. נ. קאמיעניעץ רעפערירען א. ד. ט.
„די נייע שטרעמונגען פון מזרח און מערב"
איינטריט פאר שול-עלטערן — פרײַ.
די דירעקציע.

אכטונג!
לעטניקעס
דאס בעסטע און דאס געזיכערסטע ארט איז נור טעאפילאוו
וואס איז בעקאנט אלס געזונדער שטח דער צופאהר איז מיט דער אלעק-סאנדער ליניע.
עס איז דארט דא א שטענדיגער פאליציי-פאססערונעק, וואס איז בעשטימט פון ה׳ וואיעוואדע.

אכטונג, קאנקורענץ-פרייזן!
הערען-שניידער-מייסטער
א. ה. קוטשינסקי,
13 נארוטאוויטשא 13
קווער אפיצינע, 1-טער שטאק. טעל. 90-247
מאכט בעקאנט, אז צום פריהלינג און זומער-סעזאן ווערען אנגענומען אלערליי בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות מיט די נייעסטע מאדעלען.
ערשטקלאסיגע ארבייט! מעסיגע פרייזן!
בעמ.: גרויסער אויסוואהל פון סחורות
קומט און איבערצייגט אייך!

וויכטיג פאר
ברוך-קראנקע

(רופטורעז) זאווי פון פערקרימונגען פון רוקען-ביין (הויקערס), פאראליזשען, ביין-שווינדזוכט, פלאטפים און פערשידענע אנדערע פערקריפלונגען-ליידענדע.
פאר פערשידענע ארט רופטורען פערעלטערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-באנדאזשען לויט מיין מע-טאדע היילן און בעזייטיגען ראדיקאל יעדן איינציגען ברוך.

ביי מאגען און קישקע - זענקונג ספע-ציעלע אינדיווידועל צונעפאסטע לייב-הייל-באנדא-זשען.
פאר הויקערס ספעציעלע נארסעטען און גליכהאלטערס.
נעגען ביין-שווינדזוכט ספעציעלע אר-טאפעדישע אפאראטען פון אלע סיסטעמען.
נעגען שמערצענדע פלאטפים ספע-ציעלע ארטאפעדישע איינלאגען לויט גיפס-מאדעלען.
נעגען קרומע אדערן ספעציעלע גומי-שטרימף לויט מאס.

קינסטליכע הענט און פיס
ספעציעלע הייל-ארטאפעדישע אנשטאלט
ספעצ. ארטאפעד.

א. פעטריקעוויטש, לאדז
9 פיראמאוויטשא 9, טעל. 09-177 (פריהער אלגינסקא)
אכטונג! קראנקע מוזען זעלבסט ערשיינען.
[...]ויזענטער דאנקזאגונגען קענען בעוויזען ווערען

היטלער וויל שטעלען פראגען

איידער ער וועט ענטפערן אויפן ענגלישען פראגע־בויגן

לאנדאן, 21 (ספ. טעל.) דער דיפלאמאטישער רעדאקטאר פון „דיילי טעלעגראף“ שרייבט:

היטלער האט ווידער פארגעלעגט צו שליסן אויף 25 יאהר א אפמאך פון נישט־אגרעסיע מיט פראנקרייך און בעלגיען דערביי דארפן ענגלאנד און איטאליען זיין גאראנטען. ער איז אויך מסכים, אז עס זאלן בעשטימט ווערן אויטאמאטישע סאנקציעס געגן דעם ברעכער פון אפמאך. אבער דער אפמאך מוז טראגן א אויסשליסליך „מערב־דיגען“ כאראקטער.

היטלער איז אויך ווייטער מסכים צו שליסן אפמאכען פון געגנזייטיגער נישט אגרעסיע מיט די מלוכות פון מזרח־אייראפא. ער איז אבער נישט מסכים אויף קיין שום אפמאך מיט ראטען־פארבאנד.

ער וואלט אויך געוואלט בעקומען אויפן קלערע בנוגע דער טשעכאסלאוואקישער פאליטיק. צוליב דעם אפמאך פון געגנזייטיגער הילף צווישן טשעכאסלאוואקיען און ראטען־פארבאנד, קען דער סאוויעטישער לופט־פלאט אויסנוצען די טשעכאסלאוואקישער טעריטאריע אדורכצופליהען א אנגריף אויפן הארץ פון דייטשלאנד.

איידער היטלער וועט ענטפערען אויף דעם ענגלישען פראגע־בויגען האט ער אליין בדעה צו שטעלען עטליכע פו

לעצטע דעפעשען

דעמבערג, 21 (טעלעפאניש).

דא איז אויסגעבראכען א שטרייק פון [...] שטאטישע אנגעשטעלטע.

עס האבען פערשטרייקט אויך די אנגע־[...] שטעלטע פון די אינסטיטוציעס פון עפענטליכ[ען] געברויך.

די מכבה האט פערזיכערט דעם נארמאל[ען] צופלוס פון וואסער פאר די איינוואוינער, ווי אי[ך] פון גאז און עלעקטרי.

דער שטרייק האט ביז איצט א רוהיג[ען] פערלויף. עס שטרייקען אויך די טראמוואי[...] אויטאבוסען און אויטאס.

* * *

ווארשא, 21 (טעלעפאניש)

ווי מען שמועסט וועט אין א פאר טאג ארו[ם] צוזאמענגערופען ווערען די אויסערגעוועהנליכע [...] סיע פון סיים און סענאט.

דער דעקרעט פון מלוכה־פרעזידענט, וואס ווא[...] איינציגען פערעפענטליכט ווערען, וועט בעשטי[מען] דעם פראגראם פון דער סעסיע. עס אונטערליגט נ[יט] קיין ספק, אז דער וויכטיגסטער ענין, מיט וועלכ[ען] דער סיים וועט זיך פערנעהמען, וועט זיין די פר[אגע] פון פולמאכטען פאר דער רעגירונג, ווייל דער 1[טער] יוני פליסט אפ דער טערמין פון די פולמאכט[ען] וואס דער סיים האט ערטיילט אויף דער בודזש[עט־] סעסיע אין מערץ.

בלוטיגע צוזאמענשטויסן צווישן ענגל. מיליטער און אראבער

(ענדע פון דער ו־טער זייט)

געגעבען אנ'ערקלערונג אין וועלכער ער האט שארף קריטיקירט די ארץ־ישראל־רעגירונג, און אויפגעפאדערט די רעגירונג, זי זאל דערלויבען די יודען א בעוואפענטע זעלבסטשוץ.

זשענעווע, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

דעם 27־טען מאי הויבט זיך אן די סעסיע פון דער מאנדאט־קאמיסיע. די סעסיע וועט דויערען עטליכע טעג. ס'איז נאך נישט בעוואוסט צי דער פארזיצער פון דער קאמיסיע וועט קומען צו דער זיצונג, ווייל איטאליען האט איצט א נעגאטיווע שטעלונג צו דער פעלקער־ליגע.

לאנדאן, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

די נ. צ. א. האט פערעפענטליכט א קאמוניקאט אין וועלכען זי זאגט זיך ארויס געגען שיקען אנ'אויספארשונגס־קאמיסיע קיין ארץ־ישראל. די קאמיסיע ווערט אין קאמוניקאט געזאגט וועט זיין לטובת די אראבער, יעדענפאלס וועט די קאמיסיע מוזען בעטראכטען די יודען־פראגע אין וועלט־מאס־שטאב, און וועט אויך דארפען לעזען די פראגע פון עבר־הירדן.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אין בעריכט פון דער אפטיילונג פאר סאציאלער שוץ וועגען די פליטים ווערט אנגעוויזען, אז דאס איינארדענען די פליטים אין תל־אביב, פאדערט זיך א סומע פון 60 טויזענד פונד.

וואשינגטאן, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

דער איטאליענישער אמבאסאדאר האט פערעפענטליכט א קאמוניקאט אין וועלכען ער לייקענט אפ די קלאגען, אז איטאליע האט א האנד אין די ארץ־ישראל־געשעהנישען, ער פערזיכערט, אז די קלאגען ווערען פערשפרייט פון אנטי־איטאליענישע קוועלען.

לאנדאן, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף דער זיצונג פון פארלאמענט, איז די רעגירונג אנגעפרעגט געווארען, צי איז עס וואהר, אז פרעמדע מלוכות האבען א חלק אין די ארץ־ישראל־געשעהענישען.

דער פרעמיער באלדווין האט געענטפערט, אז קיין בעשטימטעס לאזט זיך נישט זאגען, די רעגירונג איז פארזיכטיג אן וועט ערפיהלען איהרע פליכטען ביים דערשטיקען די אונרוהען.

ירושלים, 21 (יט"א טעלעגראפיש)

צוליב די דראהונגען פון די אראבער הי־טען ענגלישע עראפלאנען דעם פארט אין תל־אביב. די לאגע איז אנגעשטרענגט אין עטליכע פונקטען איז אונטערגעצוגען געווארען די תבואה. די יודישע בעפעלקערונג פערלאזט איינציג־ווייז די אלט־שטאט וואס איז בעדראהט פון די אראבער, ס'איז געבליבען דארטען סך־הכל 200 יודישע משפחות.

לאנדאן, 21 (ספ. טעל.)

דער אראבישער הויפט־קאמיטעט אין ארץ־ישראל האט פערעפענטליכט א אויפרוף וואס ענט־האלט א בעריכט וועגען זיינע געשפרעכען מיט'ן הויך־קאמיסאר. פון בעריכט איז צו זעהען, אז די אראבישע פיהרער האבען זיך ארויסגעזאגט געגען דער קעניגליכער קאמיסיע, דער אראבי־שער הויפט־קאמיטעט שטעלט פעסט, אז דער איצטיגער שטרייק, איז א עלעמענטארער אויסדרוק פון די שטרעבונגען פון אראבישען פאלק, זיך צו שיצען געגען דער צושטערענדער יודישער פא־ליטיק.

זאל „הזמיר“, אל: קאשטשושקי 21.

מארגען שבת, ד. 23 מאי ד. י. 8,30 אוונט קומט פאר אין זאל „הזמיר“

א גרויסער פידעל־קאנצערט

פון דעם יונגען בעגאבטען פידעל־ווירטואז

Salim Wolff

ביים קלאוויר: **dyr. TEODOR RYDER** (אקאמפאניאמענט)

אין פראגראם: שאפונגען פון די בעדייטענדסטע קאמפאזיטארען.

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאסע פון „הזמיר“.

Komunikat.

Nie gałki, lecz szyszki Novopin do kąpieli, gdyż jedynie szyszki Novopin dają gwarancję skuteczności, wzmacniają organizm i odmładzają ciało. Żądajcie tylko szyszek Novopin do kąpieli.

ווינע, די שטאט מיינע טרוימע

מיט Magda Schneider, Wolf Albach Ketty, Adella Sandrock, Leo Slezak

„ROZA“ די

פון St. Zeromski רעזשי: Józef Lejka עס נעהמען אנטייל [...]lerówna, Zacharewicz, Jaracz, Samborski, Stępowski, Zelichowska, Znicz, Cybulski

אנהויב טעגליך 4 נאכם. אויפ'ן 1־טען סעאנס זענען אלע פּלעצער צו [...]54

היינט צום לעצטען מאל!

די בעסטע וויגער קאמעדיע אין די הויפט־ראלען:

מארגען — פרעמיערע!

דער פילם ווערט גע־רעדט און געזונגען אויף דייטש. —

אייגציגער פלאנג־קינא איך גארטען

RAKIETA

שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

גערדענקס, שטשעגשליוו

ביי

א גרויסער אויסוואהל פון אריגינעלע בילליגער און טאמאשאווער סחורות אויף אנציגער און פאלטענס פון די בעסטע קוואליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך!

R.Szczęśliwy

לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5 טעל. 156-09.

גערדענקט פראנט II שטאק.

בעקאנטמאכונג.

דער הויז־פערוואלטער־פעראיין מאכט בעקאנט די מיטגלידער, אז דעם 1־טען טשערוויעץ ד. י. אום 4 א זייגער נאכמיטאג אין ערשטען טערמין און 6 נאכמיטאג אין צווייטען טערמין וועט פארקומען די יעהרליכע

גענעראל־פערזאמלונג

אין אייגענעם לאקאל פיעטריקאווער 45.

טאג־ארדנונג: 1) פון דער פערזאמלונג; 2) אויסוואהל פון א פארזיצער; 3) בעריכט פון פעראיינס־טעטיגקייט; 4) וואהלען פון א פערוואלטונג און רעוויזיאנס־קאמיסיע; 5) פרייע פארשלאגען.

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען !!!

אריגינעלע ריטשורויינעז ווי אויך אונגאר־ווינען

אין דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם בעקאנטען ווין־געשעפט פון

ע. שיקיער

אינה.: ישראל שיקיער

לאדז, פולנאצנא 1

טעל. 107-84.

הילף און רפואה פאר ברוך־קראנקע

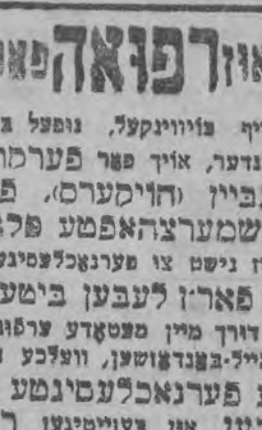

(רופטורען) אויף פוווינקעל, נופעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאר פערהיממונגנע פון רוקענביין (הויקערס), פים, שיפע פלייצעס און שמערצהאפטע פלאט־פים.

דאס ליידען איז נישט צו פערנאכלעסיגען, ווייל די פאלגען זענען פאר'ן לעבען ביטער און גע־פעהרליך. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספע־ציעלע גומי־הייל־באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גרעסטע פערנאכלעסיגטע נעפער־ליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע אהן בלוטיגע אפע־ראציע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל־אפאראטען און גארסעטען געגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט־פים. פאר אמפו־טירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט־פים (סאלאן־ארבייט).

ביים ארויפלאזען זיך פון מאגען, קישקעס, געבירט־מוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל־באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד

דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אוניווער־זיטעטס־פראפעסארען אנערקענט

ספעציאליסט Ortoped

NATAN RAPAPORT

מיט 30־יעהריגער פראקטיק אין ווין, דייטשלאנד און לעמבערג, נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און 3 ביז 7 אוונט

איז לאדז, פילסודסקיעגא № 23

פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינג נויטיג.

דער יודישער קונסט־פאטאגראפישער אטעליר

„POLONJA“

31 גדאנסקא 31

דיפל. פאטא־ראף גוטערמאן

האט רעדוצירט די פרייזען פון אלע ארט פאטאגראפיעס

אויסערדעם גיב איך צו א פרעמיע

6 פאטאגראפיעס גרויס 6/9 אויף [...] זיידען־פאפיר גוט רעטושירט און אויך א שפיגעל[...]

מיט'ן אייגענעם בילד נאר פאר

1.50 זל.

נוצט אויס די איינציגע געלעגענהייט ווייל ס'איז נאר אויף א קורצער צייט

— פינקטליכע אויספירונג! —

שיימערען

ביי קערש

סקווערא 15

מיט פאריזער שרינג פערטיגע שיטלען

לעכער

הערען: אויפגענעם ביליג ביי נ. נארדמאן שרודמיעסקא 8

וויכטיג פאר מענער צום זומער־סעזאן!

ווער ס'וויל טראגען

הויזען

לויט דער לעצטער פאריזער מאדע, זאל זיך ווענדען נאר צום ערשט־קלאסיגען ספעציאליסט פון הויזן, וועל־כער איז צוריקגעקומען פון פאריז

B. Fajwlewicz

אל. 1 מאי 2, פראנט, 1 שטאק

שטעפטינטע פרייזען!

קומט און איבערצייגט אייך!

PRZEPROWADZKI
J. WEKSLER
ŁÓDŹ
ul. CEGIELNIANA 59
TEL. 143-93

Dr. med. Leon Familier

אינערליכע און קינדער קראנקהייטען

6 שערפליוי 37 (בענעדיקטא)

דער פאטאגראפישער אטעליר

„FOTORYS“

אינה. ל. לאקס.

אל. קאשטשושקי 22 דורכגאנג דורך פיעטריקאווער 79

פיהרט אויס אלער ארט פאטאגראפיעס צו פאסער, לעגיטימאציעס, טראמוואי־בילעטען, מעטריקולעס ווי אויך לויט פארשריפט צו דער אונבעזיפיש־טעלניע, צו זעהר בילינע פרייזען. פאסט־קארטען און פארטרעטען הערען זיך אויסגעפערטיגט שעהן און גוט — צו קאנקורענץ פרייזען. —

POSZUKIWANA MŁODA GOSPODYNI

na kolonje Żydowskiego Gimnazjum.

Oferty przyjmuje kancelarja Piramowicza 6.

בעסט־בעקאנטער קאלאניאלישער לאבאראטאריום

פ. שאי, לאדז

פיעטריקאווער 37

פיהרט אויס זאמעל. ערצטליכע אנאליזען

...י יוסף קרוק

...ארד מארלעי—דער גרויסער הומאניסט
(צו זיין קומען קיין לאדז)

...בעת איך בין געשטאנען אויפן דעק פון דער ...אין האב דערזעהען דעם גרינעם ברעג פון דער ...האבען אין מיין נשמה גלייך ווי באכטיגאלען ...וונגען: „לאנד פון פרייהייט — האב איך ...גערופען — זיי געגריסט, דו פרייהייט, יונגע ...פון דער בענייטער וועלט, די אלטע זיבען ...שוין נישט און ווארעמען נישט...
...עס פאלען איין די אלטע טעמפלען, וועלכע ...אמאל אויסגעבויט געווארען דורך פרומע ...פוסטע און צושטערטע שטייען זיי און די ...וועלכע האבען זיי בעוואוינט, גלויבען שוין ...אין זייער מאכט. די דאזיגע געטער האבען זיך ...איבערגעלעבט, עס זענען אויך פערביי שוין ...ניסען פון שאפען נייע געטער. די גאנצע מאכט ...מענשליכען גייסט איז געווענדעט צו דער ליבע ...פרייהייט. די פרייהייט איז געווארען די רעליגיע ...דער היינטצייטיגקייט, וועלכע עס וועט פאפא ...דורכן פערפלאמטען און אונטערדריקטען. די ...רעליגיע האט שוין אפילו איהרע נביאים, ...מערטירער און איהרע יודאשען".
...אזוי ענטוזיאסטיש האט געזונגען דער גענ... ...דייטשער ליריקער און דער „גרויסער ...פון דייטשלאנד, היינריך היינע, מיט 90 יאה... ...ריק.
...צייט. ווען ער איז געקומען קיין ...לאנד, האבען פיל די שיינע ברעגעס פון דער ...געגאסטעט א סך בעריהמטע פליטים, וועלכע ...שפעטער געווארען די מעכטיגסטע הערשער ...זייערע ניי־אויסגעבויטע אדער בענייטע פא... ...טערלענדער.
...דער פייערדיגער איטאליענישער גאריבאלדי ...דער דיפלאמאטישער מאצציני, דער גרויסער ...אינטעלעקטועלער „בונטאר" הערצען און ...בעריהמטער אריסטאקראט קראפאטקין, מארקס ...מאסאריק, דער יודישער סאציאליסט (אהרן ...ליבערמאן און דער דיכטער ווינטשעווסקי און ענד... ...די פלעיאדע פון די פוילישע רעוואלוציאנערען ...סטאניסלאוו מענדעלסאן ביז לעאן יאשילעווסקי, ...אלע „טרוימער און קעמפער" האבען ...זייער געוועהר אין לאנדאן.
...ענגלאנד האט זיי מקרב געווען, איז געוואוינט... ...צווייט פאטערלאנד — כל זמן זיי האבען צוריק ...קריגען זייער ערשט פאטערלאנד.
...נאך דער וועלט מלחמה האט זיך געדאכט, אז ...איך ווערט „אויסגעליידיגט" פון דער דאזיגער ...קאטעגאריע פאליטישע פליטים, עמיגראנטען.
...אבער זינט דעם 30־סטען יאנואר פון 1933, ...היטלער האט אנגעקליידעט דייטשלאנד אין ...זיין־פאשיסטישע העמדלעך, פון דריטען רייך ...עס ווידער אויף פיקאדילי, אקספארד־סטריט ...אין מעטיס געגומען ווימלען פון די זוהן, ...העלדער און „גייסטיגע ברודער" פון דעם „ער... ...גרויסען פליט" היינע.
...און די לאנדאנער בירגער, וועלכע האבען ...געזעהען אזויפיל „שיין צוזאמענדיקע", אבער ...שנעל פערגייענדיגע זונען — האבען פיל ...פערשטענדניש פאר דער דאזיגער נייער קאטעגאריע ...בלאגטע פליטים, וואס זענען געצוואונגען צו ...לאזען זייער פאטערלאנד — די שטיפמוטער...
...צווישען די ענגלענדער וועלכע זענען מיט דער ...גאנצער נשמה איבערגעגעבען די דאזיגע עמיגראנ... ...טען און פליטים, שטייט אין דער ערשטער רייה ...לארד מארליי, דער גרויסער הומאניסט און גרויס... ...סער קעמפער פון דער נייער פרייהייט.
...עס וואלט זיך געדאכט אז דאס איז א פאראדאקס, ...ווייל דער דאזיגער פולקאוניק פון ענגלי... ...שען אדמיראל שטאב, וועלכער האט בעקומען זיין ...טיטול אין דעם בעוואוסטען „ראיאל יאראל ...קלוב", וועלכער האט געדינט אין דער שווערער ...ארטילעריע און בעת דער מלחמה אנגעפיהרט ...מיט דער אנטי־אעראפלאנען־ארטי... ...לעריע און אפילו בעת ער איז פערוואונדעט געוואר... ...טען האט זיך געווידמעט די לעהר־שטודיומס אויפן ...געביעט פון מיליטער־ פראגען — אז אט דער דאזיגער ...מיליטער זאל זיך גראד שטעלען בראש פון קאמף ...קעגען מלחמה, אז ער זאל האסען דעם קולט פון דער ...מיליטערישער ברוטאלער מאכט און מאסען־מאר...

דען. אבער דאך איז עס נישט קיין פאראדאקס, מען דארף קענען מארלייען, כדי צו וויסען ווי אזוי ער האסט ביז אין די טיפעניש פון זיין נשמה די זינ־שען פעלקערליכע מארדען און אינע ליכע דיפות.

מיט עטליכע חדשים צוריק האב איך געהאט די מעגליכקייט זיך נעהנטער צוצוקוקען ווי אזוי פאר־שטייער פון פיל פראגרעסיווע ארגאניזאציעס האבען אפגעגעבען ערקלערונגען אין דער „קעניגלי־כער אויספארשונגס־קאמיסיע", וועלכע האט אונ־טערזוכט דעם האנדעל מיט אמוניציע (אינדוסטריע פון מיליטער ארטיקלען), כ'האב זיך דאן איבער־צייגט ווי אזוי אין דער „אוניאקאף..... קאנטראל, בראש פון וועלכער עס שטעהען דער בעריהמטער פאציפיסט און נאבעל־לאורעאט נארמאן אנגעל און לארד מארליי, האט מען ספעציעל א סך גערעכענט אויף דער זאך קענטניש און דער פאליטישער הילף פון מארליי, כדי קאנקרעט צו דעמאסקירען די העגד־לער פון מענשליכען בלוט פונקט ווי אזשענאר קלע־ראנבא, ראמען ראלאן האט מארליי געהאט די מעגליכקייט נאהענט זיך צוצוקוקען צום אמת'ן פרצוף פון מלחמה, און דערפאר טאקע האט ער נישט געקאנט ווערען קיין זינגער פון נייע מלחמות.

דער דאזיגער רוהיגער און פלעגמאטישער פול־קאווניק האט צו לאנג אלס „פאכמאן" געהאט איי־בער זיין קאפ צעפעלינען און אעראפלאנען, כדי דורכצודרינגען זיך ביז אין דער טיפעניש מיט אמת'ער ליבע צו די אומשולדיג דערהרגעטע מענשען. פון דאנען נעמט זיך זיין פערביסענער און ריקזיכטסלא־זער קאמף מיט יעדען שאוויניזם, אנטיסעמיטיזם, פאשיזם און היטלעריזם.

ער זעהט ווי איין דערשיינונג בייטעלט זיך אין דער אנדערער און קען דערפיהרען צו א נייער נאך גרעסערער ארימאן־נקמה...

אין דער פעסטונג פון ענגלישען קאנסער־וואטיזם, אין ענגלישע לארדען־הויז — האט לארד מארליי מיט א גרופע ליבעראלען אויפגעהויבען א קאמף געגען אלערליי פערפאלגונגען פון היט־לעריזם, זעהר אפט הערען זיך, אין דעם דאזיגען סאנקטואריום פון דער בריטישער אריסטאקראטיע, קלארע לאגישע און פשוט געניאלע ווערטער פון לארד מארליי, און די אלטע שטאלצע אריסטאק־ראטען אין נאך מעהר די יונגע לארדען הערען זיך שטענ־דיג אויפמערקזאם צו די אויספיהרונגען פון מארליי.

מארליי בעזיצט א גרויסען טאלענט צו גע־פינען אויך א פראקטישען אופן פון אידעאליסטישע טענדענצען. ער שאפט די אזוי טיף־געזוכטען און נויטיגען לעבענס־סינטעז. פון וואנען נעהמט זיך זיין רוהע, גלייכגילטיגקייט, איראניע אבער אויך אפ־טימיזם און לעבענס־פרייד. ער גלויבט אין דעם זיג פון דער אידעע, ווייל די אידעע איז פערשטאנד.

מארליי אינטערעסירט זיך דערייבער מיט אלע ראדיקאלע און פארטשריטליכע אידעען. אין דער הינזיכט איז ער נאהענט צו ראמען ראלאן. יעדע טיראניע און פערפאלגונג וועקט אין איהם פער־אכטונג און האבען אין איהם א שונא. ער איז פאר־זיצער פון קאמיטעט צו העלפען די קרבנות פון היט־לעריזם, רעדט אויף אוצעהליגע פערזאמלונגען און קאנגרעסען, שאפענדיג א נייע געזעלשאפטליכע מיינונג, וועלכע וועט פיהרען אדער שפעטער מו־זען זיגען.

מארליי איז א געוויסער פריינד פון אלע אונ־טערדריקטע פעלקער, פאר דער מלחמה האט ער פיינד געהאט דעם צאריזם, האט אונטערשטיצט די שטרעבונג צו דער פוילישער אומאפהענגיגקייט, ער איז א גרויסער פריינד פון יודען. ער איז אבער נישט באנאל, ער זעהט אויך די חסרונות פון די יודען. ער איז טיף איבערצייגט, אז די אנטי־יודישע פערפאלגונגען מוזען פערשווינדען. ער וויל מיט זיין גרויסער אינדיווידואליטעט און אונערשעפליכער ע־נערגיע ברענגען דערצו, אז די דאזיגע צייטען זאלען וואס שנעלער קומען.

ער האט א גרויסע סימפאטיע פאר דער עקאנא־מישער רעקאנסטרוקציע פון יודישען לעבען. די שנעלע און מאסען־פראדוקטיוויזאציע פון דער יודי־שער בעפעלקערונג איז איהם ספעציעל סימפאטיש און דערייבער, זייענדיג פארזיצער פון פארלאמענטאר־רישען „ארט"־קאמיטעט, העלפט ער ענערגיש דעם „ארט", ער איז אויך א גרויסער פריינד פון ביראֿ־בידזשאן, לעצטענס פערנעהמט ער זיך שטארק מיט דער פראגע פון פליטים און עמיגראנטען. ס'איז זיין פערדינסט, ווען ער איז געווען דער ערשטער, וועל־כער האט אוניצירט די גרויסע דעבאטע אין לארדען הויז וועגען גורל פון די פליטים און עמיגראנטען, די דאזיגע דעבאטע פון 6. פעברואר 1935 איז גע־שטאנען אויף אזא הויכען ניוא, אז דער לארד סטרעטקאמא האט, אין נאמען פון דער רעגירונג געדאנקט דעם לארד מארליי פאר זיין שעהנער איניציאטיוו. דער גרונד־געדאנק פון מארליי איז, אז אייראפע האט די פליכט צו העלפען די פליטים און די קרבנות פון די פערפאלגונגען, אז ס'וואלט געווען א פערברעכען צו פערשווייגען דעם פאקט און גלייכגילטיג זיך צוקוקען צו די פיינע און ליידען פון די פליטים און עמיגראנטען.

איך בין געווען מיט מארליין אין טאג, ווען אין לאנדאן זענען בעגאנגען זעלבסטמארד צוויי פער־דינסטפולע דייטשע טוערינס דארא פאהאן און מא־טילדע וואורם און כ'האב געזעהען ווי דער פאשיזם, אנטיסעמיטיזם און היטלעריזם האבען אין איהם געווענט דעם געפיהלען א וואך גרעסערען פיינד, די פרא־גע פון די פליטים פערבינדעט דער ריאליסט מאר־לעי בולד מיט דער פראגע פון קאלאניזאציע „קיין אנדער לעזונג איז נישטא און וועט נישט זיין", האט ער פעסטגעשטעלט אין זיין היסטארישער רעדע אין לארדען־הויז, און ער ווידמעט פיל אויפמערקזאם קייט דער קאלאניזאציע־בעוועגונג, ער איז איינער פון די לייטער פון אינטערנאציאנאלען ראט פון דער „ליגע פאר דער טעריטאריאליסטישער קאלאניזאציע פריילאנד" און גלויבט, אז איצט מעהר ווי שטענדיג קען דאס יודישע עמיגראציע־פראבלעם געלעזט ווער־רען אויף א פרייע טעריטאריע, אויף וועלכער כלל בעזעצט ווערען דער טייל וועלכע איז צוליב אביעקטיווע, אינערליכע און היסטארישע בעדינ־גונגען געצוואונגען צו עמיגרירען, ער וויל העל־פען צו שאפען אזא טעריטאריע, ער זעהט דערין א שאפענדע לעזונג פון טראגיש־גרויסען פראבלעם.

איצט קומט מארלעי קיין פוילען, כדי זיך נעהנטער צו בעקענען מיט די פראבלעמען, צו שע־פען נייע ענערגיע פאר ווייטערדיגען קאמף פאר פרייהייט, ברידערליכקייט.

דער „טשאס" גיט שוין יודען פעסער קיין אביסיניען

אין נעכטיגען „טשאס" איז פערעפענטליכט דער צווייטער ארטיקעל פון דער סעריע אין וועלכער עס ווערט בעהאנדעלט די פראגע צו געפינען „מעגליכ־קייטען צו לעזען די יודענפראגע אין פוילען".

אין דעם ערשטען ארטיקעל האט דער „טשאס" שוין אנגעוויזען אז דאס „איינציגע פאזיטיווע פראָ־גראם פון לעזען די יודען פראגע איז עמיגראציע". אין דעם נעכטיגען ארטיקעל, רעדט די צייטונג ארום דעם דאזיגען ענין. „אין דער לעצטער צייט — שרייבט די צייטונג — האט מען זיך אנגעהויבען אפצוגעבען א דין וחשבון אז אין פוילען איז קודם איבערפעלקערט דאס דארף. אז די ארבייטסלאזיג־קייט אין דער לאנדווירטשאפט האט אנגענומען אזא פערנעהם, אז די פאלגען קענען זיין ערגערע ווי אין די שטעט, עס ווערט אלץ קלארער אז דאס פוילישע דארף האט נישט נאר נישט קיין אתט אויף צו בע־זעצען נייע לאנדווירטען, נאר עס קען אפילו נישט דערנעהרען דעם איינענעם צוואוקס, פערשטעהט זיך אז די אינטענסיווירונג פון דער לאנדווירטשאפט, מע־ליאראציע, און בכלל דאס הויבען דעם ניוואו פון דער לאנדווירטשאפטליכער קולטור, וואלט געקענט פערקלענערען די איצטיגע איבערבעפעלקערונג פון דארף, אבער טאקע די דאזיגע איבערבעפעלקערונג און איבערפלוס פון מענשען שטערט אויפצוהויבען די לאנדווירטשאפט ווייל ער צושפליטערט די ווירט־שאפטען אין שטחים, וואס שטעהען אונטער יעדען ראציאנעלען מינימום. דאס פראבלעם פון אויס־טריקענען פאלעסיער געגענד איז אויך נאך נישט אר־רוים פון דער ספערע פון פלענער, און נישט די מעג־ליכקייטען פון די דאזיגע ארבייטען און נישט זייערע קאסטען זענען אפילו נישט פערעכענט געווארען".

מיט איין ווארט: צוליב דעם אלעם ווי אויך צו־ליב דעם וואס די עמיגראציע פון פוילישען דארף האט זיך אפגעשטעלט זעהט דער „טשאס" פאר אז „ביי די בעדינגונגען איז די איינציגע מעגליכקייט פון אפפלוס פון דער בעפעלקערונג פון דארף ווערען נאר די שטעט אין לאנד ד.ה. די ארבייט אין דער אינ־דוסטריע, האנדעל או אלע אנדערע שטעטישע פרא־פעסיעס".

אין די שטעט און שטעטלעך טרעפט אבער די בעפעלקערונג וואס קומט פון דארף אן אויף דער קאנקורענץ פון די יודען, וועט הערייבער קומען — לויט דער מיינונג פון „טשאס" צו א קאנקורענץ־קאמף קודם־כל אויפן געביט פון קליין־האנדעל, דארף־פישער קרעמעריי, פעדלעריי, ווי אויך פון דער קלענ־סטער אינדוסטריע און האנטווערקעריי, אין דאזיגען קאנקורענץ־קאמף — מאכט דער „טשאס" א חשבון מוזען די זיגער זיין די ניי אנגעקומענע, ווייל „אפילו אהן פראפאגאנדע וואלט דער ווירטשאפטליכער אנ־טיסעמיטיזם, אויך חוץ דער קאנקורענץ מיט יודען, נעמוזט זיך אנטוויקלען, הייגט ווער שמועסט נאך, ווען זי טרעפט אן אויף אזא דאנקבארען באדען ווי די איצטיגע שטימונג וואס ווערען אונטערשטיצט מיט ביישפילען פון אויסלאנד און דער פאליטישער פראפאגאנדע פון איצטיגע ריכטונגען".

אבער לויט דעם „טשאס" וועט דער קאנקורענץ קאמף זיך נישט אפשפילען ביי די אויבענאויסנערע כענטע געביטען, דער פראצעס פון קאנקורענץ־קאמף וועט אויך ארומנעהמען „די יוגענד פון די פריצישע ספערען און א טייל יוגענד פון פויערים שטאנד מיט העכערע בילדונג, וועלכע וועט זיך מוזען ווענדען צום גרעסערען האנדעל, אינדוסטריע, באנק־וועזען און פרייע פראפעסיעס". און דער „טשאס" קומט צום טרויעריגען אבער לאגישען אויספיהר, אז די יודען אין פוילען וועט ווערען ווירטשאפטליך אלץ ערגער און אז שוין בקרוב וועט די בריטסטע מאסען פון דער יודישער בעפעלקערונג וואס בעוואוינען די דער־פער, שטעט און שטעטלעך דראהען א נויט אהן אפשר אפילו א הונגער אין בוכשטעבליכען זין פון דעם ווארט".

די איינציגע רעטונג זעהט אלזא דער „טשאס" נאר אין עמיגראציע. „אייב אין דייטשלאנד צווינגט דער היטלעריזם און די פלאנמעסיגע אקציע די יו־דען צו ראטעווען זיך דורך עמיגראציע, און זעהר אפט פשוט דורך אנטלויפען, וועט אין פוילען אפילו אהן דעם פאליטישען אנטיסעמיטיזם און אהן דער אונגינסטיגער שטימונג צו יודען, די בלויזע בעפעל־קערונגס־ווירטשאפטליכע דינאמיק פערמשפטען זיי צו עמיגראציע".

איצט קומט דאס וויכטיגסטע: דאס לאנד וואו־אהין דער „טשאס" וואלט חשק געהאט ארויסצושי־קען די יודען. פאלעסטינע וועט נישט לעזען דאס פראבלעם פון דער יודישער עמיגראציע, ווייל אפילו ביי דעם גרעסטען שוואונג פון דער יודישער עמיגרא־ציע קיין פאלעסטינע אין יאהר 1935 האט די צאהל עמיגראנטען פון פוילען קוים אויסגעגליכען דעם נא־טירליכען צוואוקס פון די יודען אין פוילען, ד.ה. עס איז נישט געווען קיין צוואוקס, עס איז אבער נישט ווייניגער געווארען יודען". און דער „טשאס" וואלט דאך געוואלט, אז עס זאל ווי אמשנעלסטען קומען די ישועה: פוילען אהן יודען.

אלזא „פאלעסטינא איז נישט נאך א קאלאניזא־ציע געביט, נאר קודם כל א „נאציאנאלע היים", דער בעסטער סימן די העברעאישע אוניווערזיטעט אין פאלעסטינא. „בכדי אבער צו בעזייטיגען רעב א־בערפלוס פון די יודען פון פוילען קען פאלעסטינע נישט געניגענען. צו דעם צוועק איז נויטיג ריין קא־לאניזאציע געביטען וואו די יודישע עמיגראציע, ניר סטיג געשטיצט אויף פאלעסטינע וואלט נישט אנגע־טראפען אויף בעגרענצונגען און נישט אויף קיין פיינדליך געשטימטע בעפעלקערונג. אזעלכע געביטען וואלטען געקענט זיין די שוואך בעוואוינטע געביטען אין אפריקא אדער דרום אמעריקע, שוין הערצל האט בשעתו גענומען אין אכט אוגאנדא און ארגענטינא אנשטאט פאלעסטינא. די עקאפערונג דורך איטא־ליען אביסיניען, וואו די רעליגיעזע און היסטארישע טראדיציע בינדט זיך מיט דער יודישער טראדיציע, שאפט אין דער ריכטונג קאלאניזאציע מעגליכקייטען פאר יודישע אימיגראנטען, נאר לגבי דער עקזיסטענץ פון פאלעסטינע וואלט מען די פראגע געדארפט אנ־דערש אויפקלערען: נישט אנשטאט פאלעסטינא, נאר נעבען פאלעסטינא, דארף די יודישע עמיגראציע זוכען עקספאנסיע געביטען. פאלעסטינא דארף זיך בעמיהען ווערען די דאזיגע קאלאניעס".

צום סוף טרייסט אונז נאך דער „טשאס", אז יו־דישע קאלאניעס מחוץ פאלעסטינא וועט נישט שא־דען ברענגען דער אידעע פון פאלעסטינא, להיפוך, „עס וואלט ענטלאסטעט פאלעסטינע און געמילדערט דעם אראביש־יודישען קאנפליקט."

נאכדעם ווי דער „טשאס" האט אונז שוין א חוץ פאלעסטינא געגעבען אויך קאלאניעס, זאגט זי צו אין א ווייטערדיגען ארטיקעל אונז צו אינפארמירען „ווי אזוי צו ארגאניזירען די אויסגעברייטעטע יו־דישע קאלאניזאציע".

Casino
אנהייב 4, 6, 8 און 10 אוונ׳
דער גרעסטער סוקצעס פון סעזאן!
די אונערשעהנע און רייצענדע
SHIRLEY TEMPLE
אין פילם
גאלדהאריגער קונדס
די פרייזן זענען בעדייטענד פערקלענערט!
שבת און זונטאג 12 און 2 בייטאג
פריהמארגען־סעאנסען
פרייזן פון די פלעצער פון
80 גר.

...וען וועט געשאפען ווערען א יודישער ...סאוו. רעפובליק אין בירא בידזשאן

...מאסקווע (יט"א). די יודישע ראטען־רעפובּ־ ...איז נישט בלויז א דעקלאראציע — האט ער־ ...קלערט קרוסאוו — פארזיצער פונם וויס־מזרח'די־ ...גען געגנטליכען אויספיהר־קאמיטעט, אויף א צו־ ...זאמענטרעף פון סטאכאנאווצעס פון דער יודישער ...אויטאנאמער געגענד אין כאבאראווסק.
...קרוסאוו, א געפווירענער רוס, האט אנגעהויבען ...זיין רעדע אויף דער פערזאמלונג אין יודיש. אין ...זיין רעדע האבען אויך גערעדט מעהרערע רעדנער, ווי ...דער יודישער שרייבער ראובן. א.אנד.

מיר ווילען נישט קיין בעריהמטערישע ציפערען, האט ער פארטגעזעצט, מיר ווילען אבער אז די איבער וואנדערער זאלען גוט איינגעארדענט ווערען און פער־פעסטיגט ווערן. קוטאוו האט פערענדיגט זיין רעדע, אויסדריקענדיג זיין זיכערקייט אז די יודישע געגענד וועט אויספיהלען דעם פלאן זי וועט ווערען די בעסי־טע, פונם גאנצען ווייטען מזרח, און וועט אינגיכען פערוואנדעלט ווערען אין א יודישער סאוועטישער רעפובליק.

זאמעל־אקציע אין אמעריקא
פאר די פוילישע יודען

...ניו־יארק, (יט"א) אין די ראהמען פון דעם ...קאמיטעט פאר די פוילישע יודען איז דא פארגעקומען ...א באנקעט מיטן אנטייל פון אסקאר גערינסאן וויילאר, ...דער רעדאקטאר פון „אמעריקען ניישן"). טשארלז עדוואָרד ראסל, דזשאָרדזש פאקאלסקי א. אנד. קאנג־רעסמאן סעלער האט אין זיין רעדע שארף אנגעגרי־פען די נאצים פאר זייער ווילדען אנטיסעמיטיזם.

נחום סאקאלאוו
(פאר אונז, — פאר דעם ערשטען דור)

פון י. מאשקאוויטש

נעוועזן זענען מיר ביי משה דוד, דעם מלמד, ארום און ארום נישט מעהר ווי זעקס תלמידים, א־דער נאך בעסער: דריי פארלעך, דריי עלטערע און דריי יונגערע ברידער, פון דריי באלעבאטים. דער שיעור און בכלל דאס לערנען איז געווען אזוי איינ־געטיילט, אז מיט די דריי גרויסע ברידער האט דער רבי געלערנט בעזונדער און מיט די דריי קליינע בעזונדער. בשעת די גרויסע האבען געהאט דעם שיעור, האט קליינווארג געקערט וועלטען און פערד געהאט ווידער: אז דער רבי האט געקנעלט מיט די קליינע, האבען די גרויסע פלומרשט גע'חזר'ט דעם שיעור און געשאקעלט זיך איבער די גמרות. היינ־טערן שיש אבער, וואוהין דעם רבי'ן איז גארנישט איינגעפאלען א קוק צו טאן, האבען געוואנדערט קווימלעך און אפילו קערטעלעך פון האנד צו האנד און מ'האט זיך געזאגט אין געלד אריין, געסטרא־שעט צו קאפיטעם צו צוויי און נאך מעהר. ס'איז דערגאנגען אין די גרולות.

מחמת משה דוד איז נישט געווען גלאט עפעס אזוי א מלמד ווי אלע אנדערע מלמדים ביי אונז אין שטעטעל. געקומען צו אונז איז ער פון מרחקים, אזש פון פלאצקער גובערניע און דער גאנצער שטייגער זיינער איז געווען, נאר אנ'אנדערער. עפעס האט ער אנדעריש גערעדט ווי אונזער איינער, פון צייט צו צייט ארייגעוואָרפען אזעלכע משונה'דיגע ווער־טער, ווי ,,אוואסי'', ,,מעכטס נעוועזט גאנאנגען'', ,,א שקעטעלע'', ,,א לאמפקעלע אקאוויטש'' און נאך אזעלכע אויסדריקען, וואס מיר האבען פשוט נישט פערשטאנען און פונדעסטוועגען געהאט דורך דעם פאר זיי און נאך מעהר פאר משה דוד'ן, וואס האט בסדר גערעדט מיט אזא לשון, בכדי אונז צו געבען אנצוגעהערען, אז מיר זענען טראַבע נפשות, וואס פערשטעהען נישט, און אז אזוי רעדען מענשען אין די גרויסע שטעט, וואו איטליכער איינער איז געבילדעט און געלערנט, נישט אזוי ווי דא, אין קראשניעוויץ, וואו די מענשען זענען פערגראבט, גאלע עמי הארצים, וואו מענשען זעהען קיינמאל קיין צייטונג אין די אויגען נישט און אין ווייסען בכלל נישט מיט וואס מען עסט דאס. ער, משה דוד, ווייס גאר נישט ווי אזוי מענשען קאנען לעבען אהן א צייטונג. דאכט, פתוואגען ** שטאמט, אין פלאצ־קער גובערניע, לייענען אלע צייטונגען, קליינע קינ־דער אפילו, ווי גאר זיי מאכען אין דערפריה די אוי־גען אויף, מוזען זיי באלד כאפען א קוק אין דער צייטונג: וואס הערט זיך עפעס אויף דער וועלט. — ווי רען?

האבען טאקע אונזערע טאטעס, טאטע נעריער הסידים געקוקט אויף משה דוד'ן מיט חשד, פמעט מיט שרעק. טא ווי קומט עס וואס אזוי איינעם האַ־בען זיי אנפערטרויט זייערע קינדער גמרא־יונגלעך? איז דער תירוץ, אז קיין אנדערער מלמד, וואס זאל האבען געקענט א בלאט גמרא איז ביי אונז אין שטע־טעל נישט געווען. און א חוץ דעם האט משה דוד פשוט געפאנגען די הערצער פון אונזערע טאטעס, מיט זיין שעהן דאווענען פארן עמוד, מיט זיין נגינה און ועל כולם מיט זיינע מעשיות, וואס ער פלעגט האלטען אין איין דערצעהלען. מעשיות, פון וועלכע ס'האט פשוט אפגענומען ס'לשון. היינט ,,פאליטי־קע''? עפעס א קלייניגקייט, ,,פאליטיקע''! וועגען ענגלענדער, וועגען פראנצויזען און ווגאן ווערק, משה דוד איז געווען אויסגעקאכט און געוואוסט, וואס ביי איטליכען פון זיי קאכט זיך אין מעפעל. איז פונוואנען האט זיך דאס אלץ צו איהם גענומען? איז די מעשה דערפון אזעלכע:

משה דוד, וואס איז אמאל, ווי ער פלעגט האל־טען און איין דערצעהלען, ,,געוועזט זיין'' א פריי־סער גביר, אנ'אנגעוועהענער וואלד־סוחר, איז זיי־ענדיג א מלמד, נישט געווען קיין גרויסער בעל־פרנסה און מחמת קינדער האט ער געהאט פון צוויי ווייבער, האט ער איינגעפונען, אז די עלטערע, ד. ה. די פון ערשטען ווייב דארפען נישט ליגען אויף זיינע אלטע פלייצעס, נאר געהן אין דער וועלט אריין זוכען א תכלית. פערשטעהט זיך, אז פון זא־גען ביז טאן איז א מהלך. געוואלדען, געשריען, משה דוד האט אזוי לאנג דערקוטשעט די עלטערע צוויי זיהן, נישט פערגינען דעם ביסען ברויט, ביז זיי האַ־בען זיך אפגעטראגען, אוועק און נישטא זיי, ווי אין וואסער אריין! תחילת האבען זיי נישט געלאזען הערען פון זיך, משה דוד האט שוין באלד געהאט פערגעסען, אז ערגעץ אין דער וועלט חרעהען זיך ארום צוויי בחורים און זוכען א תכלית, ביז דער עלטערער פון זיי האט זיך דערשלאגען אזש קיין ווארשע און טרעפט צו ורעמען? נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי צו חיים זעליג סלאנימסקין און נחום סאקאלאוו, צו דער ,,הצפירה''.

איטשע מענדעל, וואס האט אנגעהויבען מיט־צוהאלטען דעם יסאטען זיינעם בוים עמוד איז שוין אין די יונגע יאהרען געווען געכאפט אין דער מעשה. בסוד־סודות געלייענט ספרימלעך אין לשון־קודש און אין אנדערע לשונות, געלערנט דקדוק און אונז תלמידים אין חדר איבערדערצעהלט אזעלכע מעשיות און פערטייטשט אונז שטיקער פון תנ''ך און בפרט שיר השירים אויף אזוי אנ'אופן, וואס, אז דער פאַ־טער זייגער האט זיך דערוואוסט, האט ער איהם מעהר נישט צוגעלאזט צו אונז. בקיצור: אנ'אפי־קורס.

און, אז איטשע מענדעל האט זיך צוגעקריגען צום סאמע קוואל פון ,,פאליטיקע'', ס'הייסט דארט, וואו די ,,פאליטיקע'' ווערט געבאקען, איז האט ער גערארפט האבען א הארץ פון א טאטער און נישט דערמאהנען זיך אין דעם טאטען, וואס חלש'ט, געהט אויס נאך א שטיקעל ,,פלאטרצייטונג'', אמת דער טאטע, דער אסור, וואס האט געטריבען אין דער וועלט אריין, האט עס נישט פערדינט. נאר יענע מעשה, עפעס פארט א טאטע, זאל ער האבען א שטיקעל נחת, זאל ער דערצעהלען אין קראשניעוויץ וואַ־אהין זיין איטשע מענדעל האט זיך דערשלאגען. די ,,צווייטע האנט'' פון נחום סאקאלאוו, עפעס א קלייניגקייט! און איטשע מענדעל האט גענומען אריינשיקען דעם טאטען פון צייט־צו־צייט א קערבעל און דער עיקר — צייטונגען. איין מאל אין וואך (א שאד געווען פאסטמארקען) איז אנגעקומען א גאנצער פאק ,,הצפירות'' און משה דוד האט איינ־געלעבט, געשלונגען איטליכעם ווארט. אין איין טאג אויסגעלייענט אלע זעקס נומערן פון עק ביז עק, מיט די אנאנסען אפילו, און אז איטשע מענדעל האט זיך ארויפגעכאפט אין שטעטעל אמאל אויף א יו''ט איז גענומען דערצעהלען הדרשים וועגען נחום סאקאלאוו, דעם עילוי, וואס א חוץ ש''ס און פוסקים פון אויסגעווייניג רעדט און שרייבט אין צוואנציג שפראכען, האבען נישט פלויז מיר יונגע ווארג אויפגעשפיצט מויל און אויערן, נאר אפילו די טאטעס, די חסידים האבען זיך גענומען גרויסען. וואס אזעלכעס איז נאר פערהאנגען ביי אונז יחדען....

געוועזן בין איך דעמאלט נישט מעהר ווי 16 יאהר אלט, ווען משה דוד, אונזער רבי, האט אונז, געוועהנליך און א פרייטאג נאכמיטאג, ווען מ'האט שוין נישט ,,געלערנט'' און ס'האט ממילא נישט געקאנט זיין קיין חשש ביטול־תורה. אנגעטאן דאס גרויסע פערגעניגען און אונז מסביר געווען א שטי־קעל ,,דברי־הימים'' פון ,,גס'' (נחום סאקאלאוו). טעם גן־עדן האבען מיר אין דעם געפיהלט און אט דעם טעם האט פערשמעקט אזוי, אז נאך א שווע־רען קאמף מיטן טאטען, מיט פעטערס און אנדערע ,,פרומע און גוטע יודען'' האט מען אליין גענומען אויסשרייבען די ,,הצפירה''. תחילת וועגע... פערשטאנען, עפעס איז דאס לשון־קודש... ,,בלאט'' שטארק נישט ערהליך געווען צו דעם... מיר האבען געקענט און געלערנט. מ'האט... גענומען לערנען מיט חשק, אויסטייטשען... זיין קוויקען זיך מיט איטליכען ווארט פון ד... חימים'ס און ווער שמועסט, אז ס'האט זיך... הויבען די ערשטע תקופה פונם פאליטישען... און נחום סאקאלאוו האט גענומען שרייבען... ,,למרטן ורבנן'' האבען מיר זיך פשוט נישט... דערוואַרטען און געלאפען אויף די פאסט איי... מאל מיט א שעה פריהער און געשטאנען א... וואַרט מ'זאל שוין דערלאנגען דאס אויסג... דאס בעגעהרטע ,,בלאט''.

אט דאס דאזיגע ,,בלאט'' איז געווע... אונז קליינשטעטעלדיגע דאס פענסטער אין ד... סע וועלט אריין, וואוהין מיר זענען שפעטער... דורך דאזיגען פענסטער — געגאנגען און צ... אפשר אויך דערגאנגען.

* * *

צוויי טעג, איידער עס איז אנגעקומען ד... ערינע בשורה וועגען טויט פון דעם גרעס... ביים היינטיגען טאג, האט מיך דער שנעל... טראגען פערביי שטעט און שטעטלעך, אלץ... טע אין בעקאנטע און אינמיטען אויך פע... קוימענס, דעבער, שוהל און קאשציאל פון ד... מעל, וואו איך האב דאס ערשטע מאל ד... גאנם וועלט, די פאנאראמע האט זיך פונאנ... קעלט פאר מיינע אויגען און צוריק צוגעמאכ... פון 2—3 מינוטען. עס איז אבער געווען פא... ריג גענוג, איך זאל איבערלעבען א גרוים ש... רעם, וואס האט אויסגעפילט מיין לעבען ... יאהר צוריק. און זאל עס זיין געווען א פא... וואס טראבענעדיג וועגען מיינע קינדע... האב איך זיך דערמאהנט אן מיינע ערשט... נעמער פון וויסען'', אן דער ,,הצפירה'' אי... אויך אן נחום סאקאלאוו.

און נאכאמאל דאס פארגעפיהל.

זונטאג, שפעט אין אווענד, איך לייען ... טיקעל וועגען מענדעלי מו''ס פון נחום ס... און פערשידענע גראנסען קומען אין קאפ ... טער מאן, אין די יאהרען, שרייבט איטלי... אזש צוויי ארטיקלען פאר איין צייטונג. ... גאונות ס'געהער כוח און אזוי טראכטענדי... איך איין.

אייפגעוועקט האט מיך מיין פרוי מיט ד...

— נחום סאקאלאוו איז טויט!...

וועגען דער יודישער ליטעראַטור

אַ ליטעראַרישער שמועס צו דער געלעגענהייט פון אברהם רייזענ'ס 60־יאהריגען יובל

פון אברהם רייזען *)

וועגען די איינדרוקען פון יענער צייט אין וואר־שע איז נישט אלץ איבערצוגעבען אפילו און א גע־שריבענעם שמועס. די איינדרוקען זענען פיל און שטארק. זייער ינגענטליכער דופט האט זיך נאך נישט אויסגעוועפט ביז היינטיגען טאג, אפילו די שווערסטע איינדרוקען טראגען זיך איבער מיר, זינ־גענדיג און קלינגענדיג; פלאטערען ווי זומער־פיי־געלעך און א זוניגען טאג, בפרט די גוטע איינדרו־קען, די איינדרוקען פון א ליבטיגען, פריידיגען אנ־הויב, פון א ,,בראשית אין מיטען'', ווי אונזער מאַ־דערנער דיכטער א. לוצקי דריקט זיך אויס פאעטיש־פילאזאפיש אין זיין בוך, וואס טראגט דעם זעלבען טיטעל — ,,בראשית אין מיטען''...

מיט אונזער גאנצער דעמאלסדיגער מאטעריעלער ארימקייט איז אונז אין ווארשע געווען אנגענעהם צו לעבען. עס האט געפעהלט אמאל א דירה, פשוטו כמשמעו, איבערהויפט אין די ערשטע חדשים. און אפילו אין א יאהר צי צוויי שפעטער — נו, האט מען זיך צוזאמענגעטוליעט צו א צווייטען ארימען קאַ־לעגע, צו א חבר, וואס האט נאך געהאט א דירה. די ערצעהלונג ,,שטילע מרים'' האב איך טאקע, אין איהר ערשטער פארם, אנגעשריבען אין אזא מין דירה; געמיינט, אז עס איז מיר נישט געלונגען, האב איך זי דארטען, אין א ביש־קעסטעל איבערגעלאזען, צו פערגעסען. ערשט אין א צייט ארום האט מיר דער ,,איינגעטיימער'' פון יענעם צימער, די עטליכע בלעטלעך אומגעקעהרט, מוסר'ענדיג מיך, פאר וואס איך לאז איבער אזעלכע ,,גוטע זאכען'' אויף הפקר. האב איך עס ערשט אין א יאהר ארום איבערגעשרי־בען און עס געגעבען דעם רעדאקטאר פון ,,יוד'', ד''ר לוריא. ער האט עס שנעל איבערגעלייענט, כ'־האב געהאט א זעהר לייכט צום לייענען האנד־שריפט — היינט, אז איך וויל — אוגד... ער האט געשמי־כעלט, און אנגענומען די ערצעהלונג ,,שטילע מרים'' פאר דער ,,יודישער פאמיליע''; גראד איז ער צייטווייליג געווען איהר רעדאקטאר. צווישען נאהענטע חברים פערעהרער — נישט שרייבער — האבען די קלייניע דערציילונג געמאכט א פוראר....

גערייסען, אנ'',אינטעליגענט'', און ס'איז א סברא, אז נאמבערג האט איהם טאקע גענומען אלס ,,מאַ־דעל'' פאר זיינער א דערציילונג, הגם יענער האט פערמאגט פיל לעבענס־לוסט און לעבענס־פרייד, אנ'־ארגינעלער טיפ, א חסרן און א גריבלער, און צייט־טענוויין מאקע א טיפער דענקער, געוואוסט פון שפינאזע, קאנט און אויך פון שאפענהויער און רערצו געוואלדיג ארים — וואס עס האט איהם צו־געגעבען גרויס חן אין מיינע אויגען — ער האט פון די ,,שטילע מרים'' געכאפט גרויס התפעלות.

א פוילישער — פון א קליין שטעטעל און קיין ווארשע איז ער געקומען זיך בילדען — האט ער נאך געטראגען די לאנגע קאפאטע און דאס פוי־לישע הימעלע און גערעדט דעם טיפען פוילישען יודיש.... ,,ס'איז טאַער! (טייער!) האט ער זיך גע־היצט און מיר אויפגעוויזען, אז מען דארף זיין א גרויסער פילאזאף אזעלכעס אנצושרייבען און זיך געוואונדערט, וואס איך בין נישט קיין פילאזאף האט דאס יא אנגעשריבען.

אויב אפילו כ'האב יא געהאט א צימער — עס רעדט זיך וועגען דעם ערשטען יאהר פון מיין זיין אין ווארשע — איז ער געווען אזוי קליין, און דאס רוב נישט סעפאראט, אהן א בעזונדער אריינגאנג, אז מען האט זיך געמוזט קלינגלען צו שרייבען שפעט ביינאכט, ווען די באלעבאטים פון צימערעל, דאס רוב ארבייטער, זענען שוין געשלאפען.... ביי איין ארבייטער אזא, א בעוואוסטזיניגער, אנ'ענטוויקעל־טער — פון פאך א סטאליער — האב איך גע־וואוינט אין א קליין צימערל, אינאיינעם מיט נאומר פערגען.... דארטען איז אויך געווען די רעדאקציע פון מיין זאמעל־בוך ,,דאס צוואנציגסטע יאהרהונ־דערט'', און דארטען האבען מיר ביידע אויפגענומען געסט. געזעסען איז מען אויפן בעטעל און אויפן קליינעם טיש, וואס צוליב זיין נידעריגקייט, האט ער אויסגעזעהען, ווי א הויכער טאבורעט.... האט פונדעסטוועגען נישט געשטערט אויף טישעלע אנצושרייבען איינע גאנץ וואי... סיי מיך און סיי נאמבערגען.

דער אנגענעהמסטער איינדרוק פון יענ... און טאקע אין יענעם צימערעל. איך וועל... און נאמבערג האבען געוואוינט דארט א... און א שטיק אין זומער — ביי דעם ליבען א... חבר ראזענבלאט, ביים זעלביגען ראיענבלא... זיך שוין שפעטער אויך צוגעטיילט ל. שפ... ער איז שוין, אין אנהויב 1903 — ווען ... איך און נאמבערג — זענען שוין געווען ... רופט בעריהמט — געקומען פון אוקראינ... ווארשע, אלס אנהויבער, נאך נישט קיין ... נער'', אבער מיט דערציילונגען אין מאנ... וואס האבען שוין געזיכערט זיין גלענצענ... ראריש־קינסטלערישע צוקונפט...

ביי ראזענבלאט דעם סטאליער אין ... האב איך אנגעשריבען דאס ליד ,,די וואנ... אנ'ערשטער מאי־דעמאנסטראציע — ... הוליעט'' און א צאהל דערציילונגען, צוויש... דערמאהנטע דערציילונג ,,אוים בלאטע'' אי... ציילונג ,,ארעמע מצה''. די לעצטע האט פ... געריהמט.

איינער פון זיי, נוסעלע בעסער, אזוי האט ער

*) זעה ,,נייער פאלקסבלאטי'' נומער 114

מאטעריאלען וועגען שלום־עליכמ'ן
אין מינסקער היסטארישען מלוכה־ארכיוו

מאסקווע, (יט''א). אין מינסקער היסטארי־שען מלוכה ארכיוו זענען געפונען געווארען מאטעריאלען וואס האבען א שייכות מיט שלום עליכמ'ס רייזע מיט פארלעזונגען איבער פערשידענע שטעט.

דאס זענען עטליכע ,,קאזיאנע'' פאפירען וועגען דער פארלעזונג, צייטונגס־ארטיקלען, און נאטיצען, וועלכע בעווייזען ווי שווער עס איז אנגעקומען איינ־צוארדנען שלום־עליכמ'ס פארלעזונגען אין צארי־שען רוסלאנד ווי אויך ווי אזוי ש''ע איז אויפגענו־מען געווארען אין מינסק.

דער ערשטער פאפיר איז א ביטע פון איינעם קראסנער, שלום־עליכמ'ס אימפרעסאריא, צום מינס־קער גובערנאטאר נירם. קראסנער ווענדט זיך צום גובערנאטאר מיט א ביטע צו ערלויבען דעם יודישען ,,שרייבער־הומאריסט'' — ווי ער שרייבט אין דער מעלדונג, — פארצולעזען אין באראנאוויטש זיינע דערצעהלונגען: ביים דאקטאר, אנ'עצה, 75 טויזענד און גימנאזיע, דערביי איז ביינעלעגט געווארען אנ אפיש, אויף דער מעלדונג האט דער גובערנאטאר אנ־געשריבען ,,אטקאזאט'' — אפזאגען!

די צווייטע מעלדונג האט אפגעגעבען איינער ל. קארפינאוויטש, אויך מיט דעם זעלבען רעזולטאט. די דריטע מעלדונג האט אנגעגעבען לעווינסאן, רעדאקטאר ארויסגעבער פון ,,מינסקער ... לעווינסאן בעט ביים גובערנאטאר צו ערלוי... לעזען אין מינסק זיינע דערצעהלונגען: ... ביים דאקטאר, אנ'עצה, נישטא קיין ... ''101''.

צו דער ביטע זענען ביינעלעגט די רופי... רעצענזיעס פון די דערצעהלונגען, איבערגעזע... פערפאסער זעלבסט.

פון אלע אנגעגעבענע מעלדונגען איז ביי... איינעם געגעבען געווארען אנ'ערלויבעניש ... א פארלעזונג אין מינסק, דעם 20 מאי 1914

די מורא פאַר מלחמה

פון רעאַ קעניג

אַלע האָבען איצט מורא פאַר אַ וועלט־מלחמה. פּאָליטיקער, שטאַאַטס־לייט, פּובליציסטען, שריפטשטעלער און סתם חשוב׳ע בירגער פון אַלע פעלקער און לענדער — ברעכען זיך איצט די מוחות און די געוויסענס ווי אַזוי אויסצומיידען די וועלט־מלחמה, פאַר וועלכע אַלע האָבען מורא און וועלכע ווערט אַלץ מעגליכער און וואַהרשיינליכער. ערשטענס, צוליב דער בעוואָפנונג, וועלכע געהט איצט אין אין פולען שוואונג, און צווייטענס, ווייל די לייטענדע און פאַראַנטוואָרטליכע אייראָפּעאישע שטאַאַטסמאַנשאַפט איז קיינמאָל איהר נישט געווען אַזוי שוואַך, און נישט זיכער אין זייער פּאָליטיק, ווי היינט, די אַזוי־זשע פאַרט מיידט מען אויס די וועלט־מלחמה, וועלכע ווערט אַלץ נעהנטער, און פאַר וועלכער אַלע ציטערען?

און פערשידענע מיטלען, שלום־פּלענער — אָפיציעלע און נישט אָפיציעלע — ערשיינען טאָג־טעגליך אין דער לייטענדער פּרעסע, אויף קאָנפערענצען — אינטערנאַציאָנאַלע, מלוכה׳ישע, רעליגיעזע און וועלטליכע.

טאָג־טעגליך ערשיינען בריף אין דער פּרעסע פון געהיבענע, פון שטאַאַטסמענער, געוועזענע אַמבאַסאַדאָרען, איינפלוסרייכע לאָרדען, דעפּוטאַטען, שריפטשטעלער. און אַלע זענען זיי בעשעפטיגט מיט דער פראַגע: ווי אַזוי אויסצומיידען אַ וועלט־קריג, און געבען עצות, ווי אַזוי אויפצוהאַלטען דעם וועלט־שלום.

און פון דעם גאַנצען מיש־מאַש פון פּאָליטישע עצות, מיטלען און פּלענער ווי אַזוי אויסצומיידען אַ וועלט־קריג, זענען דאַכט זיך, מעהר וועניגער, קלאָהר צוויי פּאָליטישע שטית אָדער טענדענצען.

איין פּאָליטישע טעאָריע, אונטערשטיצט כ׳וב פון די אָנהענגער פונ׳ם פעלקער־בונד און פונ׳ם פּרינציפּ פון „קאָלעקטיווער זיכערקייט" (וועלכע זענען, אגב, ביידע לעצטענס שטאַרק געשעדיגט געוואָרען) גלויבט, אַז מען דאַרף אין די אינטערעסען פון שלום אָננעהמען די עקסטרעמסטע מיטלען קעגען אַן אַגרעסאָר, צי דער אַגרעסאָר איז איטאַליען, צי דייטשלאַנד, צי וועלכע ס׳איז אַנדערע מאַכט.

דאָס הייסט, אַז אין די אינטערעסען פון דעם וועלט־שלום, זענען זיי גרייט צו פּראַוואָקירען אַ מלחמה, און אפשר טאַקע אַ וועלט־מלחמה, — ווי זייערע פּאָליטישע געגנער פאָרמולירען עס.

און די צווייטע פּאָליטישע טעאָריע בעהויפּט:

מיר קענען זיך נישט צופיל אַריינלאָזען אין פערשידענע התחייבותן, דער פּרינציפּ פון קאָלעקטיווער זיכערקייט איז סיי ווי נישט ווירקזאַם, דער פעלקער־בונד איז נישט ווירקזאַם, ווייל אין איהם זענען נישט פערטראָטען אַזעלכע פעלקער ווי אַמעריקאַ, דייטשלאַנד און יאַפּאַן; און ביי די אומשטענדען קען דער פּרינציפּ פון קאָלעקטיווער זיכערקייט פיהרען גאָר צו אַ וועלט־מלחמה.

און פאַר מלחמה האָבען מיר מורא, ווייל אַ מאָדערנע וועלט־מלחמה מיינט דער סוף פון אונזער ציוויליזאַציע, אַלזאָ, זעהען מיר פון איין זייט שטאַאַטסלייט, פּאָליטיקער און אַ גרויסען טייל פונ׳ם דעת הקהל (בעזונדער די אָנהענגער פונ׳ם „פּאָפּולערען פראָנט") אין אַלע לענדער, וועלכע זענען גרייט אין אַ נויט, אין די אינטערעסען פונ׳ם וועלט־שלום אַפילו צו ערקלערען קריג צו אַן אַגרעסיווער מאַכט. און פון דער צווייטער זייט זעהען מיר שטאַאַטסלייט, פּאָליטיקער — ס׳רוב קאָנסערוואַטאָרען — און אויך אַ גרויסער טייל געזעלשאַפטליכע מיינונג (און מאַנכע „אומאָפּהענגיגע פּאַציפיסטען" בתוכם) וועלכע זענען גרייט צו פערזעהן און דערלאָזען אַ „קליינע מלחמה" (אַט אַזוי ווי די אין אַביסיניען), כדי זי נישט צופלאַקערן אין אַ וועלט־מלחמה.

און דער סך־הכל איז: אייניגע וועלען דערלאָזען אין פאָרקומען מלחמות, וואָס זענען זיי דירעקט נישט נוגע, ווייל זיי האָבען מורא פאַר אַ וועלט־מלחמה, און די צווייטע זענען גרייט אַפילו צו מאַכען אַ מלחמה אין די אינטערעסען פונ׳ם וועלט־שלום.

אייניגע וועלען דערלאָזען מלחמות, ווייל זיי האָבען מורא פאַר אַ מלחמה, און די אַנדערע זענען גרייט צו מאַכען אַ מלחמה, ווייל זיי האָבען אויך און אפשר מעהר מורא פאַר אַ וועלט־מלחמה.

די זענען דוכט זיך, די צוויי הויפּט־פּאָליטישע שטות „ווי אַזוי אָבצוהיטען דעם וועלט־שלום", וואָס מען קאָן אַרויסקריסטאַליזירען פון דעם גאַנצען מיש־מאַש פון שלום־עצות, פּלענער און פּאָליסעס, מיט וועלכע די אַרמע, פערמשפּט׳ע מענשהייט איז איצט פערוואָרפען. וועלכע־זשע פון די צוויי איז די פערנינפטיגערע, ווייטזעהענדיגערע, און דינט אויפריכטיגער די אינטערעסען פונ׳ם וועלט־שלום? נאַטירליך, טאָרען מיר ניט פערגעסען, אַז אויך אין די צוויי פּאָליטישע מחנות זענען דאָ צוויי פערשידענע אינטערעסען, כוונות, און זעהר וויכטיגע פּאָליטישע ניואַנסען, אין וועלכע זיי אונטערשיידען זיך, כאָטש זיי פראָקלאַמירען צוזאַמען היינט עס איין שטה, איין פּאָליטישען פּרינציפּ.

למשל. ביי די אָנהענגער פונ׳ם פּרינציפּ פון קאָלעקטיווער זיכערקייט בייט זיך שטאַרק די טעמפּעראַטור און דער אייפער פון זייער אָנהענגערשאַפט, לויט דעם פאַקטישען אָדער דעם פּאָטענציאַנעלען אַגרעסאָר. וואָס זיי האָבען אין זינען.

ווען יאַפּאַן איז, צום ביישפּיל, געווען דער אַגרעסאָר, האָט גאַנץ אייראָפּאַ געשוויגען און מען האָט גאָרנישט געהערט פונ׳ם פּרינציפּ פון קאָלעקטיווער זיכערקייט, און פאַרוואָס איז דער פּאַטאַלער פעהלער געמאַכט געוואָרען? ווייל יאַפּאַנ׳ס מעשים אין כינאַ, זענען געווען ווייט פון די אייראָפּעאישע אינטערעסען. ווען מוסאָליני איז אָנגעפאַלען אויף אַביסיניען, איז די אָנהענגערשאַפט פון קאָלעקטיווער זיכערקייט שטאַרק געוואַקסען אין ענגלאַנד, ווען היטלער האָט דעמיליטאַריזירט דעם רהיין, איז פראַנקרייך געוואָרען שטאַרק פאַר׳ן פּרינציפּ פון קאָלעקטיווער זיכערקייט.

נאָך מעהר: אַ סך אָנהענגער פון קאָלעקטיווער זיכערקייט הויבען אָן נוצען די אַרגומענטען פון זייערע געגנער ווען זייערע אינטערעסען זענען נישט שטאַרק בעריהרט. אַ סך פראַנצויזען, וואָס זענען גרייט אָנצונעהמען די עקסטרעמסטע סאַנקציעס אינם נאָמען פון „קאָלעקטיווער זיכערקייט", וועלען עס נישט טון געגען איטאַליען, ווייל „דאָס קען פיהרען צו אַ וועלט־מלחמה". און דאָס אייגענע אין ענגלאַנד: די אייפעריגע אָנהענגער פון „קאָלעקטיווער זיכערקייט", ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען אַביסיניען, זענען עפּעס מאָדנע אָפּגעקיהלט געוואָרען צו דעם פּרינציפּ, ווען היטלער׳ס דיוויזיעס האָבען זיך דערנעהנטערט צו די גרענעצען פון פראַנקרייך און בעלגיען.

און דאָס זעלבע וועט מסתמא זיין, ווען היטלער וועט אויסשטרעקען זיין „שלום־האַנד" צו עסטרייך.

און אויך צווישען די אָנהענגער פון דער צווייטער פּאָליטיק, זענען גוואַלדיגע אינטערעסען און מאָטיווען־פערשידענהייטען: אַ סך פון זיי (און צווישען זיי מאַנכע פּאַציפיסטען) גלויבען אפשר טאַקע, אַז מיט צופיל אַריינמישען זיך קען מען גאָר פיהרען צו דער וועלט־מלחמה, פאַר וועלכער אַלע ציטערען אַזוי; אָבער אַ שפּאַר ביסעל פון זיי (און צווישען זיי אידאי די ענגלישע און פראַנצויזישע פאַשיסטען, וועלכע סימפּאַטיזירען שטאַרק מיט די פאַקטישע און פּאָטענציאַנעלע אַגרעסאָרס) מיינען מיט׳ן „נישט מישען זיך" אין דער אמת׳ן, אַז זיי זענען גרייט צו געבען אַ „פרייע האַנד" יאַפּאַן אין ווייטען מזרח, מוסאָליני׳ן אין אַביסיניען, און היטלער׳ן אין רוסלאַנד, אַבי זייערע פּאָזיציעס זאָלען נישט ווערען פערטשעפּעט. „וואָס דען, צוליב כינאַ, אַביסיניען, עסטרייך צי רוסלאַנד, וועלען זיי געהן מאַכען אַ וועלטמלחמה?" זידלען זיי די סאָציאַליסטען, און אָנהענגער פונ׳ם פעלקער־בונד, פאַר וואָס זיי ווילען די וועלט אַריינשלעפּען אין אַ וועלט־מלחמה.

וואָלט אפשר די צווייטע פּאָליטיק געזיגט, און געווען איצט די הערשענדע אין אייראָפּאַ, ווען די אייראָפּעאישע גרויסמאַכטען וואָלטען געווען מער זיכער מיט די היטלערס און מוסאָליניס.

זיי ווייסען גאַנץ גוט, אַז „עבירה גוררת עבירה" ווען דער פעלקער־בונד שווייגט נישט בנוגע יאַפּאַן, וואָלט מוסאָליני נישט געוואָגט צו געהן קיין אַביסיניען, און ווען מוסאָליני קומט נישט אַרויס זיגעריש פון אַביסיניען, וואָלט היטלער נישט געוואָגט צו דעמיליטאַריזירען דעם רהיין.

וואָס איז פיל ערגער: אַז מען וועט שוין געבען היטלער׳ן אַ פרייע האַנד אין עסטרייך און רוסלאַנד וועט פראַנקרייך און ענגלאַנד צוליב דעם זיכערער ווערען? וועט די וועלט־מלחמה אויסגעמיטען ווערן, צי מען וועט זי נאָר אָפּלעגען מיט בעסערע שאַנסען פאַר דעם פּאָטענציאַנעלען אַגרעסאָר?

ברעכען זיך איצט די מוחות און געוויסענס פון די אייראָפּעאי׳שע שטאַאַטסלייט. קיין גענוג כוח און אידעאַליזם פאַר אַן־אמת׳ער ווירקזאַמער קאָלעקטיווער אחריות איז נישטאָ, און די וועלט־מלחמה, פאַר וועלכער אַלע ציטערען אַזוי, ווערט אַלץ נעהנטער און נעהנטער.

—*—

די טראַגעדיע פון ביתר

(סעריע, ווי אַזוי יודען האָבען זיך איינגעאָרדענט אהן אַ לאַנד)

פון מ. קליינמאַן

די אונצעלהייטען פון דער ביתר־טראַגעדיע קאָן מען לייענען אין יעדער געשיכטע פון יודישען פאָלק און איך דאַרף זיי דאָ נישט דערצעהלען. איך וויל מיך אָפּשטעלען נאָר אויף דעם, וואָס געהערט אומיטעלבאַר צו אונזער טעמא:

דאָס איז געווען נישט דער לעצטער פּרוב, אָבער דער גרעסטער מאַסשטאַב פון אַ פּרוב מ׳זאָל ווידער האָבען ווידער צו געווינען די נאַציאָנאַלע פרייהייט אין ארץ־ישראל. דער געוועזענער יוד היינטיגע ציימען האָט אַ טעות, ווען ער זאָגט, אַז די נאַציאָנאַלע קאַטאַסטראָפע פונם יודישען פאָלק ווען עס האָט פערלוירען זיין לאַנד, איז געווען אַן איינמאָליגער פערענדיגטער אַקט: אַט איז חרוב געוואָרען דאָס בית־המקדש און גלייך זענען יודען אַוועק אין גלות און עס הויבט זיך אָן די לאַנגע וואַנדערונג. אַביסעל פערפיהרט אונז די געשיכטע פון גלות בבל, וועלכע ווערט דערצעהלט אין דער ביבעל קורץ און זי ערשיינט פאַר ווירקליך אַן׳איינצעלנער עפּיזאָד: פערטריבען קיין בבל, געוועזען דאָרט זיבעציג יאָהר און אומגעקעהרט זיך נאָך דעם דעקרעט פון כורש מלך פרס. אין אמת׳ן איז אויך דאָרט די געשיכטע נישט פערלאָפען אַזוי גלאַט. נאָר דאָס געהט נישט אַריין אין אונזער איצטיגע וועגען דעם מעהר אויספיהרליך צו רעדען. אָבער דער צווייטער חורבן, פון וועלכען מיר רעדען דאָ, איז געווען נישט געווען אַזוי עפּיזאָדיש, איינפאַך. אפשר גאַנצע דריי הונדערט יאָהר האָבען זיך מיט די ציין און מיט די נעגעל געקלאַמערט אָן זייער פאַטערלאַנד, טייכען בלוט פערגאָסען אין מעהרערע פּרובען אַראָפּצוּוואַרפען פון זיך דעם פרעמדען יאָך; בעזיגער און צוריק געווינען די פרייהייט, ביז עס איז ענדליך אַזוי אָפּגעגאַנגען מיט בלוט, אַז עס האָט שוין מעהר קיין כוח נישט געהאַט צו קעמפען און ערשט דאַן גענומען אָננעהמען אין פינסטערען גורל פון אַ גלות־פאָלק. ביתר, דער לעצטער בר־כוכבא – אויפשטאַנד איז געווען נאָר איינער פון אַט די פּרובען, אָבער דער גרעסטער פון זיי און פאַר וועלכען מיר האָבען אַמטייערסטען בעצאָהלט. דערפאַר איז עס מעהר פון אַלע פערבליבען אין זכרון פון פאָלק און חורבן ביתר איז כמעט אַזוי ווי חורבן ירושלים, ווי אַ דריטער חורבן. לויט דער מסורה, איז עס פאָרגעקומען אויך אין תשעה באב. אַזוי ווי די ערשטע צוויי חורבנות און דאָס מיינט צו זאָגען, אַז תשעה באב דעקט מיט אַמאָל אַלע דריי חורבנות.

דער אויפשטאַנד האָט זיך אָנגעהויבען גלייך נאָך רבן גמליאל׳ס טויט. אפשר טאַקע מיט יענער פּסח׳דיגער מסיבה ביי רבי עקיבא פון וועלכער עס דערצעהלט די הגדה. עס איז דעמאָלט, פערשטעהט זיך, נישט געווען קיין צייט צו טראַכטען וועגען אויסרופען אַ נייעם נשיא אויף רבן גמליאל׳ס אָרט. איך האַלט פון דער מיינונג, אַז רבי אליעזר בן עזריה האָט פערנומען דאָס נשיאות מיטן כוח פון זיין טיטעל, וועלכען ער האָט בעקומען נאָך דער מעשה מיטן רעוואָלט אַקעגען רבן גמליאל אין די ערשטע יאָהרען פון זיין נשיאות. ערשטענס איז וועגען דעם נישטאָ דער מינדעסטער רמז אין דער תלמודישער ליטעראַטור און אַזאַ וויכטיגען פאַקט וואָלטען זיי שוין גאָר נישט פערשוויגען. צווייטענס, לעגט זיך עס אויך נישט אויפן שכל, צו וואָס אַ נשיא, אַז אַט איז שוין דאָ אַ מלך, און טאַקע פון בית דוד. בר־כוכבא האָט לויט דער מסורה געשטאַמט פון דעם דוד־הויז. איך וואָלט נאָר נישט געהאַט געגען אַ געוואַגטער השערה, אַז ער איז געווען טאַקע פון הלל׳ס אייניקלעך, פונם נשיאים־הויז, אפשר נאָך טאַקע רבן גמליאל׳ס זוהן. נאָר מען האָט שפּעטער דעם פאַקט פערווישט, כדי צו שיצען דעם פּרעסטיזש פון דעם הויז אין די אויגען פון די רוימער אין קינפטיגע דורות. סיי־ווי־סיי איז עס מערקווירדיג, וואָס וועגען אַזאַ היסטאָרישען העלד איז גאָר נישטאָ קיין פּרטים וועגען דעם פון וואַנען ער איז געקומען און ווער ער איז געווען פון דער היים. בכלל איז זיין פּערזענליכע געשטאַלט מערקווירדיג פערנעפּעלט אהן ס׳איז פערבליבען נאָר דאָס לעגענדאַרישע פון זיינע גבורות. אַ צווייטע פערוואונדערונג איז וואָס עס איז גאָר נישט פערבליבען וועגען דער בעציהונג פונם נשיאים־הויז צום אויפשטאַנד און פון זייער אָנטייל אין איהם, כאָטש עס לעגט זיך נישט אויפן שכל, אַז זיי זאָלען גאָר זיין געשטאַנען אין אַ זייט און קיין אָנטייל נישט גענומען אין אַזאַ ריזיגער פאָלקס־בעוועגונג, וואו דער גורל פון פאָלק האָט געדאַרפט ענטשיידעט ווערען אויף לאַנגע צייטען. מיר ווייסען נאָר, אַז אַלע רבן גמליאל׳ס קינדער זענען אומגעקומען אַחוץ אין די בלוטיגע קאַמפען, אַחוץ אין די שחיטות נאָך דער מפּלה, און נאָר דער קלענסטער זוהן, שמעון; (וועלכער איז נאָכדעם געוואָרען דער נשיא רבי שמעון בן גמליאל דער צווייטער) איז מיט גרויס מיה און סכנת נפשות אויסבעהאַלטען געוואָרען אין ציפּורי. הייסט עס אַז רבן גמליאל׳ס קינדער האָבען זיך יאָ בעטייליגט אין די געשעהענישען.

יעדענפאַלס, קיין נשיא אויף רבן גמליאל׳ס אָרט האָט מען נישט אויסגערופען. וועהרענד די מלחמות האָט דער גרויסער בית־דין מן־הסתם גאָר נישט פונקציאָנירט. זיין פּלאַץ האָט פערנומען אַ צייטווייליגע רעגירונג און אַ קריגס־ראַט, טעגלי אַזוי ווי אין דער פעריאָדע פונם אויפשטאַנד אין ירושלים פאַר׳ן חורבן, ווען אַנשטאָט דער סנהדריה האָט רעגירט און געוועזען געמאַכט אַ פאָלקס קריגס־ראַט מיט׳ן כהן־גדול אין דער שפּיץ. וועלכען פלאַוויוס טיטולירט בטעות „סנהדרין" און פערפיהרט דערמיט די היסטאָריקער צו דענקען, אַז רבן שמעון בן גמליאל דער ערשטער איז נישט געווען קיין נשיא, אָדער, אַז ער איז געווען נשיא נאָר פון אַ קליינער סנהדריה (קלויזנער), אָדער, אַז ער איז געווען נשיא נאָר פון אַ רעליגיעזען סינאָד (ביכלער). אין אמת׳ן איז ער געווען דער געזעצליכער נשיא פון די סנהדרין, נאָר וועהרענד דער קריגס־צייט האָט די סנהדרין נישט פונקציאָנירט און די גאַנצע מאַכט איז געווען קאָנצענטרירט אין די הענד פון אַ צייטווייליגער רעגירונג, פון וועלכער דער הויפּט איז געווען דער כהן־גדול און דער צווייטער נאָך איהם דער נשיא, ווי עס דערצעהלט פלאַוויוס אַליין. אַזוי האָט עס געמוזט זיין אויך אין דער צייט פון בר־כוכבא.

דער אויפשטאַנד האָט זיך פערענדיגט קאַטאַסטראָפאַל. די גוזמאות וואָס דער תלמוד דערצעהלט וועגען דער שחיטה אין ביתר זאָגען על־פּי־כמה עדות, אַז דאָרט איז פאָרגעקומען ווירקליך עפּעס שרעקליכעס. אָבער אויך אויסער ביתר און נאָך ביתר זענען אָנגעגאַנגען שרעקליכע הריגות. נישט אומזיסט הייסט ער „טרכינס שחיק טמיה". נישט אומזיסט הייסט די צייט „ימי השמד", און די טייטש פון שמד איז דאָ נישט מעביר על דת נאָר ווי די טייטש פון דעם וואָרט איז בוכשטעבליך: פערטיליגען. עס איז געווען אַ קאַמף אויף פערטיליגען, אויף פשוט אָפּמעקען דאָס יודישע פאָלק פון דער ערד־פלאַך, על־פּני־פנים פון ארץ־ישראל׳ס ערד־פלאַך.

די לעגענדע פון די עשרה הרוגי מלכות איז פערשטעהט זיך, אַ לעגענדע. נישט די מיתה וועגען די ברידער, וואָס האָבען פערקויפט יוסף׳ן איז געווען די אורזאַך אויסצושעכטען די צעהן תנאים. נישט אַלע פערזאָנען, וואָס ווערען דאָרט דערמאָהנט זענען אומגעקומען אין איין צייט און טראָר אין יענער צייט נאָך ביתר. אָבער אין דער לעגענדע איז ריכטיג פערזערוואַרט געוואָרען דאָס אַלגעמיינע בילד פון די מוראדיגע געשעהענישען און עס געהט נאָך היינט דורך אַ שוידער איבערן לייב ווען מען לייענט זיי. דאָס וואָס צווישען די הרוגים ווערט פערעכענט אויך רבן שמעון בן גמליאל, וועלכער געהערט בעשטימט נישט אַהער, איז נאָך אַ רמז, אַז רבן גמליאל׳ס קינדער זענען פאָרט געווען אין מיטען. דאַגעגען ווערען דאָרט דערמאָהנט רבי חוצפּית המתורגמן און רבי ישבב הסופר וועגען וועלכע מיר ווייסען פון תוספתא כלים און ב"ב פ"ב, אַז זיי האָבען זיך אויסבעהאַלטען אין ציפּורי. מסתמא האָט מען זיי שפּעטער געכאַפּט און געקעפּט. אויך רבי עקיבא איז ערשט שפּעטער אומגעקומען. ער האָט נאָך באַוויזען צו זיין אין דעם פון ס׳ניי אויפגעשטעלטען בית דין ווידער אין אושא. דאָרט איז אויך נאָך געווען רבי ישמעאל, וועלכער איז אויך פערעכענט צווישען די הרוגי מלכות.

דאָס בילד לאָזט זיך אויפשטעלען אויף אַזאַ אופן: ווי נאָר די חכמים האָבען דערוועהנען דעם פינצטערען סוף פון בר־כוכבא׳ס אויפשטאַנד, האָבען זיי דאָס ערשטע זיך געכאַפּט — געטריי דער טראַדיציע פון בן זכאי — אויפצושטעלען דעם נאַציאָנאַלען צענטער אין זיין פריה׳ערדיגער פאָרם פון אַ גרויסען בית־דין און בית־הועד מיט אַ נשיא אין דער שפּיץ און דאָס האָבען זיי געמאַכט אינם ווייטען אושא אין גליל. אָבער אויך דאָרט זענען זיי נישט פערבליבען אויסער דעם אויפמערקזאַמען אויג פון דער מאַכט, וועלכע האָט פּלאַנירט איבערן לאַנד אויסצוגעפינען „די נעסטען פון דער רעוואָלוציע", און מען האָט זיי אויסגעפינען און איינציגווייז אָדער עטליכע מיט אַמאָל האָט מען זיי אַרויסגעצויגען פון זייערע „נעסטען" און פערמוטשעט. נאָך אין אַ גאַנצען דור אַרום האָט רבי מיט וועהטאָג געדרש׳נט דעם פּסוק הקול קול יעקב והידים ידי עשו „יעקב׳ס קול שרייט וועגען דעם, וואָס עשו׳ס הענד האָבען איהם געטאָן — אין ביתר" (ירושלמי תענית פ"ד).

איך האָב דורכגעלאָזען צו פערצייכענען, אַז די בלוטיגע טראַגעדיע פון ביתר איז געווען שוין פאַר האַדריאַן (אַדריאַנוס אין תלמודישער טראַנסקריפּציע). טראַיאַנוס האָט דאָס פייער אָנגעצינדען, האַדריאַן האָט עס צעפלאַקערט. תחילת האָט ער אַפילו געמאַכט דעם אָנשטעל, אַז ער איז אַ פריינד צו די יודען און אַט וועט ער זיי ערלויבען צוריק אויפצושטעלען דעם בית־המקדש, אָבער באַלד האָט ער אַרויסגעוויזען זיין אמת׳ען פּרצוף און ער איז פער־

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

געשיכטע פון יודען אין לאדז

פערמעגענס־סטרוקטור פון בעזונדערע יודישע פראפעסיאנעלע גרופעס

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

אין רעזולטאט פון אינזערע פארשונגען, בעקומען מיר פאלגענדיג בילד פון דער פערמעגענס־סטרוקטור פון בעזונדערע פראפעסיאנעלע גרופעס צווישען די יודען אין לאדז דהיינו:

אין יאהר 1830 זענען פון דער פראפעסיאנעלער גרופע „האנדעל און מעקלעריי" געוועזן 25 קהלה־שטייער צאהלער, דערפון זענען 3 פערעכענט געווארען צו דער ערשטער קאטעגאריע, 3—צו דער צווייטער קאטעגאריע, 4—צו דער דריטער קאטעגאריע, 8—צו דער פירטער קאטעגאריע, 5—צו דער פינפטער קאטעגאריע און 2—צו דער 6. קאטעגאריע. די שטייער־צאהלער פון די ערשטע צוויי קאטעגאריעס האבען אויסגעמאכט צו 12 פראצענט, פון דער דריטער קאטעגאריע — 16 פראצענט, פון דער פירטער לאטעגאריע — 32 פראצענט, פון דער פינפטער קאטעגאריע — 20 פראצענט און פון דער זעקסטער קאטעגאריע — 8 פראצענט.

אין 1838 זענען געוועזן שטייער־צאהלער 44. דערפון בוי דער ערשטער קאטעגאריע 3 — 6 מיט 8 צעהנטעל פראצענט, פון דער צווייטער קאטעגאריע 5 — 11 מיט 4 צעהנטעל פראצענט, פון דער דריטער קאטעגאריע 16 — 36 מיט 4 צעהנטעל פראצענט, פון דער פירטער קאטעגאריע 12 — 27 מיט 3 צעהנטעל פראצענט, פון דער פינפטער קאטעגאריע 6 — 13 מיט 6 צעהנטעל פראצענט, פון דער זעקסטער קאטעגאריע 2 — 4 מיט 5 צעהנטעל פראצענט.

אין 1850 זענען געוועזן 142 שטייער־צאהלער, דערפון 5 פון דער ערשטער קאטעגאריע — 3,5 פראצענט, 16 פון דער צווייטער קאטעגאריע — 11,3 פראצענט, 47 פון דער דריטער קאטעגאריע — 33,1 פראצענט, 42 פון דער פירטער קאטעגאריע 29,6 פראצענט, 9 פון דער פינפטער קאטעגאריע— 6,3 פראצענט און 23 פון דער זעקסטער קאטעגאריע — 16.2 פראצענט.

אין 1855 זענען געוועזן 221 שטייער־צאהלער, וועלכע זענען קלאסיפיצירט געווארען נאר אין 5 מדרגות, דהיינו: 21 אין דער ערשטער מדרגה— 9,5 פראצענט, 28 אין דער צווייטער מדרגה — 12,7 פראצענט, 69 אין דער דריטער מדרגה — 31,2 פראצענט, 42 אין דער דריטער מדרגה — 19 פראצענט און 61 אין דער פינפטער מדרגה — 27,6 פראצענט.

אין 1881 זענען געוועזן 359 שטייער־צאהלער, וועלכע זענען אויך נאר געטיילט געווארען אין פאלגענדיגע 5 קלאסען: אין דער ערשטער קלאס 16 — 4,4 פראצענט, אין דער צווייטער—47=13,1 פראצענט, אין דער דריטער—13,6=37,9 פראצ., אין דער פירטער—13,6=37,9 פראצענט און אין דער פינפטער- 24=6,7 פראצענט.

פון דער פראפעסיאנעלע גרופע: „פיזישע ארבייטער" זענען געוועזן קהלה־שטייער־צאהלער:

אין 1830 — 39 מאן, פון וועלכע 3=7,7 פראצענט זענען פערעכענט געווארען צו דער צווייטער קאטעגאריע, 4=3,3 פראצענט — צו דער דריטער קאטעגאריע, 8=20,5 פראצענט — צו דער פירטער קאטעגאריע, 20=51,2 פראצענט צו דער 5. קאטעגאריע און 4=10,3 פראצענט צו דער זעקסטער קאטעגאריע.

אין 1838 זענען שוין געוועזן 60 שטייער־צאהלער, פון וועלכע 2=3,3 פראצענט זענען פערעכענט געווארען צו דער דריטער קאטעגאריע, 9=15 פראצענט, צו דער פירטער קאטעגאריע, 28=46,7 פראצענט — צו דער פינפטער קאטעגאריע און 21=35 פראצענט — צו דער זעקסטער קאטעגאריע.

אין 1850 איז די צאהל שטייער־צאהלער געוואקסען, ביז 158, וועלכע האבען זיך ווי פאלגענדיג קלאסיפיצירט: 4 אין דער צווייטער קלאס — 2,5 פראצענט, 18 אין דער דריטער קלאס — 11.4 פראצענט, 47 אין דער פירטער קלאס — 29,7 פראצענט, 29 אין דער פינפטער קלאס — 18,4 פראצענט און 60 אין דער זעקסטער קלאס — 38 פראצענט.

אין 1855 איז די צאהל שטייער־צאהלער געשטיגען ביז אויף 240, וועלכע זענען געטיילט געווארען: 2—אין דער ערשטער קלאס — 0,4 פראצענט, 6 אין דער צווייטער קלאס — 2,5 פראצענט, 44 אין דער דריטער — 18,3 פראצענט, 30 אין דער פירטער קלאס — 12,5 פראצענט און 158 אין דער פינפטער קלאס — 65,8 פראצענט.

אין 1861 אין די צאהל שטייער־צאהלער פון דער גרופע „פיזישע ארבייטער" דערגאנגען ביז 303 וועלכע זענען סעגרעגירט געווארען: 1 אין דער ערשטער קאטעגאריע 0,3 פראצענט, 4 אין דער צווייטער קאטעגאריע — 1,3 פראצענט, 37 אין דער דריטער קאטעגאריע — 12,2 פראצענט, 166 אין דער פירטער קאטעגאריע — 54,8 פראצענט און 95 אין דער פינפטער קאטעגאריע — 31,4 פראצענט.

שוין פון ערשטען אויגענבליק בעמערקט זיך, אז די רייכסטע מענשען אין דער קהלה געהערען צו דער גרופע „האנדעל און מעקלעריי". אין דער ערשטער קלאס פיגורירען ביז צו די 50־גער יאהרען נאר מענשען פון דער פראפעסיאנעלער גרופע. ערשט שפעטער קומט אין דער קלאס צו ענצעלנע פאבריקאנטען. אין דער גרופע „האנדעל און מעקלעריי" האבען בכלל די רייכע עלעמענטען (די ערשטע און צווייטע קאטעגאריע איבער 20 פראצענט שטייער־צאהלער פון דער האזיגער גרופע) און די מיטעלערע (דריטע אין פירטע קאטעגאריע — פון 48—76 פראצענט שטייער־צאהלער) די איבערוואג און נאר 6 —28 פראצענט פון דער דאזיגער פראפעסיאנעלער גרופע איז פערעכענט געווארען צו דעם ארימערען עלעמענט (פינפטע און זעקסטע קאטעגאריע). די פיזיש־ארבייטענדיגע עלעמענטען דאגעגען, האבען נאר א נישט־אנזעהעוודיגען הייפעל פארשטעהער אין די רייכערע קלאסען (פון 2—7 פראצענט), אנזעהעוודיגער זענען זיי פערטרעטען אין דער דריטער קאטעגאריע, אבער זייער גרעסטער טייל איז פערטרעטען אין די לעצטע דריי שטייער־קאטעגאריעס, וואו זייער פראצענט פערהעלטעניש דערגייט טיילמאל, ביז 80.

מלמדים זענען אין דער קהלה פערעכענט געווארען צו די ארימסטע עלעמענטען און זיי ווערען בסדר קלאסיפיצירט אין דער לעצטער שטייער קאטעגאריע. משמשים זענען אויך אלע בעאמטע און אלע כלי קודש פון דער קהלה פערעכענט געווארען אין דער לעצטער שטייער קאטעגאריע, וואס איז בכלל פריי געוועזן, אויסער סמך פון א געזעץ, פון קהלה־שטייער.

אינטערעסאנטע רעזולטאטען גיט דער גענויער אנאליז פון דער פערמעגענס־סטרוקטור פון דער גרופע „האנדעל און מעקלעריי". דער רייכסטער עלעמענט: זענען דא די סוחרים, וועלכע געהערען, אהן אויסנאהם צו די ערשטע 2 שטייער־קאטעגאריעס. דעם על פי רוב פערמעגליכסטען עלעמענט שטעלען מיט זיך פאר די קרעמער: אין 1830 ... צו דער ערשטער — דריטער שטייער־קאטעגאריע געהערט 8 קרעמער און פון דער פירטער — ... שטייער־קאטעגאריע — נאר 1 קרעמער. אין ... געהערען 42 קרעמער צו דער 1—3־טער שטייער קאטעגאריע און אין דער 4—6 שטייער־קאטעגאריע זענען בכלל קיין קרעמער נישט געוועזן.

די הענדלער־גרופע פערמאגט אלע מדרגות דער פערמעגליכער דיפערענציאציע, פון די ריי... ביז צו די ארימסטע עלעמענטען. דאך די איבע... האבען די מיטעלע קלאסען 3—4: אין 1839 ... אין די ערשטע צוויי קלאסען אינגאנצען קיין ... לער נישט געווען פערטרעטען, צו די קלאסען ... האט געהערט 1 הענדלער און אין די קלאסען ... — גארנישט. אין 1838 זענען אין די ערשטע ... קלאסען געווען 3 הענדלערס, אין די 3—4 ... — 10 הענדלער און אין די 5—6 קלאסען — ... הענדלערס. אין 1850 זענען אין די ערשטע ... קלאסען קיין הענדלער נישט געווען, אין די ... סען 3—4 — 40 הענדלער און אין די קלאס... 6—5 — 22 הענדלערס. אין 1825 זענען די ... לערס געווען פערטרעטען אין די ערשטע צוויי ... סען, מיט 34 מאן, אין די קלאסען 3—4 — 74 מאן און אין די קלאסען 5—6 — מיט 14... אין 1861 האבען צו די ערשטע צוויי קלאסען ... הערט 47 מאן, צו די קלאסען 3—4 — 197 ... לערס און צו די קלאסען 5—6 — 12 הענדל...

דער ארימסטער עלעמענט אין דער גרופע ... דעל און מעקלעריי" זענען די מעקלערס ... קליינע איינזאהמען געהערען זיי צו די ווי... פערמעגליכערע און צו די ארימערע שטייער...

צווישען די פיזישע ארבייטער, ווענדעט זיך דעם אויפמערק די וועבער־גרופע, וויל... וייזט א שנעלען און גענוג בעדייטענדען ... רענציאציע־פראצעס:

אין 1850 זענען די וועבערס אין די ערשט... שטייער־מדרגות אינגאנצען נישט פערטרעטען... דער 4־טער מדרגה מיט 2 מאן און מיט ... אין דער 5—6 מדרגה. אין 1855 געהערען ... בער שוין: צו דער 1־טער מדרגה — 1 מ... דער צווייטער — 4 מאן, צו דער דריטער ... מאן, צו דער 4 — 3 מאן און צו די מדרגה... — 15 מאן. אין 1861: צו דער 1 שטייער... — 1 מאן, צו דער צווייטער — 1 מאן, צו ... — 10 מאן, צו דער פירטער — 37 מאן ... די מדרגות 5—6 — 11 מאן.

—*X*—

פיערליכע „פשעוויטאניע" אין דארף

דערצעהלט פון א לאדזער יוד – איבערדערצעהלט

פון י. אבערזשאנעק

שוין פון פסח אן שלאגען מיר זיך מיט דער דעה: יא זומער־וואוינונג, צי נישט זומער־וואוינונג? מיט וועמען מ'רעדט ווענען א זומער־וואוינונג, ענטפערט ער:

— כ'וואלט גערן גענומען עפעס א שטיקעל זומער־וואוינונג, נאר... כ'וויס... היינטיגע צייטען!

א צווייטער זאגט:

— גלויבט מיר, כ'דארף נייטיג ארויספאהרען. מיין יודענעס פיס חלש'ן נעבעך נאך אביסעל הייס זאמד....

— די קינדערלעך שטיסען זיך א גאנצען ווינטער אין די הרים...

— די מעדלעך קוקען שוין אויס אויף א שטיקעל פלאזשע.... פיזשאמע, טענציעל, וועלרעל.... כ'וואלט נייטיג געדארפט א שטיקעל זומער־וואוינונג, נאר גען... היינטיגע צייטען.... מיט א נעזונדען קאפ אין א קראנק בעט!

אט אזוי רעדט מען, אזוי שמועסט מען אין יודישע שטובען. יעדער וויל, נאר מ'האט מורא.

דאס איינענע איז ביי מיר. כ'וויל, כ'חלש, כ'מוז האבען נייטיג מיטן לעבען, ווי א בלינדער דארף אנ'אויג נאר... נאר כ'האב מורא!

די היינטיגע וואך זאגט צו מיר מיין יהרענע:

— בעריל, איך מיין, אז דער טייוועל איז נישט אזוי שרעקליך!

— וואס מיינסטו דערמיט?

— איך מיין עס מאכע קענען א זומער־וואוינונג, מיינע אלע קאלעזשאנקעס האבען טעריגגען. זייערע מענער זענען געפאהרען און זענען אלע צוריקגעקומען לעבעדיג, מעגסטו זיך אויך ריזיקירען. וואס ביזטו מעהר מורינו פון דער פלאנטפוסאוועס מאן? פון דער צימערינטאוועס מאן? זיי זענען טאקע מענער, זיי שטעלען זיך איין ס'לעבען פאר די ווייבער, נישט אזוי ווי דו, אויך מיר א מאן, קאמיעניע פאזויעדזשאווש — מ'שטיינס־געזאגט. א מאן, וואס האט מורא פאר א שטעקען, אדער אפילו פאר א מעסער, ווען דו וואלסט געווען א „מענשטשיזנע שען נאלעזשי". וואלסטו נישט געציטערט פאר א שטעקען אדער פאר א מעסער — פאר א ווייב איז גארנישט צו טייער, אפילו א מעסער אין זייט, דו ביזט א באבע, נישט קיין מענשטשיזנע!"...

האב איך מיך טאקי פערשעהמט פאר מיין ווייבעל. עפעס בין איך דאך טאקע נישט קיין מאנספערשוין, א מענשטשיזנע דארף נישט קיין מורא האבען. בפרט, אז דאס ווייב וויל, העלפט נישט קיין שום תירוצים.

האב איך טאקע בעשלאסען צו לאזען זיך אין וועג אריין, זוכען א שטיקעל זומער־וואוינונג. פערגאנגענעם זונטאג האב איך מיך אויפגעכאפט בעגינען, האב אפגעזאגט ווידוי, זיך געזעגענט מיט מיין ווייב און קינדער, האב איבערגעגעבען א רשימה פון חובות, וועמען איך בין שולדיג און ווער ס'איז מיר שולדיג. די קינדער האב איך איבערגעלאזט א צוואה, פאר וועמען כ'לאז איבער ירושה, מיין יודענע האב איך איבערגעלאזט א גט על תנאי.... מער ווי ס'מאכט זיך... א יוד פאהרט אין א דארף אריין.... ווען אלע „פארמאליטעטען" זענען שוין געוועזן פערטיג, האב איך געקושט די מזוזה, געזאגט צום ווייב:

— פלייב מיר געזונד פערעלע, זיי א גוטע מאמע צו די קינדער...

צו די קינדער האב איך געזאגט:

— קינדערלעך מיינע, בעהאנדעלט גוט די מאמעשי... ווארום... איך פאהר דינגען א זומער־וואוינונג!...

האבען זיך אלע פונאנדערגעוויינט. מיין יודענע האט געוואשט פריהער די אויגען און הערנאך די נאז. די קינדער האבען געבליפעט:

— פאהר טאטעשי אין א מזל'דיגע שעה און קום צוריק געזונד.

— פאהר מיין טייערער, אדוואזשנע מאנעלע, גוטע מלאכים זאלען דיך היטען... קיין נעגעלע פון פינגער זאל דיר נישט פעהלען!

מיט א פערקלעמט הארץ און מיט א ביטער געמיט, האב איך פערלאזט מיין חיים. מיין ווייב און קינדער און זיך געלאזט.... זוכען א זומער־וואוינונג.

איך זיץ אין וואגאן. אין דרויסען איז אלץ גרין. די וועלדער, די פעלדער, ס'איז מאי אויף גאטס וועלט, אלץ לעבט און איך... פאהר דינגען א זומער וואוינונג. איך, א יוד, אין פוילען אין יאהר 1936, לאז זיך אין א דארף אריין.

ווען דער קאנדוקטאר האט אויסגערופען די סטאציע וואו איך האב געדארפט אויסשטייגען, האט מיר גענומען האקען א צאהן אין א צאהן, כ'האב אינגאנצען געפיבערט פון שרעק. א קאלטער שוויים האט אויף מיר ארויסגעשלאגען, אבער פערפאלען. איך בין דאך א „מענשטשיזנע", האב איך מיר איינגעשטעלט דאס לעבען און מיך געלאזט אין דארף אריין.

ווי נאר איך האב אראפגעשטעלט א פוס פון דער באהן, זענען מיך בעפאלען די קריסטליכע פורמאנעס מיט די בייטשען אין די הענד:

— „פראשען פאנא, פראשען זעמנאן!"...

— „פראשען פאנא, יעדזיש פאן זעמנאן!"

איך בין געשטאנען אין קרענצעל און די בעלי עגלות האבען זיך געריסען איבער מיר. איינער האט מיך געשלעפט פאר דער לינקער האנד, און א צווייטער פאר דער רעכטער האנט. ביי יעדען שלעפ, זענען מיר געפלויגען פינקען פאר די אויגען. כ'האב פערשטאנען, אז דאס איז דער „אנהויב", אז אזוי „הייבט עס זיך אן". דער סוף איז געוועזן, אז איך בין על פי נס אריינגעפאלען אין א ברישקע. דער גוי האט א שמאגע געטון מיט דער בייטש און מיר פאהרען.

פאהרענדיג אויף דער ברישקע, האט זיך מיר אויסגעמאהלט א בילד, ווי אזוי איך וועל אנקומען אין דארף אריין. ווי אזוי די פויערים וועלען מיך „פשעוויטען". א יוד אין א דארף... אין יאהר 1936. יעדע מינוט איז מיר צולאנג, וואס עס זאל זיין, יאל שוין זיין. כ'בין מיר נעזעסען אין מיינע צרות. כ'האב מיך בערעכענט, וואס האב איך אויפגעטון אין מיין לעבען. כ'בין נאך אזוי יונג, כ'וואלט נאך געקענט לעבען אויף דער וועלט, צו וואס בין איך געפאהרען דינגען א זומער־וואוינונג? איינשטעלען זיך ס'לעבען? צוליב וואס? צוליב וועמען? צוליב א ווייב? ווייל זי וויל ווייזען די קאלעזשאנקעס, אז איהר מאן איז אויך „אדוואזשנע"? אז זי האט א מאן אנ'אידיאט, וואס איז זיך פאר איהר מוסר נפש?

פלוצים, ווי איך טראכט אזוי, הער איך אנ'ארקעסטער מ'שפילט, ס'איז לעבעדיג.

— פאניע, פרעג איך דעם בעל־עגלה, וואס איז דאס פאר א שמחה אין דארף? וואס שפילט מען?

— דאס איז צוליב אייך — האט מיר דער בעל־עגלה געענטפערט.

— צוליב מיר? וואס הייסט דאס?

— דאס טוט אייך די כלאפעס בעגעגענען מיט א מוזיק.

— פויערים? פשעוויטע? מוזיק? כ'האב געפיהלט, אז איך שטארב אפ איינציגווייז. אזוי הייבט עס זיך טאקע אן: פויערים... מוזיק... פשעוויטאריעם... איין יוד אין דארף... פוילען 1936....

איידער איך בעוויז מיך אומצוקוקען, שטעהט שוין ביי דער ברישקע א דעלעגאציע פון עטליכע פויערים און בעגריסען מיך אין נאמען פון דער נאנצער פאראפיע. צוויי שיקסעס געבען מיר א בוקעט בעז אין נאמען פון די פויערטעס פון דארף. איינער פון דער דעלעגאציע פיהרט מיך אראפ פון פוהרעל און שטעלט מיך פאר דעם עולם:

— „ניעך בענדשע פאזדראוויאני נאש ... שי ליעטניעק"!

— „ניעך זשיע"! — האבען אלע איינ...

רעדען האב איך נישט געקענט. די ... געווען געליימט. דאס הארץ האט טעקלאפ... א צום טויט פער'משפט'ען. מיט אלע כח... איך מיך בעמיהט צו רעדען א ווארט, קיינ... ס'איז מיר געלונגען ארויסצושטאמלען אין ...

— „צא?"... פשעטשעש.... יא...."

איז צו מיר צוגעגאנגען א גוי מיט א פא... וואנסעס. מיט א קיוט אויפן האלז און זיך פ... פארגעשטעלט:

— „וואיט נמיני!" און ער האט זיך ... שטעלט האלטען א רעדע, אז יודען מיט ... האבען אייביג געלעבט ווי'זנאדרושע, „א ש... ניע" אין זייער פאראפיע. „צי מא זיר, צי ... לאק" — אלץ איינס. „א נא ניע?"

דא האב איך ערשט אנגעהויבען צו פער... וואס דא קומט פאר, אז די „פערברידערונ... א ריינעם „קעשעטע־כאראקטער", אזוי ... ערים לעבען א גאנץ יאהר פון די יודישע ... און איצט זעהען זיי נישט קיין לעטניק ... ליכטשיין, איז אזוי ווי איך בין דער ערשט... יאמ, וואס האב געוואלט ווייזען מיין ווייב ... ויאזשנאשנש". האבען די פויערים פאר ... געארדענט אזא „אוראטשיסטאשטש".

איז מיר טאקע געווארען לייכטער ... נשמה, זאל זיין אזוי, אבי כ'זאל ארויס ...

אז איך בין נעווארען אפיסעל „אוס... האבען מיך די פויערים גענומען מיך אינ... אין דער נוטסקייט פון זייער זומער־וואו... גרעסטע מעלה פון דער זומער־וואוינונג ... וואס אין דער נאהענט געפינט זיך.... א ... פאסטארונעק.

נאך א מעלה האט די זומער־וואוינונג ... אין דא טעלעפאן־פערבינדונג מיט ד... און אויב „ס'מאכט זיך עפעס", קאן מען ... לאנטשען" מיט דער שטאט. אמאל, איז ... מעלה, אז די זומער־וואויאנונג האט א ... וואסער צום באדען. היינט איז די מעלה — ... ליצייקאמיסאריאט.... א טעלעפאן־פ... אויפן פאל אויב ס'וועט זיך „עפעס מאכ...

הקיצור, איהר זעהט אז איך בין ב"ה ... סומען א גאנצער, מיין ווייבס ברכה „גוטע ... זאלען דיך היטען" — איז מקוים געווא... איך מוז אייך זאגען, אז די „פשעוויטאנ... דארף האט אויף מיר געמאכט זעהר א ג... רושם. איך ראט אייך מענער, איהר זאלט א... פאהרען אין דארף אריין, וועט איהר אי... אזעלכע פייערליכע „פשעוויטאניעס"!...

—*—

אליבאבא

בורלעסק

פון משה בראָדערזאָ!

(דער לייבמזין פון דער זאַך איז אַ בכיוונידיגער און דעריבער דאַרף ער אויסגעדריקט ווערן אין דער פולער מאָס: אין דער געשטאַלטיגונג פון אַלע פּערסאָנאַזשען, אין זייער גאַנג און בענעהמונג, אין דעקאָראַציעס, קאָסטיומען, בעלייכטונג און מוזיקאַלישען ריטם. זיי דאַרפען מיט זיך אויסדריקען אַלע באַנאַלען פון דער אַזוי־גערופענער „אָריענטאַליסטיק" פון טאַבאַק ־ פּלאַקאַטען און קליינשטעטלדיגער קאַבאַרעט ־ עקזאָטיק.)

דער מועדזין

(זינגט זיין תפילה מיט דעם טאָן פון ציגענער דבקות)

איינציג איז דאָך גאָט, אַלאַה
און זיין נביא — מאַהאָמעד!
האָבען זיי אַ שם אַזאַ,
וואָס פערטרייבט דעם גרעסטען חטא!
אוי, צעווישען אונז געדעדט:
פון על חטא מען ווערט נישט פעט!
איינציג — אחד — איז אַלאַה,
און זיין נביא מאַהאָמעד!

דער סריס

(קומט אָן מיט אימפעט און מיט האָסט)

אָפּגעזונגען,
אָפּגעקלונגען —
אָפּגעשלאָגען די כפרות!
סיי די מענער,
סיי די ווייבער
טויגען היינט אויף גרויסע צרות:
איך — דער סריס, דער יעוונוך,
שיט מיט קללות און איך פלוך:
אַז אַ דונער זאָל זיי טרעפען,
און די קעפּ זיי, טון אַניעפען!...
גיין פון זיי זאָל אַש און רויך!
סיי פון פיסק און סיי פון בויך!
כ'זעה קיין ברען נישט:
קיינער קען נישט,
און מע שפּילט זיך בלויז אין סברות!
אסור, כ'לעבען,
כ'וואָלט געגעבען
זיי געטרויט וואָס.... איך, דער סריס!
איך, דער סריס, דער יעוונוך א. אז. וו.
אוי —
איכה ישבה בדד!
איז וואָס, אַ שטייגער, טוט אויף גאָט?
גיי איך מאַכען אַ סוף, אַניענדע,
ווייל ס'קומט איצט אָן אין טענדע־ווערענדע,
מיין באַלעבאָס — דער עפענדי
רב מנחם ־ מענדע!....

(אָריענטאַלישער פּויק־מאַרש, און — אין פולער פּראַכט און גלאַנץ, מיט דעם ליולקע־ציבוך אין מויל, דערשיינט מנחם־מענדע דער עפענדי מיט זיין האַרעם פערשידענערליי ־ קאָלירטע ווייבער)

דער עפענדי

מלא שמאַלץ און מאַיעסטעטישע ווירדע
כ'בין אַ כשר'ער עפענדי,
הערש איך איבער העכסטען דאַך!
ס'גייט אַרום אַזאַ לעגענדע,
אַז איך יכול גאָר אַ סך!

די ווייבער

אַלץ הייסט: יכול'ען! אַלץ הייס: קענען!
דיינע בליקען בראָטען, ברענען!
ביזט אַניעושר, אַ גביר!
קאָנסט אַ סך און אָהן אַ שיר!
נאָר ס'איז דאָ אַזאַ לעגענדע,
אַז פון הערשער דעם עפענדי,
קאָן פיל מעהרער — ווייסטו ווער?
אָט דיין סריס, יאַשע־בער!

עפענדי

ווי־מיר! ווי, מנחם ־ מענדען!
כ'לעב אין טעות זעה איך שוין!
כ'קאָן זיך דאָך נישט איבערווענדען!
אויף אַניאַנדער מאַנספערשוין!

די ווייבער

פּרוב זיך... אפשר... אַדרבא.....
אפשר וועסטו זיין להבא
אויך אַ מאַן מיט מענער גלייך...
מעגליך... אפשר... פרוב, ווי שייך...

דער סריס

טאַקי — ביי דעם אויבער־גבאי
לערען זיך... ביי אַליבאַבאַ —
אַליבאַבאַ אַלדינג קאָן:
טאַנגאָ, בלועס, טשאַרלעסטאָן!

עפענדי

(טראַכט נישט קיין סך)

ברענגט מיר גלייך אַהער דעם קנאַבע,
זאָל ער קומען דאָ צו אונז!
סריס, גיי נאָך אַליבאַבאַ'ן,
זאָל ער לערנען אונז די קונץ!

סריס

כ'וועל איהם זוכען! כ'וועל איהם ברענגען!

עפענדי

קומט ער נישט — וועל איך איהם הענגען!

די ווייבער

יונג איז ער... און מלא חן:
מירן הענגען זיך אַליין!

סריס

(אין דער זייט)

ס'איז נישט גוט — איך האָב חרטה:
דאַכט זיך, אַז מען קריכט אין בלאָטע!
כ'וויים דאָך — ס'זענען מחללי שבת
אָט די אַלע אַליבאַבעס,
און פאַר נשים די צדקניות
טויג ער זיך, ווי 14 פּאָניעס!

עפענדי

(דערהערט די לעצטע ווערטער)

וואָס'ער 14? וועלכע 14?
מאַך מיר נישט אין האַרץ קיין שמערצען!

דער סריס

באַלד... אַ רגע און נישט מעהר,
ברענג איך איהם אָט־דאָ, אַהער! (אָפּ.)

פאַטימאַ

(ס'איז אַ שיינער נאָמען פון אַ טערקיכע)

אוי ־ אוי —
ווי דער רויך, דער בלויער רויך
פון דעם זילבערנעם קאַליאַן,
שוועבט דאָך אויך — הויך און הויך
אונזער מאַן, דער ליבער מאַן!
אוי ־ אוי —
אָט אַזוי, ווי פייגעל פריי
זענען טריי צו זייער נעסט,
אונזער מאַן מיר זענען טריי
אין די היצען, אין די פרעסט:
אוי ־ אוי —
איז געקומען דער מוללאַה
מיט אַ פרומען קאַראַוואַן,
און געוואָרענט, אַז אַלאַה
טריי זיין הייסט דעם ליבען מאַן!

דער סריס

(וואַזשנע בעישמחהיט)

זאָגט זשע, קינדערלעך: ברוך הבא!
עס קומט: מורינו,
שפּרינגאָסיינו,
הבחור הקנאַקער
הטשאַקער הגדול,
נאָר ־ וואָס פון נאָדעל,
רב אַליבאַבאַ!
זאָגט קינדערלעך: ברוך הבא!

אַלע

ברוך הבא!
ברוך הבא!
ברוך הבא!

אַליבאַבאַ

(זעהט אויס פּאַטאַל, ווי אַ יודישער פּאָט)

איך בין דאָך אַליבאַבאַ,
דער גרעסטער העלד פון טאָג!
מיר קומט אַ ברוך הבא,
ווייל אַלדינג איך פערמאָג!
פערמאָג איך פיס — רגלים,
געפּאַסט פאַר יעדער מיס,
און יעדער שלאַגער נייעם
איך שפּיל אויס מיט די פיס:

(רעפרען:)

אוי, אַליבאַבאַ —
ער האָט דאָך עולם הבא,
ער האָט אַלץ דאָ, אויף דער וועלט,
דער אַליבאַבאַ — דאָ!
אוי, אַליבאַבאַ —
ער איז דער גרעסטער גבאי,
ער איז דער גרעסטער גבאי,
אַליבאַבאַ, יאָ!

ער קומט אַהער
אַ יונג אַניאומפערשעמטער!
און אַלע ווייבער
תיכף נעהמט ער, נעהט ער!
אוי, אַליבאַבאַ —
מאַכט שטענדיג „שיינעראַבע"
פון יעדער אַלטער באַבע
מאַכט ער קאָמילפאָ!
העי, קומט מיט מיר צוזאַמען,
אייך אַלעמען איך נעהם,
פון האַרעם אַלע דאַמען,
נאָר — טאַנצט למען השם!
אַ ריקוד לאָמיר מאַכען,
אָהן אַלטען דעם פּראָפּאַן,
וואָס שלאָפט אין זיינע זאַכען,
און ריהרט זיך נישט פון דאַן!
אוי, אַליבאַבאַ, א. אז. וו.

(די ווייבער זינגען מיט דעם רעפרען און טאַנצען הינטערוויילעכץ אָפּ מיט אַליבאַבאַ'ן. אַזוי, אַז עס בלייבט אויסען בלויז דער עפענדי מיטן סריס).

עפענדי

(העכסט איבערראַשט, און טיף געטראָפען)

האָסט געזעהן אַזאַ מין מאַנסע?
וואָס איז דאָ געשעהן?

דער סריס

ס'איז אַזאַ מין פאַרלע פראַנסע...
אַוודאי, כ'האָב געזעהן!

עפענדי

וואָס איז דאָס פאַר אַ געשיכטע?
ווייבער מיר פערפיהרט?

דער סריס

סאַמע הייסע און געדיכטע —
מאַלע ־ וואָס ס'פּאַסירט!

עפענדי

ענטפער'זשע, וואָס טוט מען, סריס?
ענטפער תיכף.... נו?

סריס

כל־זמן אָט די מאַנסע וואָהר איז,
ענטפער איך: נו ־ נו....
אוי, איכה ישבה בדד!
אַזוי־אָט טאַקיש טוט אָפּ גאָט:
ער מאַכט אַ סוף, אַניענדע
מיט דער גאַנצער טענדע ־ ווערענדע,
מיט מיין באַלעבאָס, דעם עפענדי
רב מנחם ־ מענדע,
און סע לאָזט זיך אויס אַ בוידעם
פון דעם גאַנצען ירום הודו!

(דער מועדזין דערשיינט ווידער, און אַלע צוזאַמען, ס'הייסט מיטן כאָר וויסטע קאַליקעס און פערזעהענישען ווערט פּאָוואָליע אָפּגעזונגען דער סאַמע ערשטער פּזמון.)

—*:*—

שלום עליכם - דער קולטור=טוער

צו זיין 20=טער יאָהרצייט

פון ש. ניגער

קולטור־טוערי איז געוואָרען ביי אונז אַ וואָכעדיגע זאַך, ווער איז נישט קיין קולטור־טוער ביי יודען? האָב איך זיך פערשעהמט פאַר שלום עליכם'ס לאַכעדיגע אויגען, ווען איך האָב אויפגעשריבען: „שלום עליכם — דער קולטור־טוער". פונדעסטוועגען האָב איך עס נישט אויסגעמעקט. אדרבה, איז מיר געקומען אויפן זינען, זאָל צו אַנ'ענין, וואָס איז געוואָרען אויס יחוס, זיך אומקערען צוריק דער אמאָליגער גלאַנץ... ווען מען זאָל דעם רב אָדער דעם גביר פון שטעטעל מכבד זיין איינמאָל און גאַנצמאָל מיט „איינס פאַר אחרון", וואָלט דאָך „איינס פאַר אחרון" געוואָרען אַ שעהנע עליה... דאָס איז — ערשטענס.

און צווייטענס, — וואָס פאַר אַנ'אַנדער וואָרט וואָלט איך געקאָנט בענוצען, אַנשטאָט דעם וואָרט קולטור־טוער ווען איך וויל שרייבען וועגען יענע טעטיגקייטען שלום עליכם'ס וועלכע ווערען איצט בעצייכענט מיטן נאָמען יודישיזם? „שלום עליכם — דער יודישיסט?" ניין, דאָס וואָלט געווען אפשר נאָך ווייניגער פּאַסיג, ווי „שלום עליכם — דער קולטור־טוער". דאָס וואָלט פערגרעסערט דעם וואָרט פון יודישיזם, — צי וואָלט עס אָבער געווען גענוג פאַר שלום עליכם'ען? ער איז נישט אין ערך מעהר ווי אַ יודישיסט, ער איז — יודיש.

ס'איז אָבער אַ פּאַסט, אַז ער האָט געטון, געקעמפט פאַר יודיש, פאַר דער ענטוויקלונג און דער הייבונג פון יודיש; ער האָט זיך נישט בעגנוגענט בלויז מיט שרייבען יודיש.

דאָס איז דערהויפּט ריכטיג וועגען דעם ערשטען צעהנדליג יאָהר פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט ער איז דאַן אַנ'ענערגישער טוער געווען, אַ קעמפער אויפן ליטעראַריש ־ קולטורעלען געביט.

אַזוי ווי מענדעלע, אַזוי ווי אַנדערע שרייבער פון יענער צייט האָט ער אין אָנהויב געהאַלטען, אַז זיין הויפּט־עבודה איז אויפצוקלערען דעם לעזער און אויסצובעסערען דאָס יודישע לעבען. אַ שרייבער איז געווען פאַר איהם, פריהער ווי אַלץ, אַ קולטור־טרעגער, איז דאָס געווען טאַקע איינע פון די אורזאַכען, פאַרוואָס ער איז איבערגעגאַנגען פון העברעאיש צו יודיש. זיינע קרובים און בעקאַנטע זענען געווען זיכער, אַז אַ כבוד איז צו שרייבען לשון קודש, אָבער „זשאַרגאָן", ווי דאָס האָט געהייסען, — „זשאַרגאָן" איז אַ חרפה... איז אָבער צו איהם

אין די הענט אַריינגעפאַלען דער ערשטער נומער פון צעדערבוימ'ס „דאָס יודישע פאָלקסבלאַט": „אָט". האָט ער אַ טראַכט געטון, „דרוקט זיך אַ צייטונג אויף אַזאַ פשוט'ער שפּראַך, וואָס איז צוגענגליך פאַר אַלע יודען, אפילו פאַר ווייבער". פון דעמאָלט אָן האָט זיך צו איהם פער'גנב'עט דער געדאַנק: צי שפּייזט נישט די העברעאישע שפּראַך מיט איהר פיינער „מליצה" נאָר אַ קליינע צאָהל אויסדערוועהלטע?" („דאָס שלום עליכם ־ בוך" ז. 4). דערוועלביגער געדאַנק, וואָס איז געקומען אַמאָל אין קאָפּ דעם זיידען מענדעלע.

ווייבאַלד אַז די אויפגאַבע פון ליטעראַטור איז צו „שפּייזען" די לעזער, ד. ה. צו ברענגען זיי נוצען, איז וואָס גרעסער עס איז זייער צאָהל, אַלץ מעהר נוצען ברענגט זי. דערפאַר איז געבליבען ביי איהם צו נעהמען זיך פאַר יודיש, וואָס איז אַלעמען פערשטענדליך.

אָבער נישט נאָר פאַר זיך אַליין האָט ער געזוכט אַ גרעסערען עולם און אַ גרעסערע ווירקונג, ער האָט נישט נאָר געוואָלט האָבען מעהר לעזער, ער האָט געוואָלט, אַז עס זאָלען זיין מעהר שרייבער אויף יודיש, מעהר אויפקלערער און ער האָט געוואָלט אַז דאָס הויפּט־מיטעל פון זייער אויפקלערערישער טעטיגקייט, וואָס דאָס איז יודיש, זאָל ווערען אויסגעבעסערט, פערפיינערט.

דער רעוואָלטאַט דערפון איז געווען, אַז שלום עליכם איז נישט נאָר אַליין געוואַקסען אין משך פון די אַכציגער יאָהרען, ווען ער האָט אָנגעהויבען שרייבען, ער האָט אַ סך געטון און אויפגעטון אויך פאַר דעם וואוקס פון יודיש און פון דער גאַנצער יודישער ליטעראַטור אין יענע עפּאָכע.

ער האָט אין יאָהר 1888 אָנגעהויבען, ווי ס'איז בעוואוסט, אַרויסצוגעבען „די יודישע פאָלקס־ביבליאָטעק, א בוך פאַר ליטעראַטור, קריטיק און וויסענשאַפט", —און ער איז אויסען געווען מיט דער

אויסגאַבע נישט נאָר צו האָבען וואו צו דרוקען זיינע אייגענע ווערק, נאָר אויך, ווי ער האָט זיך אויסגעדריקט אינם אריינפיהר צום צווייטען באַנד, — „צונויפרופען, צונויפקלייבען דעם עולם, פערזאַמלען די אַלע בעסטע כוחות פון אונזער פאָלק אינאיינעם, אויי, אַז איטליכער רעכטער שרייבער זאָל וויסען, אַז דאָ אין דאָס אָרט ארויסצוזאָגען עפּעס אַ נייעס, אַריינפרעדען אַנ'ערנסט וואָרט און געבען דעם פאָלק וואָס צו לייענען".

געבען דעם פאָלק, אויף דער שפּראַך פון פאָלק, אַ ליטעראַטור, — דאָס איז געווען זיין ציל. דאָס איז געווען אויך דאָס ציל פון אַ טייל פון זיינע פאַרגעהערס און פון זיינע צייט־חברים. אָבער קיינער פון זיי איז נישט אַוועק אַזוי ווייט ווי ער. עטליכע און אַכטענפעלדער האָבען געפּונען אויף זייער וועג גרויסע שטערונגען. שלום יעקב ביק, דער ערשטער אידעאָלאָג פון יודישיזם, האָט זיך בעגנוגענט מיט פּאָלעמיק און פּראָפּאַגאַנדע. איזיק מאיר דיק, וועלכער האָט געשאַפען מיט זיינע אייגענע כוחות אַ גאַנצע, פרייט־פערצווייגטע ביבליאָטעק אויף יודיש און אַ לעזער־עולם, האָט זיך בעגנוגענט מיט זיין אייגענער אַרבייט. יהושע ליפשיץ'עס בעוואוסטזיניגע יודישיסטישע טעטיגקייט אין די זעכציגער און זיבעציגער יאָהרען איז געווען זעהר וויכטיג, אָבער זיינע אויפטוען זענען געווען דערהויפּט לינגוויסטישע און פּראָפּאַגאַנדיסטישע. מענדעלע מוכר ספרים איז געווען אַריינגעטון אין זיין אייגענעם שאַפען, לינעצקי און זיינע עלטערע חברים האָבען געפיהרט אַ קאַמף פאַר יודיש, אָבער זיי זענען געווען צו פּאָלעמיש, צו אַגרעסיוו — און זיי האָבען נישט געהאַט קיין גרויסע ווירקונג. זיי האָבען נישט אינספּאַירט דער יודישער אינטעליגענץ. אויך מרדכי ספּעקטאָר מיט זיין „הויז־פריינד" האָט נישט געמאַכט אַזאַ רושם ווי שלום עליכם'ס „פאָלקס־ביבליאָטעק", וועלכע האָט זיך באמת געמענט בעריה־

מען, אַז „זי האָט איינגעגעבען אַ חשק אַזעלכע לייט וואָס האָבען קיינמאָל נישט געוואוסט פון קיין זשאַרגאָן צו זאָגען, אַז זיי זאָלען זיך אויך אַראָפּלאָזען צום פאָלק און אויסשמועסען זיך מיט איהם אויף זיין לשון..." מען האָט זיך אַרומגעקוקט (אַ דאַנק דער „יודישער פאָלקס ־ ביבליאָטעק" — ש. נ.), אַז ס'איז אַ סך גלייכער צו שרייבען אין איין נעהמענדע שפּראַך, וואָס מיליאָנען פערשטעהען זי, ווי איידער צו רעדען אויף אַזאַ לשון, וואָס איז שעהן און רייך און מיט אַלע מעלות, נאָר וואָס נישט אימער ליבער פערשטעהט איהם אָבער".

שלום עליכם'ן איז געלונגען צוצוציהען צו דער „יודישע פאָלקס־ביבליאָטעק" נישט נאָר אַזעלכע עלטערע און יונגערע יודישע שרייבער, ווי מענדעלע מוכר ספרים, י. י. לינעצקי, א. ב. גאָטלאָבער, א. גאָלדפאַדען, מיכל גאָרדאָן, א. צווייפעל, פ. זאַמאָשטשין, שאַצקעס, ש. פרוג, י. ל. פרץ, בן עמי, דוד פרישמאַן, י. ח. ראַבניצקי, נאָר אויך אַזוינע, וועלכע האָבען ביז דאַן געשריבען נאָר רוסיש אָדער העברעאיש. מיט זיין גרויסער ליטעראַרישער אונטערנעהמונג, מיט זיין ענערגיע און אימפעט, האָט ער אויפגעוועקט אַזאַ אינטערעס ביים עולם, אַז די פראַגע פון יודיש, פון זיין ווערט און זיין וואוקס איז ווידער געווען געוואָרען אויף דער טאָג־אָרדענונג פון דער יודישער פרעסע און דעם יודישען געזעלשאַפטליכען געדאַנק.... „צי דאַרף מען זשאַרגאָן?" פון אַלע העברעאישע גאַזעטען, דערציילט אונז שלום עליכם אַליין אין דעם דערמאָהנטען אַריינפיהר צום צווייטען באַנד „יודישע פאָלקס ־ ביבליאָטעק", — כמעט אַלע העברעאישע גאַזעטען זענען פול געוואָרען מיט דער דאָזיגער שאלה. מ'האָט זיך גענומען צו דער אַרבייט גאַנץ געשמאַק — — — — — איטליכער איז געקומען מיט זיינעם, געגעבען עצות. דער האָט אויפגעוויזען מיט ראיות, אַז זשאַרגאָן איז אַ שפּראַך, ווי אַלע, נאָר מ'דאַרף איהם אויסבעסערען, איבערלייטערען, און יענער האָט ווידערלעגען, פערקעהרט, אַז זשאַרגאָן איז קיין שפּראַך נישט, מכל־שכן גאָר אינגאַנצען א. אז. וו."

„יודען פשר'ע", לייענען מיר אין „אַ בריף פון דער „יודישער פאָלקס ־ ביבליאָטעק" צו איהר אַרויסגעבער שלום עליכם" אין „קול מבשר" (אָדעס, 1892) — „יודען פשר'ע, יודען פרומאַקעס האָבע

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

אומעט און טרויער / פון ח. י. בושוסטאוו

מישא טראיאנאווס בוך:
„אומעטיגע האריזאנטען"

מישא טראיאנאוו איז געקומען אין דער יודישער גאס אריין אויסזינגען אומעטיגע און טרויעריגע געזאנגען.

יונג איז ער, זינגען ווילט זיך איהם, נאר עס זינגט זיך איהם אומעטיגס און טרויעריגס. פאר וואס דאס איז אזוי, ווייסט ער אליין נישט. ער אליין פרעגט אין זיין ליד: „א ניגון א טרויעריגער" פון וואנען עס האט זיך צו איהם גענומען אזא אומעטיגער און טרויעריגער ניגון, ווען אין דרויסען שטעהט א העל־בלויער פריהמארגען און „פארן פענסטער זינגט שוין דער נאקעטער עפעל־בוים זיין פריהלינגס ליד".

טראיאנאוו הערשט נישט איבער זיך. ער ווייסט אפילו נישט פאר וואס ער זינגט בכלל. ער זינגט, ווייל עס זינגט זיך איהם, אדער עס זינגט פון איהם ארויס. יונג איז ער פלאנקעט איבער דער וועלט מיט קינדהערישער נאאיווקייט.

אין זיין ליד: „איך" פרעגט ער אויך:

„פון וואנען צו מיין יונגלערישען געמיט, אזוי
פיל טרויער ?"

מיר פרעגען אויך דאס זעלבע: וואס טוט זיך דאס אזוינס מיט דעם יונגען פאעט? ער האט דאך גאר קיין מארגען נישט! און אויב ער האט יא א מארגען, זעהט ער אויס נישט אנדעריש, ווי אט אזוי:

„און פארטאג וועלען די הימלען זיין קאלט
און גרוי,
ווי א דערווארגענער שעפס".

ער איז אין גאנצען אהן א האפנונג אויף בעסערס. אזא טרויעריג געמיט ווירקט דאך טראגיש, וועקט רחמנות און בעדויערען.

ער ווייסט נישט וואס ער טוט און ער ווייסט אויך נישט, וואס ווייטער צו טון. ער טראגט אין זיך א קינדערישע אונבעהאלפענקייט, וואס לאסטעט אויף זיין געמיט ווי מיט א בלייערנער שווערקייט.

ער זאגט אויפריכטיג אין ליד „גלויבען".

„איצט איז נאך מיין וועג פערוואקסען מיט נאכט
ארום מיר הוילע פינסטערניש —
און איך ווייס נישט ווי צו שטעלען מיינע טריט"

דאס איז קינדערישע תמימות, וואס דארף באיי אופן נישט אויסגעזינגען ווערען פאר דערוואקסענע.

דיכטונג איז נישט קיין קינדער־שטוב, אין וועלכע דערוואקסענע קומען אריין אזוי זיך, אויף טשעקאוועס, א בליקטון ווי אזוי קינדער שפילען זיך אוים אין זייער קינדערישקייט.

דיכטונג איז פייער, אין וועלכען דער סנה פלאקערט אייביג. אזא פייער צוגליט און פייערט אוים אן אויפברויז, א שטורם, וועקט צו מעשים — צו א יציאת מצרים.

ראיאנאוו מאכט דעם איינדרוק פון א געפייניגטער נשמה, וועלכע איז אראפגעשיקט געווארען אויף אונזער ערד, עפעס מתקן צו זיין, פאר שווערע זינד, גלייך ווי דאס לעבען דא איז פאר איהם אן׳אפקימעניש און ער לײדט און ווערט געפייניגט, נישט צו וויסען פאר וואס.

דער יונגער דיכטער געפינט זיך כסדר אין קרייז פון אוועגד, אדער נאכט. אין כמעט אלע זיינע לידער איז אוועגדיג אדער נאכטיג.

א ליד אהן נאכט, איז זעלטען אין דעם בוך צו טרעפען. אמליבסטען דערציילט דער דיכטער וועגען זיינע געפיהלען, טראכטענישען און איבערלעבונגען, אין די אוועגד־ און נאכט־שעה׳ן.

„אין פארנאכטען ווערט הייליג און שיין מיין געזיכט,
עס גייט אויף מיר א לויטער און א העל ליכט
און איך האב ליב און ליב די נאכט,
צו זיצען אין שטילען שטיבעל פארמאכט.
(„אין איינזאמע פארנאכטען")

אפילו וועגען זיין מיידעל דערציילט ער:

„נאר אין די נעכט —
אין די נעכט שמועס איך מיט די שטערען וועגען דיר".

מען מישט דאס בוך, מען לייענט די לידער, אלץ לויטער שטימונג. מען וויל אבער וויסען צו וואס ציהלט און שטרעבט דער דיכטער און מען שטעלט זיך אפ אויף זיין „תפילה".

בעט ער צו גאט און רעדט וועגען לויטער הימעל זאכען. ערדישעס פערלאנגט ער נאר:

„איך זאל קאנען עסען מיין ברויט מיט א
לויטער הארץ
און די בלויע פרייד זאל מאכען מיינע אוי־
גען וואך".

ער קוקט עפעס מיט א מין בטול אויף אלעם, נישט אויסגעשלאסען אויך אויף דער נאטור. קיין וואונדער איז דאס נישט, ווען א פאעט זעהט למשל דעם רייצענדיגען פריהלינג אין אזא פארב:

דער פריהלינג איז גרין
און דער טויט — איז שווארץ,
און איך ווייס נישט וואוהין
עס בענקט דאס הארץ.

דאס לעבען איז קאמף
און טויט איז די רוה,
נאך יעדען טאג ווערט באנג
ווען זי פערגייט — די שעה.

אין יעדער פרייד שלאפט א טרויער
אין יעדען טרויער — דער טויט.
קיין זאך האט נישט קיין דויער —
נישט דאס גליק, נישט די נויט.

נישטא וואס צו זאגען, א נעשמאקע פ...
שטימונג.

דער גאנצער שווערער און ביטערער ...
פון מין מענש מיט זיין גורל, גייט דעם יונג...
טער גאר נישט אן. ער שוועבט אויף זיינע ...
פליגלען הויך, איבער אומזער פראזאאיש...

אפילו זיין ליבע צום מיידעל איז אויך ...
צוריקגעהאלטענע. זאגט ער צו איהר:

„מיידעל דו, שיינע פרוי,
וואס וועט זיין, אז איך וועל אזוי
פון צופיל גליק און דיין שוים
פערשפילען מיין לעבען, פערשפילען מיין ...

מאנכעס מאל כאפט זיך אפילו ארוים ...
א בעגייסטערטע ווארט פאר פרייד און גליק, ...
ווערט דערטרונקען אין זיין ים פון ...
אומעט.

איין גרויסע מעלה האט אבער דאס ...
איז פול מיט טיף אינערליכער אויפריכטיג...
איז נישט קיין געקינסטעלטע שטימונג, ...
געמאכטער אנשטעל, נאר איבערגעלעבט און ...
געפיהלט.

פערפאלען! אזוי איז דאס שוין. קיין ...
טער קאן נישט ארויסרייסען זיך פון זיין ...
איך.

מישא טראיאנאוו איז א דיכטער. קיין ...
ספק נישט אין דעם. פערהאן ביי איהם א ...
פון הויכען דיכטערישען ווערט.

—***—

א ווייב, א געליבטע און א דינסט־מיידעל

ערצעהלונג ● נאכן פראנצויזישן ● פון ב. פערלמאן

ווען מילטאן זאלער פלעגט קומען פארנאכט א היים פון ביורא, פלעגט זיין ווייבעל שטענדיג האבען צו דערצעהלען איהם עפעס פון זייער דינסט־מיידעל. מילטאן האט דאס נישט געוואלט הערען. די קיך, מיט דער דינסט־מיידעל, מיט די אלע קיכענדיגע זאכען זענען איהם נישט געלעגען אין זינען. ער האט געוואלט וואס גיכער אפעסען, ער זאל קאנען אריינגעהן צו זיך אין צימער, פערדרויכערען א גוטען סיגאר און זיך נעהמען לייענען מיט א רוהיגען קאפ זיין צייטונג. עס איז גענוג, וואס ער קאן בעצאהלען צו האלטען א דינסט־מיידעל, — נישט אלץ אין זיין שטאנד קאנען זיך עס ביי היינטיגע צייטען פערגינען, בעדארף ער נאך אויסהערען זיין ווייבס טענות וועגען דער דינסט־מיידעלס חסרונות, — אהן ביי זיין ווייב דארפט איהר וויסען, האבען אלע דינסט־מיידלעך געהאט בלויז חסרונות, גאר קיין מעלות נישט. און טאמער האט איינע שוין געהאט עפעס א מעלה, איז די מעלה אויך פערשטעלט געווארען ביי איהר פון א גרויסען חסרון. לינא, א שטיינער, איין געוועזען א בעוועגליך, פלינק מיידעל, „די ארבייט האט געפרענט ביי איהר אונטער די הענט", האט אבער די „מאדאם" שוין אין עטליכע טעג ארום נאך לינאס אנקומען אפגעגעבען וועגען איהר אזא מין גרוס איהר מאן:

— אין די פאר טעג, וואס לינא איז ביי אונז, האט זי שוין כמעט אויסגעבראכען דאס גאנצע געשיר.

מילטאן האט צוגעגעבען, אז עס איז טאקע א חסרון, ווען א דינסט־מיידעל ברעכט טעלער, אבער ווידעראמאל, צו וואס דארף ער עס וויסען?

— דו ביזט די באלעבאסטע אין הויז, — האט ער געזאגט ברוגז׳לעך. — ווילסט, — האלט זיי, ווילסט, — שיק זיי אוועק. אבער דערצעהל מיר גארנישט דערפון. איך האב גענוג מיינע אייגענע זארג.

און דא האט ער געזאגט אנ׳אמת. מילטאן האט געהאט גענוג אנדערע זארג אויפן קאפ, א חוץ זיינע דינסט־מיידלעך. ערשטענס, האט ער געהאט געשעפטען, — און אלע ווייסען, אז געשעפטען טוען זיך נישט פון זיך אליין. אבער די גרעסטע זארג זיינע איז געווען — פלארא. ווער איז געוועזען פלארא? איהר וועט באלד הערען.

יא, א קיילעכדיגער, א בייכיגער, מיט א נאקעטען שארבען און רומאטעס, וואס אזוי איז ער גראד געווען א שטיל מענשעל, און א גוטער, אויסגעצייכענטער מאן צו זיין פרוי. האט מילטאן פונדעסטוועגען געהאט — א געליבטע. זי איז, פערשטעהט איהר אליין, געווען יונג און בלאנד און אויך גאנץ שעהן — אין יעדען פאל, פאר מילטאנען איז זי געווען די שענסטע פרוי אין דער וועלט.

זיין געליבטע פלארא, האט אויך געהאט א דינסט־מיידעל, וואס מילטאן האט געצאהלט פאר איהר. אבער מיט פלאראס דינסט־מיידעל האט ער נישט געהאט קיין צרות. שם איך נישט בעוואוסט, צי די בלאנדע פלארא איז געווען א בעסערע „מאדאם", אידער מילטאנס פרוי, אדער זי האט טאקע צוגעטראפען מיט איהר דינסט־מיידעל, אבער ליזא, — אזוי האט פלאראס מיידעל געהייסען, — האט זיך געהאלטען אויף דעם פלאץ גאנצע צוויי יאהר. זי איז געווען א לאנגע, א דינע.

— אנ׳אמת׳ער אוצר! — האט פלארא פעריזיכערט איהר געליבטען — זי איז אנ׳ערנסטע, אנ׳ארבייטסזאמע, נישט קיין ארומלויפערין. איך האב צוגעטראפען מיט איהר, מיין זיס קעצעל.

(„מיין זיס קעצעל", — אט אזוי־א האט פלארא אין די צארטע מאמענטען אנגערופען איהר געליבטען).

איין אוועגט, ווען מילטאן זאלער איז אנגעקומען צו זיך אהיים, איז זיין פרוי איהם געקומען אנטקעגען:

— שטעל זיך פאר מילטאן, האט זי געזאגט — אונזער דינסט־מיידעל געהט אוועק פון אונז. זי האט מיר היינט אנגעזאגט, אז דאס איז איהר לעצטע וואך. וואס זאל איך איצט טון?

— איך וויל מעהר קיין ווארט נישט הערען דערפון, — איז איהר מילטאן אריינגעפאלען אין די רייד. — וואלסט שוין בעדארפט ביז איצט וויסען, אז איך האב פיינד צו הערען פון דיינע דינסט־מיידלעך. טו ווי דו פערשטעהסט, שטעל אן וועמען דו ווילסט, אבער מיך לאז צורוה!

פרוי זאלער האט יענעם אוועגד מעהר גארנישט געזאגט. מילטאן האט געמיינט, אז ער איז שוין פערטיג מיט די דינסט־מיידלעך. אבער שוין אויפן אנדערען טאג, אין אוועגד, ווען ער איז געקומען צו פלאראן, — עס איז געווען איינעם פון יענע דריי אוועגדען אין דער וואך, וואס ער פלעגט פערברענגען מיט זיין געליבטער, — איז פלארא איהם ארויפגעפאלען אויפן האלז און האט אויסגערופען:

— א, מיין זיס קעצעל, ביזט געקומען פונקט אין צייט! איך האב נאר וואס געוויזען ליזאן די טיר. זי האט די לעצטע צייט געקריגען צופיל חוצפה און מיך בעהאנדעלט, גלייך ווי זי וואלט געווען די באלעבאסטע און איך — די דינסט. איך בין אפשר געווען צו גוט צו איהר, האט זי גענומען מיר קריכען אויפן קאפ. אבער היינט איז זי שוין אריבערגעטראטען די גרעניץ, — שטעל זיך פאר, זי האט מיך גענומען שטראפען, פארוואס איך פיר „אזא לעבען". אט אזוי האט זי געזאגט: „אזא לעבען". דאס האב איך שוין נישט געקאנט אריבערטראגען האב איך זי אנגענומען פאר די אקסעל און...

— מעהר קיין ווארט נישט! — האט מילטאן איבערגעשלאגען אומגעדולדיג — איך וויל מעהר נישט הערען פון קיין דינסט־מיידלעך. טו, וואס דו ווילסט, אבער מיך לאז צורוה!

כמעט דיזעלבע ווערטער, וואס ער האט געענטפערט זיין פרוי.

די וואך נאך דעם איז געווען א שווערע וואך פאר די ביידע הייזער. סיי פרוי זאלער, סיי פלארא האבען געפרובט זיך בעגעהן אהן דינסט־מיידלעך. עס איז אבער נישט געווען אזוי גרינג. מילטאנס פרוי האט נישט געקאנט אליין אי קאכען, אי באקען, אי ראהמען, — עס איז נישט געווען פאר איהרע כוחות. און פון פלאראן איז דאך שוין אפגערעדט: יענע האט קיינמאל אין איהר לעבען נישט געוואוסט, וואס עס הייסט שווערע ארבייט, און זי האט נישט געבענקט נאך דעם. אבער מעהר זי א וואך צייט האט עס נישט געדויערט. אין אנ׳אוועגד, ווען מילטאן איז געקומען צו זיין געליבטער, האט איהם שוין געעפענט די טיר א ניי מיידעל.

— איך גלויב, צו איך האב איצט געפונען, וואס איך בעדארף, — האט פלארא געזאגט איהר געליבטען.

מעהר האט זי נישט געזאגט און מילטאן האט זי מעהר נישט אויסגעפרעגט. אבער פאר זיך האט ער דערביי א טראכט געטון:

„הלואי וואלט איך געקאנט איינמאל הערען דאס אייגענע פון מיין ווייב!"

אויף מארגען, ווען ער איז געקומען פארנאכט אהיים און האט באגעגענט זיין ווייב אין זאל, האט זי מיט א גליקליכען, שטראהלענדיגען פנים אויסגערופען:

— ענדליך, — האב איך געקריגען א ניי מיידעל. זי האט די בעסטע רעקאמענדאציעס. זי זעהט מיר אוים צו זיין אנ׳ערנסטע, א גוטע ארבייטערין, נישט קיין ארומלויפערין. אנ׳אמת׳ער אוצר! אבער וואס איז דא צו רײדען, וועסט אליין זעהן.

מען האט זיך געזעצט צום טיש. די פרוי האט א דריק געטון דאס גלעקעל אויפן טיש. די טיר האט זיך געעפענט און... ליזא איז אריינגעקומען. יא, עס איז געווען ליזא, פלאראס געוועזענע דינסט, וואס מילטאנס פרוי האט יענעם פריהמארגען געהאט אנגעשטעלט.

ליזא האט פונדעסטוועגען גארנישט געזאגט, ווען זי האט דערזעהן מילטאנען. זי האט אויך נישט געמאכט קיין שום מינע אדער בעוועגונג, וואס זאל זי ארויסגעבען. זי האט דערלאנגט צום טיש דעם פארשפייז, דערנאך די איבעריגע געריכטען, און די גאנצע צייט איז זי, ווי איהר שטייגער, געווען שטיל, פונקטליך, קארעקט.

נאך דער קאפע, ווען ליזא איז אוועק צו זיך אין קיך, האט מילטאן זיך איינגעשטעלט צו כאפען א קוק אויף זיין פרוי.

— נו, וואס זאגסטו? — האט די פרוי גע פרעגט — ווי געפעלט זי דיר? אז מען זוכט לאנג געפינט מען. ענדליך, האט אונז גאט צוגעשיקט א פיין מיידעל....

— יא, יא, האט מילטאן ארויסגעשמועסט.

ער האט זיך געגעבען האסטיג א הויב פון טיש. ער האט זיך געאיילט אוועקציגעהען.

— איך האב היינט א וויכטיגע קאנפערענץ — האט ער געזאגט — וועסט מיר ענטשולדיגען.

און ער איז ארוים אין קארידאר. אבער ווי נאר ער האט א כאפ געטון זיין אויבער־ראק און זיין הוט ערשט פון דער טיר פון קיך איז ארויסגעשפרונגען ליזא. א שטייפע, די הענד פערלייגט אויפן בויך און סוקענדיג שטרענג און פרום פאר זיך, האט זי ארוים געזאגט מיט איין טאן:

— איהר בעדארפט נישט אוועקגעהן פון הויז.. ענין איהר בעדארפט נישט נארען אייער פרוי... עס איז זעהר שלעכט.... איך קאן עס נישט דערלאזען...

א ווייל איז אלבערט געשטאנען פאר איהר, איינגאנצען א צומישטער. באלד אבער האט ער, ווי א געשעפטסמאן, זיך געכאפט, וואס דאס הייסט. ער האט אריינגעלעגט די האנד אין קעשענע. האט ארויסגענומען פון דארטען עפעס אנ׳אסיגנאציע און זי דערלאנגט זיין נייער דינסט, וואס „גאט האט איהם צוגעשיקט". ליזא האט מיט א מינע פון בעלידיגטע שטאלץ אפגעשטויסען פון זיך זיין האנד.

— אהא, א שווינדעל, הייסט עס? — האט דער אומגליקליכער מילטאן זאלער אויסגערופען — ווי־

האט פיל ... אז איהר זאלט

האלטען מויל? הונדערטער? טויזענדער? נאך מעהר?

— איך וויל גארנישט, — האט ליזא ... איך וויל נאר, אז איהר זאלט נישט נארען ... דאס. און טאמער וועט איהר נישט טון, ... הייס איך. וועל איך איהר דערצעהלען, ... זיס קעצעל" פערברענגט דריי אוועגדען א ...

מילטאן האט געפיהלט, אז ער האט שוין קיין כוח נישט צו קעמפען, און יעדען פאל ... אין יענעם אוועגד. ער האט צוריק אוועק... זיין הוט, האט אויפגעהאנגען זיין אויבערראק... איז אריין צוריק אין זאל.

— איך האב זיך בעדענקט, — האט ... קלערט זיין פרוי, אז די קאנפערענץ וועט נ... לייפען ביז מארגען. איך וויל היינט בעס... ברענגען דעם אוועגד מיט דיר.

— א, עס איז אזוי שעהן פון דיר! — מילטאנס פרוי זיך דערפרעהט.

* * *

דאס האט אזוי געדויערט א גאנצען מאנ... מילטאן האט פאר דער צייט פערבראכט ... געליבטער נישט מעהר ווי איין־איינציגען ... יעדען מאל, ווען ער האט נאכן עסען, זיך ... געהן פון הויז, איז ליזא אויסגעוואקסען פא... און האט איהם געהייסען, ניין, האט איהם ... לען, פערבלייבען אין דער היים, — אין ... נישט, האט זי איהם געסטראשעט מיט דע... שטראף, ווי אין דעם ערשטען אוועגד. און ... האט געמוזט פאלגען. עס איז איהם געבען ... פערבליבען קיין אנדער ברירה ווי אריינצוכא... פון צייט־צו־צייט צו זיין געליבטער אין ... בייטאג, אוועקלויפענדיג אן א זייט אלע ... שעפטען. און דאס האט איהם שטארק א... בראכט. עס איז נישט געווען קיין לעבען...

וואס האט ער פארט געזאלט טון? אוועק... ליזאן? פון דעם האט ער גאר מורא געהאט ... טען. זי וועט נעהמען אין איהם נקמה, — ... ווייסט, ווי אזוי.... אבער אנ׳אויסוועג האט ... געמוזט געפינען, און ער האט עפעס צוגע... ער, דער מענש, וואס האט קיינמאל נישט ... הערען, ווען זיין ווייב האט איהם עפעס דער... פון וייערע דינסט־מיידלעך, האט ביי יעדע... גענויש מיט זיין געליבטער גענומען איצט ... פון דינסט־מיידלעך. דינסט־מיידלעך זענען ... זיין שוואכקייט, זיין מאניע. ער האט פונדעס... זיך פארט דערטראכט צו א פלאן, ווי אזוי ... צו ווערען פון ליזא. עס איז געווען דער ... מזגליכער פלאן, אבער פלארא האט איהם ... אין דעם העלפען. אהן פלאראס הילף איז ... קיין פלאן נישט געווען.

— שיק אוועק דיין דינסט־מיידעל און ... צוריק צו ליזאן, — האט ער נאכגענאגט ... זיין געליבטער, — צאהל איהר באראי ... אזוי פיל, אבי זי זאל קומען צוריק צו דיר. ... זיין צוריק דא, אז איך זאל פטור ווערען ... דארטען....

און ער האט אזוי לאנג אײנגע׳טענה׳ט ... ראן, ביז זי האט סוף־כל־סוף נאכגעגעבען: ... מען, איז דאס אויך געווען איהר איינענער ... רעס, אז ליזא זאל זיין וואס ווייטער אוועק פו... טאנס פרוי.....

—***—

דער קונדס

● הומאָר
● סאַטירע

● צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט״ נומער 120
פרייטאַג, דעם 22 מאַי 1936

דער מאַן מיט'ן „ווייטן בליק״...

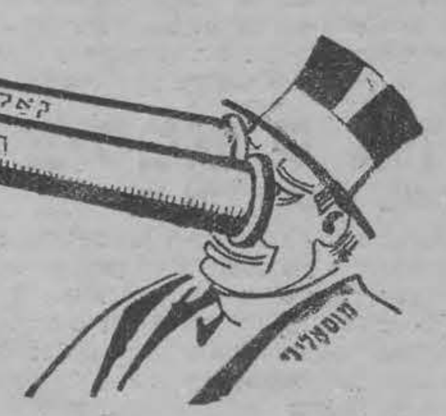

מיט „וואָס" ער קוקט קיין געבן...

קורצער פריי טאָג און שבת הגדול

שבת הגדול: פאַניע קורצער פרייטאָג, וואָס האָט איהר עפּעס מיט איינמאָל אַ פּול מויל מיט גאָלדענע ציין?

קורצער פרייטאָג: שאַ... כּיפּאָהר קיין אויס־לאַנד!... איהר ווייסט נאָך וואָס, פאַניע שבת הגדול מיין ווייב איז פונקט ווי דער פערקעהר מיט דעוויזען.

שבת הגדול: וואָס הייסט דאָס?

קורצער פרייטאָג: אַזוי בעגרעניצט איז זי.

אַ פּראַקטיקערע

אַן עלטערער יוד איז געגאַנגען צום דאָקטאָר זיך בעראַטען. ער האָט, זאָגט ער, אַ יונג ווייבעל, מיט וועלכער ער איז שוין אַ לענגערע צייט נאָך דער חתונה און זי האָט נאָך נישט קיין קינד.

בעטראַכט איהם דער דאָקטאָר און טוט איהם אַ פרעג:

— אין באַד אַריין פאָהרט אייער ווייב?

— ניין, ענטפערט דער יוד.

— און אַ סובּלאָקאַטאָר האָט איהר? פרעגט איהם ווידער דער דאָקטאָר.

— אויך נישט, ענטפערט דער יוד.

— טאָ, ווי אַזוי ווילט איהר האָבען קינדער? ־האָט דער דאָקטאָר געפרעגט.

קאַפּריזנער

מ'ליגט נעבעך

— וואָס מאַכט עפּעס דיין ווירט?

— דו ווייסט נאַרנישט? ער ליגט דאָך.

— קראַנק?

— ניין, טאָג און נאַכט אין די סאַנדעם.

איטקין

מיט וואָס איינער האַנדעלט...

ווערטלעך פון פאַכלייט

דער קצב: דאָס האַרץ פון אַ מענשען איז געגליכען צו וואורשט, קיינמאָל ווייסט מען נישט געבוי, וואָס דאָרטען טוט זיך.

די וועשין: די „ריינע״ פערדינסטען מאַכען זיין די אונריינע געשעפטען.

דער שטיוועל - פוצער: פערהאַן גענוג שיך, וועלכע גלאַנצען אויסגעצייכענט און די פּאַ־זעשוועס זענען צופליקט אין שטיקער.

דער שוסטער: פערהאַן דאַמען, וואָס לעבען אויף אַ בּרייטען פוס בלויז דערפאַר, וואָס זיי האָבען אַ קליין פיסעל.

די באָנע: קינדווייז זענען אָפט מענשען אַזוי אונערטרעגליך, פונקט ווי זיי וואָלטען שוין זיין דער וואַקסענע.

דער קברן: הספדים וואָלטען זיכער נישט געוואָלטען אַזוי פיל שבחים, ווען די טויטע וואָלטען זיי קאָנען הערען.

וויין, פּאַשיסטעלע וויין!

פון א. איטקין

פּאַראָדיע אויפן ליד „פּאַי לאַס טאַטשקאַ פּאַיי״.

וויין, פּאַשיסטעלע וויין,
פע, גאָר נישט אַזוי שיין!
פון דיין רעגירונג אין פראַנקרייך,
האָט זיך אויסגעלאָזען אַ טייך,
וויין, פּאַשיסטעלע וויין!

וויין, פּאַשיסטעלע וויין,
ס'האָט דאָך אַ שוואַרצען הן,
צו פערלירען די מאַכט,
ביים גרויסען וואַהל ־ שלאַכט,
וויין, פּאַשיסטעלע וויין.

וויין, פּאַשיסטעלע וויין.
דיין בּראָך איז גאָר נישט קליין,
ביים אויסגאַנג פון די וואַהלען
איז דיין פּרעסטיזש שטאַרק געפאַלען
וויין, פּאַשיסטעלע וויין.

וויין, פּאַשיסטעלע, וויין,
פון גרוים געוואָרען קליין,
פון הער פּאָלקס־פראָנט פערטריבען
ביי נאָר נישט מודבּלייבען
וויין, פּאַשיסטעלע וויין.

וויין פּאַשיסטעלע וויין,
כ'מיין נישט דיך אַליין,
אויך די פּאַשיסטען מכל המינים,
וואָס פּרוּפּעזען זיך ווי כינים,
וויין, פּאַשיסטעלע וויין.

וויין פּאַשיסטעלע וויין,
ס'וועט שוין אַנדערש נישט זיין!
דער סאָציאַליסטישער נצחון
האָט דיך שוין צובראָכען,
וויין, פּאַשיסטעלע וויין.

היי - יאָהר אויף דאַטשע

— ווייסט פּיטעל, ס'איז אַ סברה, אַז היי־יאָהרי־גען דאַטשע־סעזאָן וועלען די מענער מעהר צונעה־מען ווי די ווייבער.

— ....?

— קלעפּ.....

קאַפּריזנער

אין טאַטען אריין...

קינד: טאַטעשי, פאַרוואָס האָסטו אַזוי פיל „גרויע האָהר?

פאָטער: דאָס איז גאַנץ פּשוט מיין זוהן: ווי־פיל מאָל דו טוסט מיר אָן עגמת נפש, קומט מיר צו אַ פּאָר נייע גרויע האָהר.

קינד: אהא, איצט פערשטיי איך שוין פאַרוואָס דער זיידעשי איז אינגאַנצען גרוי...

צווישען שכנ'טעס

1־טע: זעהען זי נאָר דער שכן אונזערער גייט זיך דאָך שוין קויפען אַ הויז.

2־טע: אַזוי גאָר? און דאָס אַלעס זעהען זי, איז פון קישקע־געלד.

1־טע: וואָס ער האָט זיך נישט פערגינען צו עסען?

2־טע: ניין, ער האַנדעלט מיט קישקעס.

קאַפּריזנער

ביידע האָבען פערגעסען.

שאָפער: אך, צום טייוועל! כ'האָב פערגעסען אָנצושטעלען דעם טאַקסאַמעטער. איצט ווייס איך נישט וויפיל אייך צו בערעכענען פאַר דער יאַזדע.

פּאַסאַזשיר: נו, נעהמט אייך נישט איבער, איך האָב אויך פערגעסען מיטצונעהמען ס'ביטעלע.

פּייטעל און טרייטעל

פּייטעל: הער טרייטעל. איך וואָלט מיט דיר געמאַכט אַ שטיקעל געשעפט. כ'וויל ביי דיר קויפען אַ ביסעל סחורה, וואָס פאַר אַ קונדיציע וועסטו מיר מאַכען?

טרייטעל: כ'וועל דיר מאַכען אַ ספּירה־קונ־דיציע.

פּייטעל: וואָס הייסט דאָס אַ ספּירה־קונדיציע?

טרייטעל: וועסט מוזען ציילען...

איטקין

אין אַ מזל־דיגען טאָג
אַ שמועס אין פּאַרק

— כ'זאָג דיר, דאָס לעבען איז מיר נמאס גע־וואָרען, אַ ליאַדע טאָג וועל איך מיר דאָס לעבען נעהמען.

— אַזוי? ווען רעכענסטו דאָס צו טון?

— דינסטאָג.

— פאַרוואָס גראָד דינסטאָג?

— ווייל דינסטאָג איז אַ מזלדיגער טאָג...

חנה פריידע משה דודים

אַ נגיד זאָל מען זיין!

ווייב: ווייסט בערל אונזער ווירטס ווייב איז גע־שטאָרבען.

מאַן: נו, יאָ, אַ נגיד האָט צו אַלעם מזל.

אַ גלייכעניש

— וואָס הערט זיך עפּעס ביים סוחר ב.?

— ער איז שוין גלייך צום בריוו־טרעגער.

— ....?

— ער גייט אויך שוין מיט דער טאַרבע....

קאַפּריזנער

אַ מאָדערן פּאָר־פּאָלק

מאַן: האָסט געהערט פּאָלטשע, דו האָסט גע־דאַרפט זיך לאָזען פאָטאָגראַפירען.

ווייב: פאַר וואָס עפּעס?

מאַן: דו גייסט אוועק אויף גאַנצע טעג און נעכט. לאָז מען כאָטש געדענקען, ווי דו זעהסט אויס.

קאַפּריזנער

צווישען בעווייבטע

— ווי איך זעה, ביזטו טאַקע דער אמתער פּאַנ־טאָפלאַרש. דיין ווייב האָט זיכער ביי דיר איבער־דאָס לעצטע וואָרט.

— דאָס לעצטע וואָרט, וואָלט שוין נאָך געווען, די צרה איז וואָס זי האָט אַלע פּאָרלעצטע ווערטער אויך!

דער אונטערשיד פון איהם ביז איהר

פרוי: דו ביזט נאַרנישט אַזוי נאַריש, ווי דו זעהסט אויס.

מאַן: נו, יאָ, דאָס איז טאַקע דער אונטערשיד פון מיר און דיר.

אַ נ אָ נ ס!

דעם הויזווירט, וואָס האָט מיר געמאַכט אַ זאַיענטשע אויפן מעבעל פאַר דירה־געלד.

און דעם אוזשאַנד, וואָס האָט מיר געלייגט אַנ־אַרעסט אויפן מעבעל פאַר פּאָדאַטקעס, בעט איך. זיי זאָלען קומען עס אָפּווישען פון שטויב, ווייל איך בין נישט פערפליכטעט צו רייניגען פרעמדע זאַכען.

קאַפּריזנער

פאליטיק פון וואר

שטיל אין דער וועלט פון פאליטיק. די פעלקער־ליגע שלאפט, מוסאליני טחנ'ט, וואס איהם געפעלט, און ענגלאנד האט איצט אביסעל א צחרודערט גע־מיט מיט ארץ־ישראל.

ארץ־ישראל צורודערט איצט נישט בלויז ענג־לאנד, נאר אויך יודען, וועלכע האבען פרום סלא־פאט.

יודען קומט איצט אויס צו שפילען פרום פאלי־טיק, נישט מיט די אראבער, נאר מיט ענגלאנד. ענג־לאנד איז אבער א האַרטער ביין, שווער איינצוביי־סען.

מיר האלטען איינענטליך, אז דערמיט, וואס די אראבער האבען זיך גענומען צו בלוטיגע טעראר־טיטלען, איז א בעוויז, אז זיי האלטען זייער זאך אין ארץ־ישראל פאר פערשפילט.

יא פערשפילט, נישט פערשפילט! דערווייל איז דא א קלאפאט נאר ווען האבען מיר פאליטיקער נישט קיין קלאפאט?

*

די ענגלישע קרענק

צוליב דער ענגלישער קרענק, קענען קליינע קינ־דער נישט גערן אויף די פיס, און צוליב אנ'ענגלי־שער קרענק, קענען דערוואקסענע נישט פאהרען קיין ארץ־ישראל.

איטקין

אוי, די ענדעקעס.

— וואס גייט איהר עפעס ארום אזוי צוטראגט?

— די ענדעקעס, נישט געדאכט זאלען זיי ווערען, האבען מיך דעם זומער אומגליקליך געמאכט.

— וואס האבען זיי איך געשלאגען? אריינגע־ווארפען א באמבע?

— נאך ערגער: זיי האבען מיין ווייב אזוי אפ־געשראקען, אז זי האט מורא היי־יאהר צו פאהרען קיין דאטשע.

אומעטום שלאגט מען יודען

— זאג מיר, אין וועלכער באר שלאגט מען אמ־מיינסטען יודען?

— אין שוויץ־באר.

קאפריזנער

ספירה

מיט ציילען ספירה, דינגט מען נישט קיין דירה. מיט ספירה ציילען קען א מערל קיין חתן נישט אויסוועהלען.

מיט ספירה־ציילען אקוראט, הערט נישט קיין שערל דעם „הרי את".

— פארוואס ציילט מען ספירה נאר ביז 44?

— ווייל פון 50 מוז מען שוין צאהלען שטעמ־פעל־שטייער.

איטקין

*

לעצטע נייעס

מען שמועסט, אז די ראדיא־סטאציע האט בע־שלאסען צוליב איהר 10־יעהריגען יובל, אויפצו־בויען א משוגעים־הויז פאר די הערער, וואס זענען צוליב איהר משוגע געווארען.

דער אחושאנד־סקארבאווי, דערציילט מען, האט ברעה אראפצוברענגען פון אויסלאנד שמעק־טאבאק, וואס זאלען דערשמעקען ביי סוחרים א זלאטע.

*

גראף קאלי.

כ'פאהר אויף דאטשע

פרעהליך, לעבעדיג און לוסטיג
איינגעשפאנט איז שוין די קליאטשע
אנגעלאדען מיט „כלי־בית"
און איך פראווע הלכות דאטשע...

וואו א שטייגער פאהרט גראף קאלי
צו געניסען עולם הזה
אויסצורוהען זיינע נערוועז
אין די וועלדער בערג און פליאזשע?...

אפשר מיינט איהר, אז אין קריניץ?
האט איהר דאך א גרויסען טעות,
כאטש איך בין א גרויסער דיכטער,
האב איך נישט צו דעם קיין מעות....

און וואס טויג מיר זיין א שכן
מיט בורזשויען?.. זאגט, כ'בעט אייך.
זעהן, ווי זיי באנאנען פרעסען
און מיינע קינדער—ברויט מיט רעטעך.

זיי — די אינדיקעס די פעטע
האלטען שטענדיג אין איין זאצען...
און די קינדער מיינע ארימע
זאלען קוקען, זאלען פלאצען?...

בעסער פאהר איך מיר קיין „קאלי"
כ'פיהל זיך בעסער אהן א שיער
צווישען דארטיגע קבצנים
הייסט גראף קאלי שוין א גביר....

דארט א הערינג איז א מאכל
וואס מען טיילט פאר געסט גאר הויכע
פלייש א שטיקעל אין דער וואכען
איז דארט לאו כל אדם זוכה....

וואוינען דארט איז א מחיה
פשוט גאר א פערגעניגען
דארטען דארף מען נישט קיין כסף
ווייל מ'קען קיין זאך נישט קריגען....

און די היצען זיך צו קיהלען
אמת, ס'איז קיין וואלד פערהאנען
גאר דערפאר — די זשאבעס קוואקען
און מ'הערט — די הינט, זיי בילען.....

זיגמונד פרויד

צו זיין יובל - פייערונג

צו דעם בעריהמטען פסיכאאנאליטיקער זיגמונד פרויד איז אריינגעקומען א מיטעל־יאהריגער מאן און געזאגט:

— דאקטאר, טוט עפעס פאר מיר. איך בין משוגע.

— וואס איז אייער משוגעת? — פרעגט איהם פראפעסאר פרויד.

— איהר הערט דאך, — מאכט דער מאן, — איך בין אלט 45 יאהר, און האב זיך געלעבט גליק־ליך און צופרידען אלס אלטער בחור מיט מיין איינ־קונפט פון 30 זל. א וואך. שיקט מיר גאט צו א מיי־דעל פון א יאהר 22, וועלכע האט געהאט אנ'אייגען בוטשנעהענד געשעפט, האט זי מיט מיר חתונה אהן זי ליקווידירט איהר געשעפט, און זי וויל, אז איך מיט מיינע 30 זל. א וואך זאל זי אויסהאלטען. נו, זאגט אליין, בין איך נישט משוגע, אז איך האב זיך געלאזט אריינגנארען אין אזא צרה?

— ניין, — ענטפערט פרויד, — איהר געהט א היים. איהר זענט פאלקאם געזונט. אבער שיקט צו מיר אייער פרוי. זי איז די משוגענע.

ביסמארק און היטלער

די צוויי דייטשע „אמת זאגערס"...

דער בעריהמטער דייטשער רייכסקאנצלער ביס־מארק איז איינמאל געזעסען ביי א קאנפערענץ מיט אויסלענדישע דיפלאמאטען און מיט זיי פערהאנ־דעלט וועגען א נייעם טראקטאט. דער כיטרער ביס־מארק האט געבראכט אלע זיינע דיפלאמאטישע שטו־קעס אריינצונארען די אנדערע דיפלאמאטען און זיין פאסטען, נאר יענע האבען זיך נישט געלאזט. אויף אלע זיינע פערזיכערונגען האבען זיי געענט־פערט מיט א סקעפטישען שמייכעל, ווי איינער רעדט: מיר גלויבען דיר נישט.

— מיינע הערען! — האט ביסמארק ענדליך געזאגט, פלומרשט א בעליידיגטער — איך פער־שטעה, אז איהר האט נישט קיין צוטרוי צו מיר, אבער איך שווער אייך, אז איהר מעגט זיך אויף מיינס א ווארט פערלאזען. ביי מיר איז דער אמת טייערער פון אלץ אין דער וועלט. אין דייטשלאנד געהט ארום א ווערטעל, אז איך און דער אמת זע־נען ווי א פערהייראט פאר־פאלק.

דא גיט א שאס ארויין דער ענגלישער דיפלאמאט מיט א פראגע:

— ווי לאנג איז שוין, אז איהר זענט אנ'אלמן, עקסעלענץ?....

לאדזער סוחרים

— יעדער לאדזער איז א נאר.

— דהיינו?

— „נאר" מאכט גאדזאר, אופארלאשטש, רעגולאציע.

איטקין

*

דעם טאטענס משל

קינד: טאטעשי, פאר וואס דערשרעקט זיך א פערד, אז ס'קומט איהם א קיצען אנ'אויטא?

פאטער: פערד איינער, און דו וואלסט זיך נישט דערשראקען, ווען ס'קומט דיר אקעגען א פאר בלויע הויזען?

קאפריזנער

—X—

פיניעלע מזיק

גיט לשון

מינע, וואעס זוגט עץ ניש צי מאן מילעיריש־קייט? יענע וואך אב איעך גיגאט א יורצאט מיט א ליוואיע, א גאנצע וואך בין איעך גיוועין טראווע־ריג, אליס איז גיוועין שווארץ אין פינצטער, נאר די וואך אב איעך גיגאט — מינע! כיבין אזוי טרא־ווריג, אז כאב אוסער ניש קא גידילד צי געיבן לושן. פין איין זאט די ראבעס פין ריצרועל אעס־גידעיווערט זאלן זיי ווערן. אין טאמער איז דועס גיוועין ווייניג — נאדיר אזא אימגליק!

א גאנצע וואך בין איעך גיוועין זייער טראווע־ריג, נאך גיט וואעס דעיר מניסטער אט מיעך אביסל ראסשמיעשעט.

צאץ גיהעירט די מאנסע מיטן מניסטער? סיאיז א שיינע מאנסע, כעב ענק פאציילן.

דעיר עלצטער מניסטער, דער יעדניראל כאב שוין פאגעסן ווי עיער הייסט, ציי־העירץ איז דעיר מניסטער א פויגל מיט האניג, ציי־ווייסץ וואעס עיער טיט? אין מיטן דעיר נאכט געט עיער זעך א זעץ־אף אף אניאייערפלאן אין געט א פליה־אוועק.

קיינער ווייס ניש ווי עיער פליהט. פליצלינג געט עיער א פליה־אראן אין א שטאט. גייט אף די שפיץ נעיגל אראן ארגיץ צין וואוואדע אדער צין סראסטע אדער צי אניאנדירן ניטשעלניק, אין טאמער זענע זיי ניש דו אין דערהיים, שראבט ער אוען א צע־טילע, אז זיי קענע בלאבן וואטער — א האעז וואַ־סער. אזא שטיקל אט דעיר מניסטער די וואך גי־מאכט אין לוויטש. אז איעך אב דועס גיהעירט, אב איעך גיקנאקט פין גילאכטער.

סאי נאר א שועד, וואעס דעיר מניסטער געט ניש אמועלט א פליה־אראן צי אינץ קא לאדזש. ווען עיער געט אזא פליה־אראן קא לאדזש, וואלט איעך עיעם שוין גיוויסט ווי צי פיהרן. אוי, העט עץ, וואלט עיער גיגאט צי שראבן צעטילך!...

כאנאך גיוואלט עפיס זוגן, וועיגן די וואלן צי דעיר קילע, נאר איעך האק אופ וואל איעך בין זייער טראווריג, טא אצץ מיער אלע יאטן א גיטן שאבים אין זאצץ מיער גיזינט.

*

ער פערלאנגט א „דראבנאסטקע"

לאקאטאר: איך וועל דינגען ביי אייך די וואוי־נונג, נאר איהר מוזט רייך צוזאגען, אז כ'וועל האָ־בען מנוחה.

ווירט: דהיינו?

לאקאטאר: איהר זאלט מיך נישט מאהנען קיין דירה־געלד.

קאפריזנער

—X—

אריכמער נעגוס, נעבעך!...

ווערטלעך און חכמות אויפן חשבון פון מלך המלכים היילי סעלאסי

— פארוואס האט דער נעגוס אויסגעקליבען זיין זיץ־ארט אין ירושלים?

— כדי ער זאל זיך קענען אויסוויינען ביי דער כותל המערבי.

די איטאליענער האבען אין אדיס־אבעבא דער־שאסען דעם לייב פון נעגוס, און גלייכצייטיג אויך אונטערגעשאסען דעם בריטישען לייב.

מ'שמועסט, אז דער נעגוס וועט איינגעלאדען ווערען אויף א וויזיט קיין פוילען.

— צי וואס?

— כדי די איטאליענער זאלען אין געיעג נאכן נעגוס רעפערירען די וועגען און אריינציהען עלעקטרי

ארויפגעהענדיג אויף דער ענגלישער שיף, האט דער נעגוס געזאגט:

— צום ערשטען מאל אין מיין לעבען, וואס איך האב א נוצען פון ענגלאנד".

אין ירושלים האבען עטליכע זשורנאליסטען גע־האט א געשפרעך מיטן נעגוס. מיר געבען איבער דעם געשפרעך:

— פארוואס איז אייער מאיעסטעט אנטלאפען פון לאנד?

— פארוואס האב איך נישט געזאלט אנטלויפען

— איהר וואלט בעסער געווען?

— פארוואס זענען אנדערע געבליבען?

— ווייל איך בין געפאהרען געשעפטלעך, איך פאהר מיט א קאלעקציע אביסינישע קאווע, דאס איז א פראפאגאנדע־רייזע פון אינלענדישער פראדוקציע

— און פארוואס האט דער מלך המלכים מיט־גענומען מיט זיך אזויפיל גאלד?

— דאס האב איך מיטגענומען א „פאמיאנט־קע" פון מיין געליבט אדיס־אבעבא....

— און וואס איז געווארען מיט אייערע לייבען?

— דערמאהנט מיך נישט פון די לייבען. דאס איז מוסאלינים גרעסטע געמיינהייט, וואס ער האט דערשאסען די לייבען. איך וואלט זיי געקענט פער־צוקערן ערגיץ אין א צירק...

— און וואס רעכענט אייער מאיעסטעט צו טון?

— כ'רעכען צו פאהרען קיין זשענעווע.

— צי וואס?

— דא אין ירושלים רעד איך צו דער וואנד, (כותל מערבי) און אין זשענעווע וועל איך רעדען צום האושעק.

א לאדזער קינד

א שמועס פון פאטער און דעם 6־יעהריגען זוהן מאניעק

— מאניעק, קום אהער, וועט דיר דער טאטעשי דערציילען א מעשה וועגען א ווילדע חיה פון וואַ־וועל....

— דער דאזיגער מענדיל וואוועל פון מענער־קאנפעקציע, וועלכער האט פאראיאהרען אנגעזעצט?

— קודם כל רייס מיר נישט איבער, ווייל כ'וויל דיר דערציילען אזא לעגענדע....

— וואס? דער טאטעשי גלייבט נאך אין לעגענ־דעס? ס'איז מיר אויף דיר א גרויס וואונדער!

— אין לעגענדעס דארף מען נישט גלויבען, נאר מען דארף אויסהערען.

— אזוי ווי די מאמעשי הערט דיך אויס, ווען דו דערציילסט איהר תירוצים שטענדיג ווען דו קומסט שפעט אהיים?

— מיש זיך נישט אין מיינע געשעפטען! אלזא הער. ס'האט אמאל געוואוינט א ווילדע חיה אין א היול....

— וואס הייסט געוואוינט, זי האט דען געהערט צום לאקאטארען־שוץ?

— ...און זי האט אויפגעגעסען מענשען... האט דער קיסר ערקלערט, אז ווער ס'וועט דער'הרג'ענען די ווילדע חיה, וועט בעקומען א בעלוינונג...

— קאסע געלד האט ער געצאהלט, צי אויף וועקסלען?

— דעמאלט איז נאך נישט געווען קיין וועקס־לען... איז געקומען א ריטער און ער האט גע'טמית'ט די חיה.

— און דאס איז שוין דער סוף! און איך האב געמיינט, אז ס'וועט זיך עפעס אנהויבען א פיקאנ־טע געשיכטע מיט א פרינצעסין...

*

שוין איינמאל א שם!

מחותן (צום שדכן): וואס איז דעם חתנ'ס פאַ־טער?

שדכן: א מאנופאקטוריסט.

מחותן: און דער חתן איז אויך א קבצן?

איטקין

*

3־ערליי צאהלערס

— 1. —

דער ערשטער נעהמט איך פריינדליך אויף, טוט זיך נישט פערשרימען.

כ'האב נישט, זאגט ער, וואס זאל איך טון, הייסט מיך א צווייטמאל קומען.

— 2. —

דער צווייטער לאזט איך ביי דער טיר שטיין, ווי ער וואלט איך נישט געקאנט.

מאכט זיך וויינעג פון די טענות גייערע, כאטש רייד איהם צו דער וואנד.

— 3. —

דער דריטער איז שוין אומנערוהיג, ער ליפט זיך נישט צו קריגען:

געהט איך גליך ביים קאלנער און ווארפט איך פון די שטיגען.

קאפריזנער

פארוואס האט זי אפגעזאגט דעם שידוך?

שמועס צווישען קאלעזשאנקעס

ערשטע: כ'האב געהערט, אז דו האסט איבער־געריסען מיט נאטאנען?

צווייטע: יא, נאטאן איז לעצטענס געווארען אומערטרעגליך. ער האט קריטיקירט מיינע קליידער, ס'האט איהם נישט געפעלען מיינע היטען, ער האט געוואלט, אז איך זאל אייביג זיין צו זיין דיספא־זיציע, האט זיך כסדר פערשפעטיגט אויף די ראנדע־קעס, נאר דאס אלץ האב איך איהם נאך פשיפבא־טשעט, נאר אז ווען ער האט מיט א חודש צוריק חתונה געהאט מיט אנ'אנדערער, האב איך געזאגט גענוג און האב מיט איהם אפגעזאגט דעם שידוך.

די פראווינצער צניעות

מאדאם (צו איהר קליינשטעטלדיג משרת): זאלסט זיין רוזשע, פארזיכטיג מיט די גרויסשטאטיגע יונגעליים, זיי מיינען נאר צו גענארען.

משרת: יא מאדאם, אבער ווי אזוי קען מען דערקענען ביינאכט, וועלכער ס'איז פון א גרויסע שטאט?

קאפריזנער

טשעכאָטשינעק—דער קוואַל פון געזונד און גייסטעס-געמיטליכקייט

שוין אין דער אַלטער פערגאַנגענהייט זענען געווען בעריהמט די געגענדען, וועלכע רינגלען אַרום דאָס היינטיגע טשעכאָטשינעק, מיט זייערע רייכע זאַלץ-קוואַלען, וואָס זענען אין יענע צייטען בענוצט געוואָרען אויסשליסליך צו אינדוסטריעל-ציועקען, און נעמליך, כדי צו בעקומען קוכען-זאַלץ. אַרום די דאָזיגע זאַלץ-קוואַלען זענען ענטשטאַנען דערפער און שטעטלעך. איינע פון זיי, סלאָנסק, וועלכע איז איצט אַ פאָראָרט פון טשעכאָטשינעק, איז שוין געווען בעקאַנט אין 13 יאָהרהונדערט, ווען קאָנראַד דער פירשט פון מאַזאָוויעצק, האָט לויט אַן אָפּמאַך מיט דעם קרייץ-זאַקאָן, אָפּגעטרעטען סלאָנסק מיט די צוויי זאַלץ-קאָכערייען אויף אייביג דעם זאַקאָן.

דורך לאַנגע יאָהרהונדערטער איז געווען שטיל. וועגען סלאָנסק און וועגען זיינע זאַלץ-בעדער. ערשט נאָך דעם דריטען פונאַנדערנעהמען פון פוילען און ווען עסטרייך האָט צוגענומען די רייכע זאַלץ-שיכטען אין וויעליטשקאַ און באָכניאַ, האָט דער נאָמען פון סלאָנסק און פון ניי-ענטשטאַנענעם טשעכאָטשינעק אויפסניי אויפגעלויכטען. דער גרויסער מאַנגעל אין זאַלץ, נאָכ'ן פערלירען וויעליטשקע אויפ'ן געביט פון דעמאָלסדיגען קאָנגרעס-קעניגרייך, האָט געצוואונגען די רעגירונג צו ווענדען אַ געהעריגע אויפמערקזאַמקייט אויף די אונגעהויערע זאַלץ-קוואַלען פון סלאָנסק און טשעכאָטשינעק. לויט דער עצה פון סטאַשיצ'ן האָט מען אויסגעקויפט פון פריוואַטע הענדביידע דערפער צוזאַמען מיט די אַרומיגע געגענדען. מ'האָט אויסגעבויט אַ גרויסע זאַלץ-קאָכעריי און די גרעסטע טענזשניעס אין אייראָפּאַ, וועלכע מאַכען נאָך ביז היינט מיט זייער גרויס און מאַיעסטאַט אַן אומפערגעסליכען איינדרוק. פון דער צייט דאַטירט זיך די ענטוויקלונג פון טשעכאָטשינעק אַלס הייל-אָרט. די קראַנקע, וועלכע זענען געפאָהרען געוויינליך קיין קרויצנאַך און אַנדערע אויסלענדישע קורערטער, האָבען מאַסענ-ווייז אָנגעהויבען צו פאָהרען קיין טשעכאָטשינעק, כדי אַדורכצופיהרען די בעדער - קוראַציע. דער גרויסער צופלוס פון געסט האָט געצוואונגען די פערוואַלטונג פון די זאַלץ-קאָכערייען צו ברענגען אין פונקציאָנירונג פון 4 וואַנעס און אַביסעל שפעטער אויסצובויען אויפ'ן געביט פון איצטיגען הויפט פאַרק די ערשטע באָד-הייזלעך.

די פּאָפּולאַריטעט און בעדייטונג פון טשעכאָטשינעק הויבט אָן כסדר צו וואַקסען. די פרעקווענץ פון באָד-געסט וואַקסט מיט יעדען יאָהר, עס ענטשטעהען נייע באָד-בנינים. צאָהלרייכע ווילעס און הייזער. דאָס אַמאָליגע קליינע דערפעל פערוואַנדעלט זיך איינציגווייז אין א מאָדערנעם קור-אָרט וואָס ווערט שטאַרק געאַכטעט און בעזוכט.

מיט'ן ענטשטעהען פון דער אונאָפּהענגיגקייט, אַ דאַנק דעם וואָס די גאַנצע הכנסה פון אַנשטאַלט און פון די סעזאָן-קאַרטען, ווערט פערברויכט דורך די רעגירונג אויף די בעדערפענישען פון דער קור-אַנשטאַלט — זעהט מען די ווייטערדיגע שנעלע ענטוויקלונג פון טשעכאָטשינעק, בעזונדערס אין דער הינזיכט פון פערבעסערונג די סאַניטאַרע איינריכטונגען און די איינריכטונגען פון דער קור-אַנשטאַלט.

טשעכאָטשינעק בעזיצט 16 קוואַלען מיט אַן אונגעהויערע צאָהל מינעראַל-וואַסער, וועלכעס ווערט גערופען „סאָלאַנקאַ", דרייערליי וואַסערען זענען בעשטימט צום אינערליכען געברויך שוין אין נאַטורעלען צושטאַנד, צוגעוואָרימט אָדער גאַזירט. ווייטער ווערען געברויכט מיט א זעהר גוטען ערפאָלג 2 און 4 פּראָצענטיגע סאָלאַנקעס צו קינדער בעדער, די 5 און 6 פּראָצענטיגע סאָלאַנקעס דינען צוצוגרייטען בעדער פאַר דערוואַקסענע און אויסצוקאָכען זאַלץ, ביי וועלכען מען בעקומט דעם פּאָפּולערען שלאַם און טשעכאָטשינקער לוג.

די סאָלאַנקעס צום אינערליכען געברויך געהערען צום טיפ זאַלץ-אייזען-וואַסער מיט א בעדייטענדען אינהאַלט פון אייזען און ווערען מיט נוצען געברויכט צו ליידען, וועלכע קומען פון דער שלעכטער מאַטעריע-ענדערונג, ביי פערזאָנען מיט מאַגען-קאַטאַרען, ביי אַנעמיע ביי מיידלעך, ביי שוואַכע און אויסגעמאַטערטע קינדער מיט פערגרעסערטע גרוטשאַלען, מיט ביינער און גלעזנק-שוינדזוכט.

די סאָלאַנקע פון קוואַל נומער 8 וועלכע איז דורכגעזאַפּט מיט קוילען-זויער איז אויך אַ געשמאַקע טיש וואַסער, די 2—4 פּראָצענטיגע סאָלאַנקעס דינען הויפּטזעכליך צו הייל-צוועקען פאַר קינדער, און אויך דאָ איז די פערשידענאַרטיגקייט פון די נאַטורעלע טשעכאָטשינקער סאָלאַנקעס זעהר נוצליך אָהן דער נויטיגקייט צוצומישען זיס וואַסער. די קינדער-בעדער קענען שטענדיג צוגעגרייט ווערען פון נאַטורעלע סאָלאַנקעס לויט אַזאַ פּראָצענט, וועלכע ווערט אָנגעוויזען פון דאָקטאָר. די גרויסע אַרויסגיביגקייט פון די טשעכאָטשינקער קוואַלען ערלויבט אויך צו בענוצען סאָלאַנקעס צו באַסיין-בעדער און אָפענע און געדעקטע באַסיינען, וועלכע זענען פערזעהען מיט אַלע מאָדערנע סאַניטאַר-היגיענישע איינריכטונגען.

דער סאָלאַנקאָווער שווים-באַסיין איז איינער פון די גרעסטע באַסיינען אין אייראָפּע און דינט אַנצוווענדען ים-בעדער, ווייל ס'ווערט צוגעגעבען זיס וואַסער און אַזויאַרום ענטשפּרעכט עס אין הינזיכט פון קאָנצענטראַציע און טעמפּעראַטור דעם מיטעללענדישען ים.

דער אָפענער סאָלאַנקע-באַסיין, וועלכער טראָגט דעם נאָמען „טשעפּליצאַ ווספּולנאַ", א דאַנק זיין וואַרימקייט און שטאַרקערער זאַלץ-קראַפט, איז א דורכאויס הייל-איינריכטונג און דינט אַנצווענדען אין זוניגע טעג נאַרמאַלע זעהר אָנגענעהמע זאַלץ-בעדער און זעהר ערפאָלגרייכע ביים היילען אַ געוויסען מין פון פערשלעפּטע ערקראַנקונגען.

דאָס ענטשטעהען פון געדעקט באַסיין אין טשעכאָטשינעק איז דער קרוין פון באַסיין-היילונג וועלכע איז אָנגעהויבען געוואָרען מיט דער עפענונג פון דעם גרויסען טערמאַל-זאַלץ-באַסיין אונטער די טענזשניעס.

דער געדעקטער באַסיין קען זיין טעטיג אָהן ריקזיכט אויף דעם וועטער, די בעדער טרעטען נישט אָפּ ■ ־אַגק דער וואַרימקייט פון וואַסער און לופט דער פיאַלעט-שטראַהלונג און אונאויפהערליכער אויסטיילונג פון דער ראַדעמאַנאַציע — די זאַלץ-בעדער אין די לאַזשענקעס.

דער צווייטער נאַטירליכער הייל-מיטעל זענען די רייכע שיכטען פון דער גוטער בּאַראַווין, וועלכע דינען צו די באָראָווין-בעדער און קאָמפּרעסען.

א דאַנק דעם גרויסען אינהאַלט פון אָרגאַנישע קערפּערלעך און אַקטיווע צולאַזבאַרע טיילען, געהער די טשעכאָטשינקער באַראַווין צו איינע פון די בעסטע לאַנד-באַראַווינען, די בעדער האָבען דעם בעסטען הייל-ערפאָלג.

די זעהענסווירדיגקייט פון טשעכאָטשינעק זענען די „טענזשניעס", וועלכע פערשפּרייטען אַרום זיך אַ געזאַלצענע פייכטקייט און שאַפען די איינציגע אין זייער מיט נאַטירליכע אינהאַלאַציעס, דאָס האָט געגעבען דעם שטויס אויסצובויען דעם אינהאַלאַטאָריום איינע פון די גרעסטע און בעסט-איינגעאָרדענטע אין לאַנד.

פון דעם דערמאָהנטען צוזאַמענשטעל פון די טשעכאָטשינקער קוואַל-רייכקייט קען מען אַרויס-דרינגען זייער וויכטיגסטע אַנווענדונגען.

אלזא, אַמייסטען ווערען אין טשעכאָטשינעק געהיילט די ליידען אויף פערשידענע רעאומאַטישע קראַנקהייטען, פערשטעהט זיך נאָכ'ן אַדורכגאַנג פון א שאַרפען פּעריאָד. רעאומאַטישע געלענק און מוס-קול-ענטצינדונגען אַפילו די שאַרפסטע און פער-לאַזענסטע ווערען געהיילט זעהר גוט, א דאַנק דעם הויכפּראָצענטיגקייט פון די סאָלאַנקעס און ראַד-אַק-טיוויטעט.

דאַן קומען קראַנקהייטען אויפ'ן געביט פון א שלעכטער מאַטעריע-פערוואַנדלונג ווי: אַרטרעטיזם, פּאָדאַגרע, פעט-לייביגקייט, צוקער, די דאָזיגע ליי-דען זענען אָפט פערבונדען מיט סקלעראָז און הוי-כען בלוט-דרוק.

דאַן קומען פרויען-קראַנקהייטען, בעזונדערס פערשלעפּטע ענטצינדונגס-צושטאַנדען, וועלכע ווע-רען גוט געהיילט, א דאַנק דער פאָרט-עפליכער באָראַווין און זאַלץ אַרגאַטאָריום, די מאָדערנע איינ-אָרדנונג פון אינהאַלאַטאָריום און די לופט ערלוי-בען צו היילען קראַנקהייטען פון די אויבערשטע אָטמונגס-וועגען, האַלז, נאָז, מאַנדלען, קעהל און לונגען-שפּיצען. דער באַסיין מיט דעם און זונען-בעדער איז א אויסגעצייכענטע דערגענצונג פון דער גרינדליכער קוראַציע און גיט גוטע רעזולטאַטען אין היילען נערווען-געלענקען, אָפּשוואַכונגען און פערהאַרטונגען, די ים-בעדער פערבונדען מיט'ן טרונקען זאַלץ און אייזען-וואַסער זענען זעהר ער-פאָלגרייך אין דער היילונג פון סקראָפיליטישע, בלוט אָרימע און אויסגעדאַרטע קינדער.

נישט פאַר דער קוראַציע זענען האַרץ-פעהלע-רען, ניערען-קראַנקהייטען און לונגען-שווינדזוכט.

דייר מעד. וואַצלאַוו איוואַנאָווסקי
דאָקטאָר פון דער קור-אַנשטאַלט

ר שוואַרץ (זגערזש)

...ער אלטער ...בנישער יחוס

דאָס נייע ספר פון פ. ז. גליקסמאַן „רבינו אליקים געציי, לאָדז, תרצ"ו ...ר בן־עיר ר' פנחס זעליג גליקסמאַן, א יוד ...הכם פון אַלטען חסידישען דור, וואָס האָט ...געקוקט אין די ספרים פון חכמות חיצוני־...געבליבען א חציץ ולא נפגע... האָט זיך ...אר א לעבענס - אויפגאַבע נאָכצוזוכען אין ...ס'ן און מצבות די פערזענליכקייטען פון ...פוילישע רבנישע פאַמיליעס גרויסע מענ־...די עלטערע דורות, און בעשרייבען זייער ...ם, זייער לעבען און אָפּשטאַמונג און ...ראָבּאָנישען יחוס.

...עקאַנטע, שוין פריהער, געדרוקטע ווערק ...מתה", „ר' זאב ליפשיץ", „אדם המעלה" ...ס" און אַנדערע אַרבייטען אויף דעם גע ...ען געפונען די געהעריגע אָנערקענונג ביי ...פאָרשער, וועלכע בענוצען זיך מיט ...יטען מיט דאַנקבאַרקייט.

...עברעאישער לעקסיקאָן „אושפיזין" למשל, ... אויף זיינע ספרים אין מעהרערע „אר־...און נעמען פון רבנים אין פוילען אין ביאָ־...ענינים.

...האָט אונז ר' פנחס זעליג מזכה געווען ...ייש ספר דאָס איז א מאָנאָגראַפיע פון א ...ין און הילדעסהיים מיט 280 יאָהר צוריק, ...אנ'אייניקעל איז געוואָרען רב אין פוי־...יאָהר 1785. מיר זעהען די אָפּשטאַמונג ...אַלטע דורות הרבנים גאונים, וואָס האָבען ...א גרויסע ראָלע אין „מדינת אשכנז". ...עלטער זיידעס. שפעטער די קינדער פון ...ישל דעם רב אין לאַסק, וואָס האָט דעם ...עלטער־זיידע ר' אליקים, זיינע קינדער ...קינדער. מיר זעהען די ענדערונג אין ...די לעצטע דורות, איינער פון זיינע איי־...ר' ישעיה פרשעדבורזש, א חסידישער רבי ...און א צוויטער א בעריהמטער שריפט־...אין אמעריקע. אַפּאַטאָשו — דער בעריהמ־...שטעלער.

* * *

...די גזירות ת"ח איז אין פוילען געוואָרען א ..., די גרויסע גאונים זענען אַרויסגעוואַנ־...אַנדערע לענדער. די גרויסע ישיבות אין ...ען חרוב געוואָרען. און מיר זעהען פאַר ...אריינגעקומענע פון דייטשלאַנד, מיט ...מען פון דויטשע שטעט, ווי: „ליפשיץ", ...אָן קאַראָ.

...יני'שער יחוס, וואָס האָט אין פוילען ...געגאָלטען פאַר דעם אמת'ן אריסטאָ־...גלאַנץ, האָט דורך דער נייער חסידישער ...אפיסעל פערלוירען אין ווערט. —

...נע הכנסה פון א פוילישען קליין־שטעטעל ...איז געווען — א מינימום. ווען די אַלטע ...נעפאַסט יעדען מאָנטאָג און דאָנערש־... א תענית חלום), האָט ער קוים געקאָנט ... צו לעבען מדוחק צו ווערען א רבי איז ...געוואָרען אָהן זכות אבות, אָהן גרויס ...רעם אַלטען יחוס! ווער פון די מקורבים ...די פטירה פון א רבין געהאַט א הייפעל ...איז געוואָרען א בעזונדערער „הויף" מיט ...„שטיבלעך" און שפעטער איז דאָס שוין ...א רבי'שע „דינאַסטיע" —

..." — און אוים יחוס.... דאָס פוילישע ...מיט זיינע באמת גרויסע רבים ווארט נאָך ...היסטאָריקער, וואָס זאָל שילדערען זייער ...און ווירקונג אויף דעם יודישען לעבען.

—***—

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie
WYJEZDZAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lezc zanieś je do SAFE'u!

מלאך

דאן=דאמינגא

ראמאן

נאָכדרוק אין א טאָג - צייטונג, אפילו טיילווייז — פערבאָטען.

קאַפּיטעל פינף

...אָניע וואָלט שוין בעשטאַנען צו לעבען ...„פּאַדלע", אַפילו חתונה האָבען מיט איהר, ... די „מאַטקע פּאָסקע", וואָס הענגט אי־...פּעט, און דער צלם, וואָס זי טראָגט אָנ־... אויף א קייטעלע ביי איהר האַרץ.

...אליין איז עפּעס אַנדערש געוואָרען, ווי זי ...דאָהטג אין ריאָ נעגראָ. זי איז געוואָרען ...און שיקליכער, איהר בחוים איז געוואָרען ...און איהר בענעהמען זיך צו איהם איז גע־...בעצייטערט און בעזאָרגט. זי איז געוואָרען ... דאָס, וואָס איהם האָט תמיד געפעהלט: ...פּאַס פון א מאַמע און צערטליכקייט פון א ...־געליבטער.

...גרויסען חשבון פון דעם, וואָס זי טוט, האָט ... נישט אָפּגעגעבען און זיך נישט דערטראַכט ... זי האָט איהם „אויסגעהאַלטען ווי א קיסר" ... חשבון אין א „מעבלירטע צימער", אין ...ייע שעה'ן פלעגט זי קומען און פערברענגען ...איהם. זי איז קיינמאָל נישט געקומען ליידיג, ... — ווי א מאַמע, עפּעס מיטגעבראַכט, איז א ...תמיד, זאָקען, א שניפּס, אַפילו א בריליאַנ־...ריגג האָט אָנגעהויבען אַראָפּצופינקלען פון ...פינגער.

...האָט מיט א ביזון איהם אַזוי אַרומגענו־...מיט צערטליכקייט, מיט זאָרגזאַמקייט און בער־...קייט, אַז ער זאָל ביי קיין אַנדערע דאָס קיינ־...נישט האָבען, און ער זאָל קיין חנע נישט קוע־...אַרויסקומען אָהן איהר. זי האָט נישט געקוקט,

וואָס שוין א צייט האָט זי נישט צוגעטראָגען אין דער באַנק קיין געלט. סיראָוי האָט זי עס געזאַמעלט פאַר איהם, פאַר זייענטוועגען — זאָל ער עס האָבען און זאָל עס איהם וואויל בעקומען.

זי האָט אָבער פערגעסען איין זאַך: אז עס זאָל איהם נישט לאַנגווייליגען, זי האָט איהם מיט דער גאַנצער צערטליכקייט דאָ געהאַלטען אָפּגעזונדערט פון א פרעמדענם אויג. זי האָט געוואוסט אז מען וועט איהם „אַוועקציהען" פון איהר סיי גוטע פריינד, און סיי שונאים. מען וועט איהר נישט פערגינען זיין פרישקייט און יונגקייט, זיין גבורה, וואָס שפּראָצט אַרויס צוזאַמען מיט די פלאַמנדע הערעלעך אויף די באַקען, האָבען ווי די יונגע זאַנגען אַרויסגעיענדיגע געגילדעט פון דער זון.

און ווייל ער האָט אין די אָוונטען נישט געהאַט וואָס צו טון, און מיט וועמען צו גיין, האָט ער גע־פּרובט טראַכטען פון אונדזשעלינען. אָבער חאָס טראַכטען איז עפּעס נישט געקומען פון האַרץ. אזא קורצע צייט און ער איז פון איהר דערווייטערט געוואָרען, איהם האָט הנאָה געטון וואָס ער צאַפּעלט מעהר נישט אויף, בעת ער טראַכט פון איהר, און עס האָט איהם פערדראָסען וואָס זי איז אויסגעמעקט געוואָרען פון איהם, כאָטש דער שאָטען איז געשטאַנען ווי א שוואַרצער נעפּעל פאַר איהם און ער האָט זיך גע־טונקט אין דעם דאָזיגען נעפּעל, דאָך איז ער געווען רוהיג און לאַנגווייליג.

איינמאָל אין אַן אָוונט איז ער צוגעקומען צו דעם „פּענסיאָן" וואו בוענאַ איז געווען. ער האָט גע־וואוסט אז זי וויל נישט, ער זאָל דאָרט אַהין קומען.

אין „געוויסע שעה'ן", אָבער ער האָט זיך אַליין נישט אָפּגעגעבען קיין חשבון פון דעם, וואָס ער וויל טון. די לאַנגווייליגקייט האָט זיך געצויגען ווי רעדער אין א סמאָליגער בלאָטע.

אין „הויז" איז ער סיראָוי אַנ'אייגענער אַלע האָ־בען איהם געקענט און שטיל ליב געהאַט, אַפילו די „מאַראַם" האָט געהאַט א געוויסען דרך ארץ פאַר איהם און איהם אָפּגעטראָטען איהר שטרויענעם פּאָ־טעל מיט דער לעדערנער קישעלע.

הגם דאָס הויז איז נישט געווען קיין יודישעס פלעגט דאָרט מאַניעלע אָפט קומען, עס זענען געווען פערשידענע נייטראַלענדיגקייטען צווישען „זייערע", וואָס זי האָט זיך געדאַרפט ווענדען נאָך הילף, ביים נעהמען איז איהר קיין חילוק נישט געווען פון וועמען און געגעבען האָבען אַלע.

דאָניע האָט דער ערשטער אויף מאַניעלעס ברוסט דערזעהען דעם אָפּשיין פון דער היים, פון היימיש־קייט און נאָהענטקייט, ער אַליין האָט יעכט נישט גע־קענט קיין עברי, האָט ער אָבער געוואוסט, וועלכעס עס איז א יודיש אות. די בריליאַנטענע שפּילקע מיט די אותיות „שדי" וואָס האָבען אַרויס־געפלאַמט פון מאַניעלעס רובינען, האָבען אויפגעריסען זיינע אויגען און זיך אַזוי אַרויסגעזעצט, אז עס האָט אויסגעזעהען ווי זיי רייסען זיך אָפּ און קניפּען זיך אָן מיט בעהעפטונג צו דעם היילגען אָרט.

מאַניעלע האָט געזעהען ווי דער „שייגעץ" בער־טראַכט אַזוי מיט חידוש איהר „בראָש", זי האָט אָ־בער גלייך בעמערקט אז זיין קוקען איז נישט סתם אַזוי פון נייגעריגקייט, ווי עס טוען אַנדערע, זי האָט דערפיהלט זיין שייכות צו דעם און אָהן קוועצען א פּרעג געטאָן אויף מאַמע-לשון:

— ביסט א קיגעלע?

דאָניע האָט געהערט ווי זי רעדט יודיש, ער האָט געהערט איהר וואָרט, נאָר נישט פערשטאַנען, שוין יאָהרען ווי ער האָט עס נישט געהערט, אַפילו ביי זיינע געוועזענע באַלעבאַטים האָט ער עס אויך נישט געהערט, כאָטש זיי זענען געווען יודען, האָבען זיי שוין יאָ גערעדט, איז עס עפּעס געווען אזא „האַק לשון" ווי די דייטשען, מיט וועלכע ער איז אויף

דער שיף געפאָהרען, האָבען גערעדט.

אַנדזשעליטאַ האָט, זינט ער געדענקט איהר, קיין מאָל נישט גערעדט צו איהם יודיש, תמיד בראַזיליאַניש, און אַזוי ווי זיינע אויערען זענען פון זיך אליין געווען דורשטיג נאָך אָט דעם קלאַנג, וואָס האָט זיך איינגעלאָקט אין איהם יאָהרען נאָך יאָהרען ביי איהם אין שטעטעל, האָט עס פון זיך אליין אַרויסגע־קלונגען מייסטענס אין זיינע צע'כעסטע שמועסען מיט דער „פּאַדלע" — כוואַנען.

מאַניעלעס פּשוטער וואָרט האָט איהם דערנעהנ־טערט א גאַנצע וועלט, וואָס איז געלעגען אָפּגערוקט, הינטערוויילעכע איבער ימען און וועלטען. איהם האָט זיך אויסגעטראַכט אז א ווידער־קול פון זיין מאַ־מען, וואָס עס האָט איהם אַלע יאָהרען אַרומגעזוכט האָט איהם איצט געפונען, און געקומען איז עס דאָס וואָרט, ווי א טוימער פון יענער וועלט, ער זעהט עס דערקענט עס, נאָר ס'איז איהם פרעמד און ווייטליכ־ביג, עס האָט דאַכט זיך א האַפּט, נאָר אָנריהרען קען ער עס נישט, פּונקט ווי מען קען נישט אָנריהרען נעפּעל, אָדער דוחך.

מאַניעלע האָט לאַנגזאַם זיך גענומען צושמיכ־לען:

— ביסט א לאַנדסמאַן?

דאָניע האָט שוין דאָס צווייטע וואָרט געהערט דייטלעכער, גליך ווי דער שאָטען פון וואָרט וואָלט זיך אָנגעטאָן אין הויט, ער האָט געענטפערט:

— סי, סעניאָראַ!

— ביסט א „קלאָפּער" פון דער פּראָווינ?

דאָניען האָט זיך אויסגעדאַכט אז זי רעדט צו איהם בראַזיליאַניש מיט יודיש געשריפטט, ער האָט ביידע ווערטער נישט פערשטאַנען, האָט ער נאָכאַמאָל געענטפערט:

— נאָ קאָמפּרענדאָ.

מאַניעלע האָט זיך אינפאָרמירט ביי דער מאַראַם וועגען דעם „רוסאָ" און אויף מאָרגען איז שוין דאָניע געווען א גאַנצער בן בית אין „געשעפט פון אַלטמוארג" ביי גאָרעלע אַחות.

(פאָרזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

ערב דער בעשטייערונג

פון אדוו. ע. שעסקין

באלד שלאגט אויס די צוועלפטע שעה — מיר וועלען בעקומען צאהלונגס־נאקאזען אויף א נ־דוסטרי־שטייער, לאקאל־שטייער און פון אונבעוועגליכע גיטער. מיר וועלען בעצאהלען דאס יאהר 1935, הגם דאס דאזיגע יאהר איז שוין לאנג פאראיבער. ערשט איצט וועלען מיר מוזען אפגעבען א גענויען דין־וחשבון, דערפון, וואס מיר האבען געטון אין יאהר 1935. אונז וועט משפט׳ן א זעהר שטרענגער ריכטער — די שטייער־מאכט.

דער צאהלונגס־נאקאז איז אן אורטייל, און טיילמאל א זעהר שטרענגער אורטייל. אויב דער אורטייל וועט פאלען א נישט־גערעכטער, דארף מען זיך פערטיידיגען געגען איהם. אונזער פערטיידיגונג איז א רעקורס, פון דעם רעקורס, פון צונויפשטעלען איהם, פון אופן, ווי אזוי ער איז אויפגעפאסט, איז אפהענגיג דער גורל פון דעם ענין אין דער פינאנץ־קאמער, וועלכע משפט אלס צווייטע און לעצטע אינסטאנץ.

און דא וויל איך נאכאמאל בעטאנען, וואס איך האב שוין נישט איינמאל געזאגט און געשריבען — זייט פארזיכטיג מיט די רעקורסען!

פערטראכט זיך גענוי דערויף, איידער איהר דעצידירט זיך אפצוגעבען א רעקורס. געדענקט, אז דאס שפעטערדיגע צוריקציהען א רעקורס וועט נישט האבען קיין שום ערפאלג, אויב דער רעקורס געפינט זיך שוין אין דער פינאנץ־קאמער און די קאמער איז נישט מסכים איהם צוריקצוגעבען. געדענקט אויך דעם אינהאלט פון ארט. 176 פון דער שטייער־ארדינאציע, וועלכער לעגט ארויף א פעראנטווארטליכקייט, אויב ס׳וועט זיך ארויסווייזען, אז די דאטעס, וועלכע וועלען אנגעגעבען אין רעקורס שטימען נישט מיט דער ווירקליכקייט. און אויב איהר האט בעשלאסען אפצוגעבען א רעקורס, טא מאכט נישט דערפון קיין פורים־שפיל. געדענקט, אז נישט יעדער, וועלכער קען „פערזענליך" דעם וואשני אין שטייער־אמט, קען אויך ווי געהעריג בעארבייטען א רעקורס. דאס געזעץ שטעלט

א גאנצע רייהע פאדערונגען, אז דער רעקורס זאל האבען ערפאלג, און מ׳קען נישט די דאזיגע פאדערונגען גרינגשעצען. און מ׳דארף אויך געדענקען, אז הגם דער טערמין פון אפגעבען א רעקורס בעטרעפט 30 טעג, הייסט עס נישט, אז מ׳דארף טראכטען וועגען דעם רעקורס ערשט אין לעצטען טאג, ווייל אזא מאכען א רעקורס אין די לעצטע מינוטען אויף דער קניע, פיהרט נישט צו קיין גוטס.

איך בין אין ספק, צי מיר וועט זיך איינגעבען צו איבערצייגען וועגען דעם די לעזער. דער צאהלער האט שוין עפעס איינגעבוירענעס אין זיך, אז אויב כ׳וואלט איהם אפילו געגעבען געווארען א טערמין פון 90 טעג, וואלט ער אויך ערשט אין בעסטען פאל זיך גענומען צו דעם רעקורס אין לעצטען טאג. איך זאג אין בעסטען פאל, ווייל ס׳טרעפט זיך אין דער פראקטיק א רייהע פאלען, ווען די צאהלער פערשפעטיגען דעם טערמין פון רעקורס אממייסטען אויף 1 ביז 2 טעג, און דעמאלס הויבט זיך אן א קאמפליצירטע פראצעדור אריינצוטראגען ביטעס וועגען צוריקקעהרען דעם טערמין און ס׳געהען אין בעוועגונג דאקטוירים־צייגנישען וועגען דער שווערער קראנקהייט פון צאהלער. און די דאזיגע קראנקהייט איז באמת א שווערע, ווייל מ׳קען זי בעצייכענען אלס כראנישע, אונארדנונג און באלאגאן. אויף דער דאזיגער קראנקהייט ליידט די גרעסטע צאהל צאהלער, און ס׳דוכט זיך מיר, אז זי איז כמעט אונהיילבאר.

איידער דער רעקורס וועט אפגעגעבען, דארף מען זיך אינפארמירען אין שטייער־אמט וועגען די יסודות פון דער אפשאצונג. אמבעסטען איז דאס צו בעטען שריפטליך. דאס אפגעבען א ביטע וועגען ארויסגעבען א בעגרינדונג פון דער אפשאצונג,

רייסט איבער דעם לויף פון רעקורס־טער[...]
טאג, אין וועלכען די בעגרינדונג איז צוגע[...]
געווארען.

אויף אזא ביטע דארף מען לעגען א ש[...]
מארקע אין דער הויך פון 3 זל. און א ה[...]
דארף מען אפצאהלען צו 2 זל. פון יעדע[...]
וועלכע ענטהאלטען די אפשריפטען פון ד[...]
טאקאלען פון די עדות און זאכקענער.

אויב דער צאהלער דריקט אויס דעם [...]
אפצוגעבען מינדליכע ערקלעהרונגען דע[...]
לאציע־קאמיסע (אויב ס׳האנדעלט זיך וו[...]
זאץ־שטייער), דארף מען ביים אריינטר[...]
רעקורס אפצאהלען א האלב פראצענט [...]
שטייער־שטרייט־סומע (מינימום 2 זל. [...]
50 זל.) און דעמאלס וועט ער ארויסגערו[...]
אין דער קאמיסיע.

אויף אונטערצושטיצען דעם רעקורס [...]
די צאהלער אפגעבען אלערליי בעווייז[...]
אויף אייגענעם חשבון עדות, עקספערטען [...]
שטעלען ביכער, צעטעלעך א. אז. וו.

מ׳דארף אבער געדענקען, אז דער צאה[...]
זיך נישט פעררופען אויף בעווייזען, ד[...]
האט נישט צוגעשטעלט, נישט קוקענדי[...]
וואס ער איז דערצו געווען פערפליכטע[...]
דור־׳ן געזעץ, אדער אויף די פאדערונ[...]
שטייער־מאכט.

די היי־יעהריגע אויסמעסטונג פון שט[...]
אונבעוועגליכע גיטער און פון לאקאל־שט[...]
לען זיך שטיצען אויף די נייע רעכטל[...]
טען. ס׳איז נישט פערהאן קיין שום ספ[...]
פינאנץ־מאכט וועט האבען א רייהע ספ[...]
אנווענדען די דאזיגע פארשריפטען, א[...]
צאהל רעקורסען אין די דאזיגע שטייער[...]
אין הייגטיגען יאהר זיין זעהר הויך. או[...]
דעלט זיך וועגען אומזאץ־שטייער, איז צ[...]
אפשאפען די אינסטיטוציע פון פערטרויע[...]
„זענען בעקאנט מיט די בעציהונגען" [...]
שטייער־מאכט מוזען יעדע שטייער־אויס[...]
זאכליך בעגרינדען. שוין איצט בעמערק[...]
טענדעניץ צו שטיצען די אויסמעסטונג [...]
בעקאנטער „לוסטראציע" פון שטייער־א[...]
איז א זעהר וואקעלדיגער יסוד און מ[...]
בעקעמפען מיט גרויס קענטניש. אזא מ[...]
שוין טיילווייז אנגעווענדעט געווארען ב[...]
מעסטען דעם ריטשאלט און האט טיילמאל [...]
צו פולשטענדיג פאנטאסטישע אויסמעסט[...]
וועגען דעם דארף מען אויך איצט געדענ[...]
צום סוף דארף מען נאך בעטאנען, אז [...]
זענליכע שטעלען זיך אויף דער אפעלאציע[...]
האט מאנכעסמאל א דעצידירענדע בעדייט[...]
דעם ענין. די עניבים, וועלכע ווערען בעט[...]
דעם אנטייל פון דעם צד, געהען אריבער [...]
קאמיסיע אויף א שנעלען וועג, טיילמאל [...]
פערען אפשטעלען זיך דערויף. דאגעגען [...]
ענינים, וואו דער צאהלער־צד איז [...]
פארשט די קאמיסיע פיל גענויער. דערי[...]
מען שטענדיג אין דעם רעקורס בעטען [...]
פערזענליכען שטעלען זיך אין דער קאמ[...]

אויף נומער 16880 — 30.000 זל.
אויף נומער 23634 — 25.000 זל.
אויף נומער 157881 — 10.000 זל.
ווי אויך א גאנצע רייהע צו 5.000 זל., 2.000 זל., 1.000 זל.
זענען שוין געפאלען ביי דער איצטיגער לאטעריע אין דער בעריהמטער קאלעקטור פון

נ. יאטקא

פיעטריקאווער 22
פיעטריקאווער 66
נאוואמיעסקא 1

לאסען צו דער 1-טער קלאס 36-טער מלוכה-לאטעריע
זענען דארט שוין צו בעקומען!

איבערגעריסען דעם הונגער-שטרייק

פון די 16 מאן, וואס האבען זיך פערבאריקאדירט אין פערבאנד פון פרייוויליגע. מיליטער-לייט

(א) לויט ווי מיר האבען שוין געמאלדען, האבען זיך דעם 18. ד. ח. 16 פערזאן אריינגעקראגען אין לאקאל פון פערבאנד פון געוועזענע פרייוויליגע זעלנער, און נאכ׳ן פערבאריקאדירען זיך דארטען, האבען זיי אנגעהויבען א הונגער־שטרייק, אלס פראטעסט געגען דעם, וואס זיי בעקומען נישט קיין ארבייט.

אלע פרובען מיט די הונגערענדע צו א נ־ט־האנדלען, האבען צו גארנישט געבראכט.

עס האט ביי זיי אינטערווענירט סיי פארשטעהער פונ׳ם פערבאנד, סיי פון ארבייטס־פאנד, און עס האט גארנישט געהאלפען — זיי האבען נישט געוואלט נישט זעהען און נישט הערען, און קיינעם צו זיך נישט אריינגעלאזט.

אזוי זענען זיי געזעסען פערבאריקאדירט און געהונגערט פון מאנטאג אן, און אזוי ווי בעכטען האט מען דערהערט, אז איינער פון די הונגערענדע האט אנגעהויבען צו שרייען און רופען הילף, האט זיך די פערוואלטונג צו זיי געווענדעט מיט דער קאטעגארישער פאדערונג איבערצורייסען דעם הונגער שטרייק. פערזיכערענדיג זיי, אז דער פערבאנד האט אונטערגענומען אנ׳אקציע, און בעקומען א פערזיכערונג, אז די מיטגלידער זיינע, וואס געפינען זיך אין אנ׳אויסערגעוועהנליך שווערע סיטואציע וועלען תיכף בעקומען ארבייט און הילף פונ׳ם ארבייטס פאנד. מ׳האט זיי אויך דערקלערט, אז די מיליטער־מאכט האט פערזיכערט צו שאפען פאר זיי ארבייט ביי מיליטער־ענינים. טראץ די דאזיגע פערזיכערונגען, זענען אבער די הונגערענדע געבליבען פערעקשנט, און דערקלערט, או זיי וועלען זיך פון ארט נישט ריהרען.

מחמת דעם, וואס די סיטואציע איז געווארען וואס ווייטער אלץ דראהענדער, און פונ׳ם פערבארי קאדירטען זאל האבען זיך דערטראגען קולות פון עטליכע טעראריזירטע דורך זייערע חברים — האט די פערוואלטונג פון פערבאנד אפגעהאלטען א זיצונג און בעשלאסען תיכף איבערצורייסען דעם הונגער־שטרייק. עס איז אגב אויך פעסטגעשטעלט געווארען, אז צווישען די דעמאנסטראנטען געפינען זיך אויך נישט־מיטגלידער, וועלכע האבען זיך בעמיהט אויסצונוצען די סיטואציע פאר פערשווערונגס־צוועקען.

נעהמענדיג דאס אלץ אין בעטראכט, האט דער פארזיצער פון פערבאנד, אוה־באנאוויטש 1 ביינאכט זיך געווענדעט צו דער פאליציי — מאכט וועגען אן אינטערווענץ.

דאן איז אויפ׳ן ארט אנגעקומען אנ׳אפטיילונג פאליציי, וועלכע האט אויפגעפאדערט די דעמאנסטראנטען תיכף צו פערלאזען דאס לאקאל.

די הונגערענדע האבען זיך געפאלגט און געעפענט די טיר.

ווען פאליציי האט אויסגעליידיגט דעם לאקאל האבען 2 הונגערענדע, מחמת אויסשעפונג, געחלשט, און די איבעריגע האבען זיך שוין אויך נישט געקענט האלטען אויף זייערע פיס, אז[...]
זיי אויף פאליציי־אויטאס געמוזט איבערפי[...]
זייערע היימען.

ווי ס׳האט זיך ארויסגעוויזען זענען די[...]
דעמאנסטראנטען בלויז 6 געווען מיטגלי[...]
פערבאנד, און די איבעריגע זענען געווע[...]
בעזייטיגטע פונ׳ם פערבאנד, אדער אזעלכ[...]
האבען אינגאנצען צו איהם נישט געהער[...]

די ערשטע מאטורא

דער זוהן פוי בעוואוסטען לאדזשער סטריילער אברהם רובין האט בעקומען אין דער גימנאזיע ס ק[...] די ערשטע מאטורא.

לחיים אויף ברען-שפריט

זענען זיי ביידע מעהר אויף יענער וועלט, ווי אויף דער [...]

(א) אין די קשאקעס פון דעם לאגעווניקער וואלד האבען שפאציר־גייער געפונען די 2 בעטלער — דעם 62־יאהריגען סטעפאן פאגאשטשאק און דעם 54־יאהריגען מיכאל קאווטשינסקי — ביידע זענען זיי געלעגען אהן בעוואוסטזיין, און מ׳האט געמוזט צו זיי ארויסרופען פאגאטאוויע.

עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז אויפ׳ן חגא־טאג זענען זיי ארויס „מאכען געשעפט" אין לאגעווניק, וואו זיי האבען געזעכענט צו ס[...]ך שפאציר־גייער, מנדבים...

ביני לביני האט מען זיך אבער [...] שטארקען מיט א וואזשנער כוסה ברען־שפ[...] מ׳האט אזוי לאנג געזופט ביז מ׳האט [...] דאס בעוואוסטזיין.

אין א געפעהרליכען מעמד האט מען [...] פיהרט אין שפיטאל.

קייז ארץ-ישראל

ביליגע רייזעס, גוטע בעדינגונגען. פינקטליכע בעהאנדלונג.

סיין וויען 28 מאי פון 75 זל.
דורך 7 ימים אויף „קאשטשושקא"
12/6 פון 400 זל.

אויסלענדישע הנחה-פעסער קיין עסטרייך, טשעכאסלאוואקיי און יוגאסלאוויען.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
אויספליגען קיין רוסלאנד.
אינפארמאציעס ערטיילט
דאס יודישע רייזע-ביורא

Union Lloyd

PIOTRKOWSKA 42,
telefon 107-87.

פאבאר 1915

(א) היינט פרייטאג דארפען זיך שטעלען צו דער פאבאר־קאמיסיע נומער 1 די פאבאראווצעס, וואס זענען געבוירען אין 1915, וועלכעוואוינען אויפ׳ן שטח פון 5 קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען־נעמען הויבען זיך אן מיט

C, Ch, D, E, F

פאר דער פאבאר־קאמיסיע נומער 2 — די וואס וואוינען אויפ׳ן שטח פון 7 קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען־נעמען הויבען זיך מיט די אותיות.

M, N, O, P

מארגען דארפען זיך שטעלען צו דער פאבאר־קאמיסיע נומער 1 די פאבאראווצעס, וואס זענען געבוירען געווארען אין 1915, וועלכע וואוינען אויפ׳ן שטח פון 5 קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען־נעמען הויבען זיך אן מיט

G, H

פאר דער פאבאר־קאמיסיע נומער 2 — די, וואס וואוינען אויפ׳ן שטח פון 7 קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען־נעמען הויבען זיך אן מיט די אותיות:

R, S, Sz

אפטייקען.

היינטיגע נאכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאכט דיזשורירען: ס. קאן (פלאץ קאשטשעלני 8), א. כארענזא (פאמארסקא 12), וו. וואגנער (פעטריקאווער 67), י. זאיאנטשקיעוויטש (זשעראמסקיעגא 37), ז. גארטשעצקי (פישעוואר 59), מ. עפשטיין (פעטריקאווער 225), ז. שימאנסקי (פושענדזאלאוויאנא 75).

נייע פארמען פון איינמאהנען דעם אינדוסטריע-שטייער

(א) אין שייכות מיט׳ן איינפיהרען דעם נייעם צושלאג צום אינדוסטריע־שטייער, ד׳ ה. 15 פראצענט אנשטאט די ביז־איצטיגע 10, האבען די פינאנץ־אמטען בעקומען אינסטרוקציעס מכוח׳ אויסשטעלען די צאהלונגס־נאקאזען אויפ׳ן אינדוסטריע־שטייער.

עס איז אויך פעראורדענט געווארען צו האלטען זיך ביי דער אפשאצונג און אויסצומיידען טעותים ביים פעסטשטעלען דעם סכום פונ׳ם שטייער.

א מבולאטאריום

ביים פעראיין „לינת משמורים"
פילסודסקעגא 21, טעל. 242-55
איז טעטיג פון 10 פריה ביז 4 נאכמיטאג.
עס נעמען אן
דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען,
ווי אויך וויזיטען אין דער שטאט. ס׳ווערט אנגענומען אלע זעמטליכע אנאליזען.
דענטיסטישער נאבינעט איז טעטיג א גאנצען טאג.
די פערוואלטונג.

Dr. med. H. LUBICZ

ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעלעפאן 141-32
ספראכשטונדען 8-10, 12-2 און 5-8 אוונט.

proszki od BÓLU GŁOWY dla dorosłych za zn. fabr. KOWALSKINA

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דער קהלה-פערוואלטונג

איז בעהערט געווארען דער אנדענק פון נחום סאקאלאוו

נעכטען איז פארגעקומען א זיצונג פון דער קהלה-פערוואלטונג אונטער'ן פארזיץ פון פרעזעס מינצבערג. ביים עפענען די זיצונג ווערט אויפ'ן פארשלאג פון פרעזעס מינצבערג בעהערט דער אנדענק פון נחום סאקאלאוו מיט אויפשטעהען פון די ערטער, דערביי האט פרעזעס מינצבערג געהאלטען א טרויער-רעדע, אין וועלכער ער האט אנגעוויזען אויף די גרויסע פערדינסטען פון נפטר וואס זיין גאנץ לעבען געווידמעט דעם יודישען פאלק און סעטיגקייט וועט בלייבען לדורות אין זכרון פון יודישען פאלק — די רעדע איז אויסגעהערט געווארען דורך די דאזאַרעס שטעהענדיגערהייט.

פרעזעס מינצבערג האט דאן איבערגעלייענט א בריף פון אגודת-הרבנים אויפ'ן אדרעס פון היגען קהלה-ראט, אין דעם בריף ווערט געזאגט, אז אויב די תביעה פון די כאַינער שוחטים וועט אין פערלויף פון 2 וואכען נישט ערלעדיגט ווערען, וועט די אגודת-הרבנים אהערשיקען א בית-דין, וועלכער וועט ארויסטראגען אנ'ע טג'לט'געו פסק, אויב יוי... די לאדזער קהלה-פערוואלטונג וועט זיך אפזאגן אויסצופיהרען דעם פסק, וועט ארויסגעגעבען ווערען א סירוב אויף דער קהלה צוליב דעם איז בעשלאסען געווארען צו בעשטימען א בית-דין, וועלכער זאל ליקווידירען דעם קאנפליקט, אין בית-דין זענען בעשטימט געווארען די לאדזער מורה הוראות שלמה יאקובאוויטש און משה וויס און אלס שלוש דער לוצקער רב הרב סאראצקין.

דאן איז בעטראכט געווארען די איינלאדונג פון לאדזער קאמיטעט פאר'ן יודישען וועלט-קאנגרעס, אז די קהלה זאל בעשטימען א פארשטעהער אינ'ם קאמיטעט. נאך א דיסקוסיע איז בעשלאסען געווארען, אז הויות וי אין קאנגרעס נעהמען נישט אנטייל אלע יודישע ארגאניזאציעס און דעריבער וועט עס נישט זיין קיין קאנגרעס פון גאנצען יודענטום, זאל זיך די קהלה לעת-עתה דעריווייל אפהאלטען פון שיקען א פארשטעהער אין קאמיטעט.

דאן ווערט אפגעגעבען א בעריכט פון דער פסח-אקציע, פון בעריכט שטעלט זיך ארויס, אז פאר דער פסח-אקציע איז אויסגעגעבען געווארען מיט 10 טויזענד זלאטיס מעהר ווי ס'איז געווען פאראויסגעזעהען אין בודזשעט. ס'ווערט בעשלאסען לויט דעם דעזידעראט פון קהלה-ראט צו דעקען די 10 טויזענד זל. מיט דער סומע פון דער נישט אדורכגעפיהרטער קוילען-אקציע.

דאן ווערט אפגעגעבען א בעריכט פון דער קאמיסיע פאר עפענען דאס יתומים-הויז פון דער קהלה, כ'איז געגומען געווארען צו קענטניש, אז דער רעמאנט פון לאקאל ווערט שוין פערענדיגט און די קאמיסיע איז אויפגעפאדערט געווארען, אז דאס יתומים-הויז זאל וואס פריהער געעפנט ווערען.

פרעזעס מינצבערג גיט דאן אפ א בעריכט פון די אונטערהאנדלונגען, וועלכע זענען ביז איצט געפיהרט געווארען מיט דער פערוואלטונג פון „דאבראטשינאשטש" וועגען איבערנעהמען דורך דער קהלה דאס נישט פערענדיגטע שפיטאל פאר גייסטיג קראנקע פון דער קאנשטאט-פינאנציע, די פערוואלטונג האט אקצעפטירט דעם גאנג פון די אונטערהאנדלונגען און אויסגעדריקט דעם וואונש, אז נאכ'ן איבערנעהמען דאס שפיטאל זאל עס אויסגענוצט ווערען אויך פאר אנדערע חולאים און נישט נאר פאר גייסטיגע קראנקהייטען.

דערמיט ווערט די זיצונג געשלאסען.

היינט די פארלעזונג פון לארד מארליי

היינט פרייטאג קומט קיין לאדז לארד מארליי, מיטגליד פון לארדען הויז און געוועזענער ווייצע קריגס-מיניסטער אין ענגלאנד.

לארד מארליי איז א גאסט פון דער געזעלשאפט „ארט". אין אווענט וועט ער האלטען א פארטראג אין זאל פון פילהארמאניע אויף ד. ט. „די פריר הייטנטראדיציעס און די יודען-פראגע אין איצטיגען מאמענט".

מארגען דער טראיאנאוו-אווענט

אין לאקאל פון זש. ט. ס.

מארגען אין אווענט קומט פאר אין לאקאל פון זש. ט. ק. וואלטשאנסקא 35 א גרויסער דיכטער-אווענט לכבוד דעם ערשיינען פון בוך פון יונגען דיכטער מישא טראיאנאוו „אומעטיגע הארי זאנטען"

אינם אווענט נעהמען אנטייל: דיכטער יצחק קאצענעלסאן, מ. בראדערזאן, רעד. בושוסטאווסקי, ישראל ראבאן, ח. ל. פוקס און אנדערע. דער זעלטענער דיכטער-אווענט דארף פערא נטערסירן אלע ליבהאבער פון יודישען ווארט.

נייע טאקסעס פון קאמארניקעס

(א) מיט'ך 20. ד. ח. איז איינגעפיהרט געווארען א נייע טאקסע פון אפצאהלען, וואס ווערען בענומען דורך קאמארניקעס פאר'ן אויספיהרען אמטליכע פונקציעס.

די נייע טאקסע פערקלענערט דורכשניטליך מיט 40 פראצענט די אפצאהלען, וואס דאס וועט בעדייטענד פערקלענערען די קאנצעלאריע-רווחים פון די קאמארניקעס.

צובראכען א פוס.

(א) אויף דער האקימאשינער גאס איז געפאלען און זיך צובראכען א פוס א געוויסער וואלענטי מאלאפעשי (ניסקא 13).

פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

זעלבסטמארד.

(א) מחמת שווערער נויט האט זיך אויף דער מאסאוואוא גאס גענומ'ט די 22יעהריגע היימלאזע און ארבייטסלאזע סטאניסלאווא שוקאלסקא.

פאגאטאוויע האט זי און א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל.

קרבנות פון געשלעגען

(א) פאגאטאוויע האט נעכטען ערטיילט הילף פאלגענדע קרבנות פון געשלעגען „צווישען זיך":

דעם 41-יעהריגען באגוסלאוו שאר (פון מאזאוויעצקא 49), פראנצישעק שליווינסקי (לאמזשינסקא 17) און יאן נאוואקאווסקי (פושענדזשעלניאנא 101).

Dr. med.
HALTRECHT
ספעציעל-ארצט פאר הויט-, געשלעכטס קראנקהייטען און מענער-שוועכע
האט זיך איבערגעצויגען און נעמט אן
פיעטריקאווער 161. טעל. 245-21
פראנט דריטער שטאק
פון 10 פריה ביז 2 מיטאג און פון 7 ביז 9 אווענד
זונטאג פון 11 ביז 1 מיטאג
פאר פרויען א בעזונדער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייז

טעאטער
„ראזמאיטאשטשי"
ציגעל - גאס 27. טעל. 25-112
דיר.: דוד צעלמייסטער.

צוליב'ן אויסערגעוועהנליכען ערפאלג!
נאר עטליכע פארשטעלונגען פון
„אראראט"
קינסטל. אנס.: מ. בראדערזאן
היינט פרייטאג 9.15 אוונט
שבת און זונטאג 4 נאכמ. און 9 אוונט
א וועלט מיט נסים!
מיט דער סענסאציאנעלער פאראדיע „יאשע קאלב אויף דער לינקער זייט"
מאנטאזש און רעזשי:
ש. דזשיגאן און י. שומאכער.
אגנזער ענסעמבל (לויט א. ב.):
חנה גראספערג. שיינע מרים.
מאלווינע ראפעל. מ. אפענהיים.
וול. גאדיק. ש. דזשיגאן.
סאם היאר. מ. פולאווער.
י. שומאכער
דיריגענט: דוד בייגעלמאן.
בינע-ליימער: ב. שווארצשטיין.
קאנפערענסיער: וול. גאדיס.
בילליגע פרייזען!
נאכמיטאג פון 54 גר. ביז 2 זל.!!

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26.
גרויסע פרעמיערע!
ס'ווערט דעמאנסטרירט דער גרעסטער יודישער פילם
בר-מצוה
מיט דעם בעריהמטען אמעריק. ארטיסט
באריס טאמאשעווסקי
אויספירעם: א צוגאבע.
אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 ביטאג.

ר. איזראעל

אויסגעלייטערטע נשמות

סענסאציאנעל שפאנענדער ראמאן פון יודישען לעבען

אויב איהר ווילט, מוז איך דאס טון, — האט דער קאמיסאר געזאגט, — אבער נאר פאר אייער געזונט'ן, ה' מאריאן אזשעלאוסקי, פאר מיין טעטיגקייט איז עס נישט נויטיג.

מאריאן האט נישט געוואלט איינרייסען מיט'ן קאמיסאר, וועלכען ער האט נאך גדארפט אויסניצען צו זיינע צוועקען. די געשיכטע האט איהם פערדראסען. בכלל האט ער געזעהען, אז נישט זיין שכייר בארטקאווסקי, און נישט די פאליציי געהט אויפ'ן וועג פון ריטועלען מארד. ער האט זיך אבער נישט געקענט איינהאלטען פון נישט אויסדריקען זיין פראטעסט געגען דעם. ער האט דאס אבער בעזאגט אונדירעקט.

— און איהר זענט אויך דא, פריילין זאמערפעלד? — האט ער זיך געווענדעט צ סאניען.

אויב איך שטעה פאר אייערע אויגען, פאניע קאמיסאר, איז א סימן, אז איך בין דא. — האט סאניע געענטפערט.

— איהר זענט דאך אנ'אויפריכטיגער מענש, אין דעם האב איך זיך איבערצייגט ערשט היינט. איהר האט מיר געגעבען א לעקציע אין דעם פון אייער פאטער. אויב אזוי וועט איהר דאך נישט לייקענען, אז אייער איצטיגע אנוועזענהייט דא אין שטוב איז נישט קיין צופעליגע.

— דאס בין איך אייך נישט מחויב צו זאגען, — האט סאניע שטאלץ געענטפערט. — איך איבריגענס וואלט איך אייך שטארק געבעטען, פאניע קאמיסאר, אז איהר זאלט זיך בעמיהען וואס ווייניגער צו מיר צו ווענדען, ווייל איך האב בעשלאסען וואס ווייניגער אייך צו ענטפערן, כדי אויסצומיידען אונאנגענעהמליכקייטען. ש

— אהא, כ'האב גארנישט געוואוסט וועמען מיר האבען דאס אין שטעטעל צווישען די יודען, באמת גארנישט געוואוסט. דאס איז פאר מיר אנ'ענטדעקונג, און כ'וועל זיך בעמיהען, אז איך זאל די דאזיגע ענטדעקונג אויפקלעהרען און פערשטעהען...

דער קאמיסאר מיט די פאליציאנטען האבען דערווייל פערענדיגט די רעוויזיע. די גאנצע טעטיגקייט איז פארגעקומען אויף א זעהר העפליכען אופן. בכלל האט עס געמאכט דעם איינדרוק, אז ער גלויבט אליין נישט אין דעם וואס ער טוט, ער האט נאר געוואלט אפ'שטר'ן זיין פליכט און דעריבער זענען דאס נאר געווען מעכאנישע פונקציעס. מאריאן אזשעלאווסקי, וועלכער האט שוין געהאט וועניג ניג צוטרוי צו דעם קאמיסאר, האט געגוי נאכגעקוקט דעם גאנג פון דער רעוויזיע אזוי ווי ער וואלט געהאט די אויפגאבע צו קאנטראלירען די רעווידענטען.

— אזוי ווי כ'האב געזאגט, — האט דער קאמיסאר זיך אוועקגעזעצט פערענדיגען דעם פראטאקאל. — קיין שום פערדעכטיגעס איז נישט געפינען געווארען.

די פערזאמעלטע יודען האבען זיך דערפרעהט. די העפליכקייט פון קאמיסאר און זיין איצטיגע ערקלעהרונג האט זיי צוגעגעבען מוט און האפנונג. פאר סאניען איז דאס געווען א נאטירליכע זאך. זי האט דערין נישט געזעהען קיין ספעציעלען ווילען צו העלפען די יודען, און אויך נישט קיין ספעציעלען ווילען זיי שלעכטס צו טון. ס'איז פשוט געווען אנ'אנשטענדיגער אופן פון ערלעדיגען דעם ענין. איהר אויפמערקזאמקייט איז געווען איצט געווענדעט אין גאר אנ'אנדערער ריכטונג. איהר איז נישט געפעלען געווארען דאס, וואס מאריאן, אזשעלאוסקי האט זיך צופיל אינטערעסירט מיט דער רעוויזיע ביים רב אין שטוב, זי האט דעריבער בעשלאסען צו קאנטראלירען דעם „קאנטראלער". זי האט אבער דאס געטון אויף דעם אופן, אז קיינער זאל דאס נישט בעמערקען, און בעזונדערס זאל דערויף נישט אויפמערקזאם ווערען אזשעלאוסקי אליין. סאניע האט נאכגעפאלגט זיין יעדען שריט. זי האט געהאט א פארגעפיהל, אז ער איז דא אהערגעקומען שלעכטס טון, און זי האט נישט געהאט קיין טעות. זי האט בעמערקט, אז נאכ'ן פערענדיגען די רעוויזיע, ווען אלע האבען שוין נישט געווענדעט קיין שום אויפמערקזאמקייט אויף דעם, וואס עס טוט זיך אין דער וואוינונג, ווען דער קאמיסאר איז שוין געווען פערנומען מיט'ן צונויפשטעלען דעם פראטאקאל, האט זיך מאריאן נאך אלץ ארומגעדרעהט איבער'ן צימער און זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען. אין א געוויסען מאמענט איז ער צוגעגאנגען צו דעם הויכען קאמאד וואס איז געשטאנען ביי דער וואנד און אויסגערופען:

— פאניע קאמיסאזשו, פאניע קאמיסאזשו, קומט נאר אהער.

דער קאמיסאר איז נישט איבערראשט געווארען. ער האט זיך פויל אויפגעהויבען פון ארט און איז צוגעגאנגען צו מאריאן אזשעלאווסקי'ן.

— און דאס האט איהר בעמערקט? — האט מאריאן אנגעוויזען אויף א ווינקעל אין דער קאמאד.

דער קאמיסאר האט גענומען דעם געגענשטאנד אויף וועלכען דער פריץ האט אנגעוויזען. דאס איז געווען א קליין ווייס טיכעל איינגאנצען אויסגעשמירט אין בלוט. דער קאמיסאר האט דאס טיכעלע אנגענומען מיט 2 פינגער, עס אויסגעשאקעלט און לאנג אנגעקוקט.

— ניין, איך האב דאס נישט בעמערקט, הגם כ'דוכט זיך מיר, אז איך האב אויף דעם ארט אליין געזוכט.

די פאליציאנטען האבען זיך אנגעקוקט איינער דעם אנדערן, אזוי ווי זיי וואלטען געווען איבערראשט, וואס זיי האבען נישט בעמערקט דאס טיכעלע בעת דער גענויער רעוויזיע, וועלכע זיי האבען אדורכגעפיהרט.

— גוט, — האט ווייטער דער קאמיסאר געזאגט, — דאס ענדערט איינגאנצען די לאגע. מיר וועלען אריינטראגען אין פראטאקאל, אז שוין נאך דער רעוויזיע, האט דער אנוועזענדער פריץ מאריאן אזשעלאווסקי נאך געפינען א פערבלוטיגט טיכעלע וואס קען שפילען א דעצידירענדע ראל אין דעם גאנצען ענין.

— ענטשולדיגט, ה' קאמיסאר, איך בין נישט דא קיין אפיציעלע פערזאן, און דעריבער קענט איהר נישט פערשרייבען, אז איך האב דאס טיכעלע געפונען. איהר דארפט פשוט פערשרייבען, אז בעת דער רעוויזיע איז עס געפונען געווארען.

— ניין, דאס קען איך נישט. איך וועל זיך מוזען מודה זיין אין מיין שולד, אז איך האב עס בעת דער רעוויזיע נישט בעמערקט. ס'איז פערפאלען, איך האב געקענט מאכען א פעהלער.

סאניע איז געווארען אונרוהיג. הגם נישט דערשראקען, ווי אלע יודען, וועלכע האבען זיך געפונען אינ'ם צימער, זי האט געזוכט א געלעגענהייט ווי אזוי צו קענען רעדען מיט דעם קאמיסאר. זי האט זיך נישט געקענט אויף די פארמאליטעטען בעת רעוויזיעס, אויף פראטאקאלען און אויף אנדערע אמטליכע טעטיגקייטען און דעריבער האט זי מורא געהאט, אז דער נייער בלבול זאל נישט זיין ערגער ווי דער ערשטער. ערגער פערצווייפלט פאר פישלען. זי האט דאך געפונען א מאמענט ווען זי האט געקענט צוגעהן צו דעם קאמיסאר און האט איהם געזאגט אזוי, אז קיינער זאל דאס נישט הערען:

— פאניע קאמיסאזשו, איך האב אייך עפעס מיטצוטיילען וועגען דעם טיכעלע.

— נישט איצט. איך ווייס דאס זעלבע וואס איהר. נעמט זיך דערמיט נישט איבער. איהר וועט וועגען דעם אנ'אנדערש מאל דערצעהלען.

(המשך קומט)

זאל פילהארמאניע
נארוטאוויטשא 20. טעל. 213-84

דינסטאג, דעם 26 מאי. מעריב 8 אוונט
מיטוואך, דעם 27־טען מאי, א' דשבועות 9 פריה
דאנערשטאג, ד. 28 מאי, ב' דשבועות 9 פריה
וועט וועלט־בארימטער אבערקאנטאר, קעניג פון חזנים

גרשון סיראטא

דאווענען מעריב, שחרית און מוסף מיט דעם אנטייל פון פראפעסיאנעלן גוט איינסטודירטען כאר אונטער דער ליטונג פון בעוואוסטען דיריגענט־קאמפאזיטאר י. רובין,
בילעטען פערקויף אין דער קאסע פון פילהארמאניע, אויך אין דער טערקישער קאנדיטארײ פיעטריקאווער 12. די פרייזען פון די בילעטען זענען ערמעסיגט – פאר פרויען ספעציעל רעזערווירטע פלעצער

עס וועט געמאכט ווערען א הזכרה נאך דעם גרויסען מנהיג שבישראל נחום סאקאלאוו ז"ל

צום טויט פון נחום סאקאלאוו ז"ל

נעכטיגע הזכרות אין דער סינאגאגע

אין דער גרויסער סינאגאגע אויף קאשטשושקי גאס זענען נעכטען פארגעקומען צוויי גרויסע הזכרות. בעת דער ערשטער הזכרה איז די שוהל געווען געפאקט. דער חזן און דער כאר האבען געמאכט די הזכרה און ד"ר ברוידע האט געהאלטען די טרויער־רעדע.

די צווייטע הזכרה איז פארגעקומען פאר די יודישע שולען פון די היגע מיטעל־שולען, ס'זענען אנוועזענד געווען די שילער און שילערינס פון די יודישע גימנאזיע, פון קאצענעלסאן־גימנאזיע, פון דער העברעאישער שול יבנה און פון אנדערע שולען.

די שילער פון די יודישע גימנאזיעס זענען געקומען מיט זייערע פאהנער איינגעהילט אין שווארצען די תפלה האט אבגעריכט דער קאנטאר ה' ליוואוויטש מיט'ן כאר. דער פרעדיגער ד"ר ברוידא האט געהאלטען א רעדע געווידמעט דעם אנדענקען פון נחום סאקאלאוו ז"ל.

אין דער איינענער שוהל איז פארגעקומען א הזכרה, אין וועלכער ס'האבען אנטיילגענומען די שולען פון דער פאלקס־שול, מיטעל־שול און אינדוסטריע־שול פון דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען טעכנישע וויסענשאפט צווישען יודען.

אין „אהל יעקב“

6 א זייגער אוונט איז פארגעקומען א פייערליכע הזכרה אין דער שוהל „אהל־יעקב“. פאר'ן איינגאנג אין דער שוהל, איבערן באלקאן איז אראפגעהאנגען א בלוי־ווייסער פאהן איינגעהילט אין קרעפ. אויך די שוהל אינעווייניג איז געווען דעקארירט מיט שווארצער קרעפ און אילומינירט.

דער חזן ה' טאפעל מיט'ן כאר האבען אבגעריכט ספעציעלע תפלה. א איינדרוקספולע רעדע אין העברעאיש און יודיש וועגען דער גרויסער געשטאלט פון רבי נחום סאקאלאוו ז"ל האט געהאלטען דער מטיף ה' אהרן לובאשיצקי. אלס שרייבשטעלער האט ה' לובאשיצקי אויפגעפאדערט אויפצושטעלען א לעבעדיגע מצבה דעם נפטר דורך אויפלעבען די טעגליכע העברעאישע צייטונג אין פוילען.

מיט'ן געזאנג פון התקוה ענדיגט זיך די אימפאזאנטע טרויער־פייערונג, וועלכע האט איבערגעלאזט א טיפען רושם אויף דעם גרויסען עולם, וואס האט איבערפולט די שוהל.

אין לינת החולים

אין דער שוהל אין „לינת החולים“ איז נעכטען פארגעקומען א הזכרה נאך נחום סאקאלאוו ז"ל.

„תרבות“ אין טרויער.

די ידיעה, וועגען פלוצימדיגען טויט פון נחום סאקאלאוו, האט דערשיטערט און איינגעהילט אין א טיפען און ווייטאגליכען טרויער די לאדזשער „תרבות“ ארגאניזאציע. די לעקציעס פון די העברעאישע קורסען זענען מאמענטאל איבערגעריסען געווארען פון זייער געוועהנליכען לויף און די לעהרער האבען גערעדט וועגען דעם גרויסען מענש נחום סאקאלאוו. אינערעפריה, באלד מארגען, האט „תרבות“ ארויסגעקלעבט אויף די גרויע מויערן פון אונזער שטאט מיט שווארצגערעהמטע בלעטער: „נחום סוקולוב איננו“. די דאזיגע איינציגע קלעפ־סידרע האט אין שטאט געמאכט א געוואלדיג שווערען רושם אויף דער גאנצער יודישע באפעלקערונג. „תרבות“ איז איינגאנצען געהילט אין טרויער: די לאמפען און סאקאלאוו'ס בילד איז געהילט אין שווארצע קרעפ. עס איז אויך פארגעקומען א פערזאמלונג פון אלע ציוניסטישע מוסדות וואו עס האט צווישען אנדערע מספיד געווען דעם גרויסען נפטר אין נאמען פון „תרבות“ ד"ר חיים ארמיאן. תרבות האט אויך צוזאמענגערופן א ספעציעלע פערוואל־טונגס־זיצונג, וואו עס איז בעשלאסען געווארען: 1) אנטיילצונעמען אקטיוו אין דער זעכצאג'דיגער טרויער־אקאדעמיע, 2) איינצוארדנען א טרויער־אקאדעמיע צו די שלושים, 3) און ווארטען אויף די אנווייזונגען פון די העכסטע ציוניסטישע און העברעאישע אינסטאנצען, וועגען פעראייביגען דעם אנדענק פונם גרויסען נפטר.

זונטאג גרויסע אקאדעמיע אין פיל־הארמאניע

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, ווערען געמאכט גרויסע הכנות צו דער טרויער־אקאדעמיע, געווידמעט דעם אנדענקען פונ'ם פערשטארבענעם יודישען פיהרער און שריפטשטעלער דעם עהרען־פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע און יודישער אגענץ, רבי נחום סאקאלאוו ז"ל.

די אקאדעמיע וועט פארקומען זונטאג, ד. 24 ה. ח. 12 פארמיטאג אין פילהארמאניע זאל מיט דער בעטייליגונג פון פיהרענדע פערזענליכקייטען פון דער ציוניסטישער בעוועגונג אין דער שטאט.

די לאדזער יודישע געזעלשאפט וועט זונטאג האבען די מעגליכקייט אבצוגעבען כבוד דעם אנדענקען פון גרויסען נפטר „נחום סאקאלאוו ז"ל.

טרויער־אקאדעמיע אין האנדוו.־פערבאנד

זונטאג, דעם 24 מאי 5 נ. ווער, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פון האנדווערקער־פערבאנד (פילסודסקיעגא 69) א טרויער־אקאדעמיע געווידמעט דעם אנדענקען פון עהרען־פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע נחום סאקאלאוו ז"ל.

איינגאנג פריי.

„השומר הדתי“.

מיטוואך אוונט איז פארגעקומען אינם לאקאל פון „השומר הדתי“ א נשף אבל געווידמעט דעם אנדענקען פון דעם גרויסען שר בישראל ר' נחום סאקאלאוו ז"ל. עס האבען גערעדט די ה"ה: שטערענבערג, בליצבלום, גלאסמאן און אנדערע.

עס איז ערקלערט געווארען א 30טאגיגער טרויער

מכבי־פערבאנד

אויף דער לעצטער זיצונג פון דער עקזעקוטיווע פון לאדזער קרייז פערבאנד מכבי איז פארן צוטרעטען צום בעטראכטען דעם סדר היום דורכן פארזיצער ה' דר. ז. עלענבערג געהאלטען געווארען א טרויער רעדע געווידמעט דעם פערשטארבענעם גרויסען מנהיג און עהרען פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע נחום סאקאלאוו ז"ל און דער בייגעטראגען זיין פאזיטיווע שטעלונג צו דער מכבי בעוועגונג.

די אנוועזענדע האבען אויסגעהערט די טרויער רעדע שטעהענדיגערהייט.

אויף דערזעלבער זיצונג איז בעשלאסען געווארען אפיציעל זיך צו בעטייליגען אין דער אלגעמיינער טרויער־אקאדעמיע ארגאניזירט דורך אלע ציוניסטישע גרופירונגען, וועלכע וועט פארקומען זונטאג אין פילהארמאניע. חוץ דעם איז בעשלאסען געווארען צו ווענדען זיך צירקולאריש צו אלע מכבי־קלובען אין לאדזער קרייז איינצוארדנען עווענטועל זיך צו בעטייליגען אין די טרויער־אקאדעמיעס געווידמעט דעם טויט פון נחום סאקאלאוו ז"ל און אויך אין די קלוב־לאקאלען אויסהענגען דאס בילד פון נפטר דעקארירט אין שווארצען.

וועגען א איינהייטליכע אקציע פון די ספארט־קלובען אפווארטען אויף דירעקטיווען פון צ. ק.

א טרויער פערזאמלונג אין פאביאניץ

נעכטען פארמיטאג איז פארגעקומען א טרויער פערזאמלונג אין דער גרויסער שוהל אין פאביאניץ, איינגעארדענט דורך דער ארטיגער ציוניסטישער ארגאניזאציע. צו דער פערזאמלונג איז געקומען א גרויסער עולם, וועלכער האט איבערפולט די שוהל. עס זענען אנוועזענד געווען פערשידענע דעלעגאציעס און אויך א דעלעגאציע פון דער יודישער קהלה.

א איינדרוקספולע רעדע אין העברעאיש און יודיש, געווידמעט דעם גרויסען נפטר האט געהאלטען אדוו. ז. שטרויך פון לאדז.

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס־גימנאזיום (Kategorja A)

מעדכען־גימנאזיום
און פריוואטע פאווששעכנע שולע

Marji HOCHSTEINOWEJ

טעל. 214-27 ● 23 וואלטשאנסקא 23 ● טעל. 214-27

דער שול־בנין איז געווארען איבערגעבויט און פערברייטערט. איבערן שול־בנין געפינט זיך פאר שילערינס א ספעציעל אויסגעבויטער טאראס: ספארט־פלאץ, ווינטער — א גליטש־פלאץ

איינשרייבונגען אין די גימנאזיאל קלאסען, ווי אויך אין די פאווששעכנע שולע נעמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך (חוץ שבת און יו"ט) פון 9–2 און פון 4–6.

פייערליכער חנוכת־הבית אין דער „ויתקין־קבוצה“

זונטאג איז פארגעקומען די פייערליכע חנוכת־הבית פון דער קבוצת־הכשרה א.נ. פון „ויתקין“ קילינסקיעגא 86.

די דאזיגע חלוצישע פלאצובקע האט אנגעהויבען אין א ענגען צימערעל אין א פארווארפענער געגענד אין כאיני האבען דאך די דאזיגע חלוצישע עקשנים בעוויזען אויסצוהאלטען א לענגערע צייט אין די אומערטרעגליכסטע בעדינגונגען פון נישט דערעסען — און אין אוונט, נישט צו האבען וואו אויסצורוהען די מידע ביינער פון די שווערע פיזישע ארבייט אין פון גיין עטליכע קילאמעטער צום ארבייטס־פלאץ אין שטאט — און צוריק.

די „ויתקין־קבוצה“ האט איהר צושטייער צו דער חלוצישער מארטירלאגיע —אין א געגינגענדער מאס געגעבען לענגער אנהאלטען דעם דאזיגען מצב איז נישט מעהר מעגליך געווען, די קבוצה איז אריבער אין שטאט אויף פעטריקאווער 64.

די גיכע עטוויקלונג פון דער קבוצה האט דער־פיהרט דערצו דאס אין איינציגע חדשים איז אויך דער לאקאל געווארען צו ענג. דער איצטיגער לאקאל בע־שטייט פון 8 זוניגע און לופטיגע צימערען און איז איינגעטיילט אין 4 שלאף־צימערען, 1 עס־זאל, איין איזאלאציע צימער פאר קראנקע, און לייען־זאל, ארבייטס־זאל און א קוך־צימער.

די קבוצה אלס אירגון בעשטעהט איצט פון עטליכע און פופציג חלוצים־ות אין לאדז, פופציג חלוצים־ות אין פאביאניץ און אנ'ערך צוואנציג וועלכע ווארטען אויף ארויסצוגיין אויף החשרה, א בעדייטענדער טייל פון די אנגעהעריגע אין דער לאדזער קבוצה, זענען מענשען מיט העכערע בילדונג און אבסאלווענטען פון מיטעל־שולען, דער גרעסטער טייל האט שוין בעוויזען אויסצולערנען פערשידענע פאכען, און אפילו זיך ספעציאליזירט אין פערשידענע ארבייטס־צווייגען.

צו די פייערליכע ערעפנונג פונם נייעם לאקאל איז געקומען א גרויסער עולם. דערונטער א גרויסער טייל ארבייטס־געבער און פריינד פון דער קבוצה. אינם נאמען פון פאמראנאץ עפענט די פייערליכקייט ה' דר. א. ניביאנסקי מיט א איבערבליק איבער דער ענטוויקלונג פון דער קבוצה און בעטאנט מיט גרויס צופרידענהייט דאס איין צימער פונם נייעם לאקאל און נעמליך דאס איזאלאציע־צימער פאר קראנקע איז פריי דאס בעווייזט דאס דער היגיענישער מצב אין דעם געזונד־צושטאנד איז א צופרידענשטעלענדער.

א רעפעראט איבער דאס קבוצה־וועזען אין פוילען האלט דר. ז. עלענבערג, נאם דאזיגען רעפעראט ווערט דערלאנגט פון כל־טוב, צו די נישט קלייניע איבעראשונג פון די פערזאמעלטע אי זאלעס איז פרעכטיג פארגעברייט געווארען דאס די פאר שעה וועלכע ס'איז אויסגעקומען צו פערברענגען אין דער פרייליכע סביבה פון די חלוצים איז אדורך אונבעמערקט.

אין די רעדעס און בעגריסונגען האבען זיך בע־טייליגט די ה"ה: דר. ח. בערלאס, דיר. פראנקפורטער, אינזש. קלויזענבערג, מ. באפיאצקי, ראבאן, פריווין, מ. ראסין, און א. פרומקין, וועלכער האלט א בעגייסטערטע רעדע און בעדויערט וואס די יודישע געזעלשאפט האט אזוי ווייניג פערשטענדניש פאר די אינטערעסען פון די חלוצישע בעוועגונג.

נאכדעם ווי אין נאמען פון דער קבוצה דאנקט די אנוועזענדע געסט און פריינד פון דער קבוצה, בעזונדערס די וועלכע האבען די ערשטע מיטגעהאלפען צו פערפעסטיגען די קבוצה די ה"ה: דר. א. ניביאנסקי, מ. ראסין, די אנפיהרערין פון די קבוצה אין לאדז מ. מעבלער, שליסט דר. ניביאנסקי די פייערונג מיט דעם אפעל צו דער יודישער געזעלשאפט אונ־טערצושטיצען די קבוצה.

דער עולם פערברענגט נאך א לענגערע צייט ביי א גלעזעל טיי, נאך אויסגענומען דער ליטעראריש־ארטיסטישער טייל וועלכען די חברים פון די קבוצה האבען אויסגעפיהרט.

דער הויי־יעהריגער זומער־סעזאן אין פאדעמביע

דעלעגאציע פון ווילי־בעזיצער ביים טושינער מאגיסטראט

א דעלעגאציע פון ווילע־בעזיצער אין פאדעמביע אין די פערזאנען פון ארכיטעקט מארק פיין, מ. לאנדוי א. אנד. האט זיך געווענדעט צום טושינער בורמישטש און מיט איהם געהאט א געשפרעך וועגען די אויסזיכטען פון הייאהריגען זומער־סעזאן.

דער בורמישטש האט מיטגעטיילט דער דע־לעגאציע, אז הייאהר ריכט מען זיך אין פאדעמביע אויף 3 טויזענד לעטניקעס, מחמת דעם גרויסען קיבוץ ,וועט ער עפענען אין פאדעמביע א אפטיילונג פון טושינער מאגיסטראט, און אין זעלבען לאקאל וועט זיך אויך געפונען א גרעסערע פאליציי־אפטיילונג, ס'ווערט אויך איסטאלירט א טעלעפאן פאר די לעטניקעס, דער בורמישטש טיילט אויך מיט, אז ער האט בעשטימט 15 טויזענד זל. אויף צו פערשענערען דעם פאדעמביער בערגיגען וואלד. ס'ווערט אויך געמאכט א שעהנער פארק מיט אקאציע־בוימער. עלעקטרישע ליכט. ווייטער ער־קלעהרט דער בורמישטש, אז ער וועט נאך מאכען פיל אנדערע אינוועסטיציעס, כדי דאס כמעט יודישע שטעטעל טושין זאל האבען א שעהנע זומער־וואוינונג און ס'זאלען פאהרען וואס מעהר לעט־ניקעס פון לאדז, פון וואנען ס'איז די בעקוועמסטע קאמוניקאציע. דער בורמישטש מאכט אויך הייאהר אנדערע פערשידענע הנחות ביים בעזוכען דעם וואלד.

די דעלעגאציע האט געדאנקט דעם בורמישטש פאר זיין גרויסער פעראינטערעסירונג פאר דער זיכערקייט און בעקוועמליכקייט פאר די ליעטניקעס אין פאדעמביע.

א נייע וויכטיגע האנדעלס־אונטערנעהמונג

אויף פיעטרקאווער 19 האט זיך געעפענט א נייע וויכטיגע האנדעלס־אונטערנעהמונג. דאס איז דאס טוך־און קארט־געשעפט אונטער דער פירמע פוטערהענדלער און אנאכאוויטש.

אין דער היינטיגער צייט איז דאס עפענען א נייע האנדעלס־פלאצובקע פערבינדען מיט גרויסע שוועריגקייטען.

דער הערשענדער ווירטשאפטליכער קריזיס, וועלכער איבט אויס זיין ווירקונג אויף אלע צווייגען פון לעבען, שטעלט א סך פאדערונגען דער האנדעלס־וועלט.

כדי צו דערגרייכען ערפאלג אין האנדעל, מוז מען זיך רעכענען מיט די פערלאנגען פון דער צייט.

די דערמאנטע פירמע בעשטעהט פון אויסגעצייכענטע בראנזשיסטען, וועלכע האבען אונטער זיך א לאנג יאהריגע פראקטיק אויפ'ן געביט פון האנדעל.

אויפ'ן יסוד פון זייערע פילזייטיגע ערפאהרונגען, האבען זיי אויפגעבויט זייער נייע פירמע. זיי האבען דאבייי אויך גענומען אין אכט אלע בעדערפענישען און פאדערונגען פון דער צייט, אזוי, אז זייער געשעפט איז, היינט־צו־טאג, א מוסטער פון א האנדעלס־אונטערנעהמונג, וואס וועט זיכער צוציהען אלס קונים אלע קרייזען פון דער היגער בעפעלקערונג.

א גרויסער אויסוואהל פון די פערשידענסטע סארטען בעסטע סחורות, צו די צוגענגליכסטע פרייזען, איז די הויפט־מעלה פון דער נייער פירמע, וואס געפינט זיך אויף פיעטרקאווער 19, פראנט 1 שטאק.

אין די ראהמען פון די דעטוויזן־פעראָרדנונגען

קיין ווין
דעם 28־טען מאי
אויף 5 און 28 טעג 75 זל.

קיין פאריז
דעם 26 מאי ביזן 7 יוני 325 זל.

אויסלענדישע הנחה־פעסער קיין ענגלאנד, עסטרייך, טשעכא־סלאוואקיי, יוגאסלאוויען און אונגארן

„ארביס“ פעטריקאווער 18 (מעזון) טעל. 249-40.

Dr. med.
Sadokierski
נ'ין רג פון צייהן און יאסלעס
Piotrkowska 164 tel. 114-27

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16

היינט און פאלג. טעג!
ערשטער פילם פון דער אינלענדישער פראדוקציע אין דער יודישער שפראך

„על חטא“

מאנומענטאלע דראמע פון יודישען לעבען. געשאפען אויפ'ן גרונד פון אַן אמת'ער פאסירונג פון דער וועלט־מלחמה.
אינסצעניזאציע פון בעקאנטען דראמאטורג י. מ. ניימאן. אין די הויפט־ראלען:
א. מארעווסקי
ש. דזשיגאן
י. שומאכער
קלארא סעגאלאוויטש
אויסערן פראגראם: כראניק P.A.T.
פרייזען פון די פלעצער: III פלאץ 54 גר. II פל. 85 גר., I פל. 1.09 זל.
באלקאן 75 גר.

זאַל פילהאַרמאָניע
20 נאַרוטאָוויטשאַ 20
טעל. 213-84.

מאָרגען, שבת, דעם 23-טען ד. ח. 8.45 אָוונט
מייסטער-קאָנצערט פון
דער קעניג פון די פידעל-ווירטואָזען
Bronisław HUBERMAN
ווי אויך
J. GIMPEL
פיאַניסט פון וועלט-רוהם.
אין פּראָגראַם: שאַפונגען פון בראַהמס, באַך, שימאַנאָווסקי, שאָפּען, הובערמאַן—בראַהמס, יאָאַכים א. אַנד.
הנחה-בילעטן, פרייקאַרטען און פאַספאַרטוס (א חוץ שטל.) זענען אונגילטיג;
די קליינע צאָהל איבעריגעבליבענע בילעטן פערקויפט די קאַסע פון פילהאַרמ. אַז: פון פרייטאָג, ד. 22 ד.ח. 12 בייטאָג וועט די פילהאַרמ.-קאַסע נישט זיין טעטיג.

פיהרער פון דער פּאַלעסטינער אַרבייטערשאַפט

...ז: אבראַמאָוויטש, וועט רעדען ...נען די געשעהענישען אין א״י

...י עס איז שוין באַוואוסט, וועט דער ב... „פועלי-ציון" טעאָרעטיקער, און רעדאַק... „במפנה" אין ארץ-ישראל, ה׳ ז. אַבראַ... וועלכער איז ערשט די לעצטע טעג גע... קיין פוילען, האַלטען אין יודישען אַרבייטער ...קלוב „שטערן" פּיעטרקאָווער 61, אַ לעג... רעפעראַט: „וועגען די לעצטע געשעהע... אין פּאַלעסטינאַ".

...ז. אַבראַמאָוויטש איז באַקאַנט אַלס איינער ... בעסטע עקאָנאָמיסטען און סטאַטיסטיקער ... פּאַלעסטינער יודישען לעבען.

דער גרויסער ערפאָלג

...בן-ציון צוקערמאַנ׳ס אויסשטעלונג

...ייט נאָך דער פייערליכער ערעפנונג פון דער ...אויסשטעלונג פון בערימטען קינסטלער בן-... צוקערמאַן, האַלט אָן דער גרויסער ערפאָלג. ...דער קינסטלער האָט דעם ערפאָלג פערדינט, ... אַזאַ רייכע און פערשידענאַרטיגע בילדער-... אויסשטעלונג ווי די איצטיגע, איז שוין לאַנג ... געווען ביי אונז אין שטאָט.

...סיי די סעריע אַלט-ווילנא, סיי די ארץ-ישראל ...לדער, די פייזאַזשען, אקוואַרעלען, און די בילדער ... אַנדערע טעמאַס ענטציקען יעדען קונסט-... ...דער׳בער איז נישט קיין וואונדער, וואָס די ...אויסשטעלונג ווערט אַזוי שטאַרק באַזוכט דורך ... יודישער באַפעלקערונג, וועלכע ווייזט אַזוי ...ויס אַרויס סימפּאַטיע און אַנערקענונג פאַר דעם ... יודישען קינסטלער.

...די אויסשטעלונג געפינט זיך אין לאָקאַל פון ... „ברית" פּיעטרקאָווער 90.

...וואָרג פון דער עלעגאַנטער פרוי

...נאָמען האָט איז: זיין עלעגאַנט אָנגעטאָן, ... עלאַסטיש א. ד. גל.

...די זאָרגען צו פערגעסען, איז דאָ איין ... און געמליך: צו קויפען שיך נאָר אין אויג-... אין אונזער שטאָט עלעגאַנטסטען און מאָ-... שיך-געשעפט, פון דער גוט-באַקאַנטער ...פירמע „ימע", צאַנעל-... 1, וואָס איהרע שיך זענען די פיינסטע, רע-... פּרעציזסטע און מאָדערנסטע און זענען ממש ... און א מחיה צו טראָגען און וואָס מאַכען ... נעשיקט, עלאַסטיש און בויגעוודיג.

פייערליכער אָוונט צום 190-טען יאָהרצייט פון רבי משה חיים לוצאַטו

...וף דער איניציאַטיווע פון דער יוגענד-גרופּע ביי ... אין לאָדז איז זונטאָג פאָרגעקומען א פייערליכען ... צום 190טען יאָהרצייט פון מקובל און חוקר רבי משה חיים לוצאַטו

...דעם אָוונט עפענט ה׳ ראַבינאָוויטש און דאָס וואָרט ... ר׳ אַלטער שנור, וועלכער רעדט אַרום אין א ... רעפעראַט דאָס לעבען און שאַפען פון דעם ... מקובל און מוסר-טעאָרעטיקער ער בערירט אויך ... וואָס האָט איהם אַזוי שטאַרק גערודפט און ... פון זיינע ספרים הן אלס ספרי הקודש ... ווערען פערעכענט פון די היילגסטע מוסר-... מיט זייער דיכטונג און סטיל, וואָס ווערט בע... פון דער היינטיגער מאָדערנער ליטעראַטור. ... ראַבינאָוויטש מאַכט א סינטעז צווישען רמח״ל ... משה חיים לוצאַטי, זיין חקירה און גלייכצייטיגע ... און אויסגעהאַלטענקייט. ער ציטירט פון זיינע ... א רייע פראַגמענטען וואָס ווייזען אויף זיין אייגענ... אין שיטת-המוסר. וואָס ווערט היינט גע... און אַלע ליטווישע ישיבות. צום סוף רעציטירט ... שטיין לידער געווידמעט די יאָהרצייט.

...ינפטע פאָרלעזונג פון דר. ח. קנאָפּינג איבער „אבות"

...מאָרגען שבת 5 נאָכמ. קומט פאָר אין „החלוץ המרכזי" (...ווסקא 12-14) א פאָרלעזונג פון דר. קנאָפּינג א.ט. ... קאַמף פון פרושים און צדוקים אין דער אַפשפּ... און „אבות", טעזען: דער אינהאַלט אין וועזען פון ... — פראַגמענטען — רעליגיעז פּאָליטישע טענ... — גייגערס ערקלערונג — נבדלים — דער ... צו אנשי כנסת הגדולה — די סופרים ... פון טראַדיציע — דיני טומאה וטהרה — ... ינאי און יוחנן הורקנס — עם הארץ — אונ... פון פרושים און צדוקים — תחית המתים, ... בחירת והשגחה, משפט, עדים זוממים, ירושה ... שהזיק ועבד שהזיק, עומר, קרבן תמיד, שמחת בית השואבה, הקפות, קטורת ביום הכפורים, טבול יום, וכ׳ל.

עס ווערט געזוכט.

...די קהלה פערוואַלטונג האָט באַקומען א מעל... ...פון נאַרליצע, אַז דאָרט איז געשטאָרבען א שוחט ... נאָמען ישעי׳ ברוינפעלד ז״ל. אין צוזאַמענ... מיט דעם ווערט געזוכט דער זוהן פונם פער... אַהרן ברוינפעלד וועלכער זאָל זיך גע... אין לאָדז און אַרבייט אַלס זייגער־מאַכער. צו ... זיך אין דער קהלה טעגליך אין די שעה׳ן ... 1 ביז 3 נאָכמ.

„ראַטעוועט אונז פון ברייט און אונטערגאַנג"!..

רופען צו אונז די געליטענע יודען פון פשיטיק

די לאַגע פון די יודען אין פשיטיק און שכנות׳דיגע שטעטלעך איז אַלעמען זעהר גוט באַקאַנט און באַוואוסט, שוין א סך איז וועגען דעם געשריבען און גערעדט געוואָרען.

אָבער דאָס אַלץ, וואָס מ׳ווייסט וועגען פשיטיק, וועגען דער לאַגע פון די אָרעמע יודען, איז נאָך קיין שמיני שבשמינית נישט פון דעם, וואָס די יודען פון פשיטיק און פון די אָרעמע שטעטלעך זענען אויסגעשטאַנען און שטעהען נאָך אויס ביז היינטיגען טאָג.

איז דאָך טאַקע ווי פערשטענדליך, אַז דאָס יודישע לאָדז וואָס איז באַקאַנט בכל תפוצות ישראל, מיט איהר ברייטע האַנד און גוט-האַרץ! אַז אַט דאָס דאָזיגע לאָדז, זאָל זיין צווישען די ערשטע שטעט אין פוילען וועלכע האָבען געהאָלפען די געליטענע און האַיסטעגיגע יודען פון ברייט און אונטערגאַנג...

ווי ס׳איז אָבער צו זעהן פון די ביז איצטיגע בעריכטען פון לאָדזער קאָמיטעט צו העלפען די געליטענע יודען פון פשיטיק, און שכנות׳דיגע שטעטלעך, איז נישט נאָר וואָס לאָדז איז נישט אויפן ערשטען אָרט פון די מנדבים, נאָר אפילו נישט אויפן פינפטען אָרט, און דאָס דערפאַר: ווייל נאָך א גאַר גרויסע צאָהל — אפילו די, וועלכע זענען באַקאַנט אַלס מנדבים — האָבען נאָך ביז איצט נישט ערפילט זייער חוב לגבי די געליטענע יודען פון פשיטיק.

איצט, ווען די הילפס-אַקציע נעהט שוין צו ענדע — און כדי דאָס יודישע לאָדז זאָל אַרויס מיט כבוד און נישט האָבען זיך צו שעהמען פאַר אַנדערע שטעט מיט קלענערע יודישע קיבוצים — איז נויטיג אַז די וואָס האָבען נאָך ביז איצט נישט ערפילט זייער חוב און אויפגאַבע, זאָלען עס זעהען צו טאָן אין די טעג. ווייל —

יעדע סומע, וואָס פליסט אַריין צום הילפס-קאָמיטעט, איז א שויט-וואַל — צום באַקעמפען און אויסראָטונגס-קאַמף, וואָס פליצט מיט אַזאַ קראַפט און ריקזיכטסלאָזיגקייט אויף דער פויליש-יודישער באַפעלקערונג.

* * *

דער קאָמיטעט צו העלפען די געליטענע יודען פון פשיטיק און שכנות׳דיגע שטעטלעך, מאַכט אויפמערקזאַם אַז דעם ערשט׳ען ק.ח. ווערט די הילפס-אַקציע באַשלאָסען, צוליב דעם ווערען אַלע די וועלכע האָבען שפענדער-ליסטעס און בלאָקען, געבעטען עס אָפּצוגעבען אין קאַנצעלאַריע פון קאָמיטעט, פּעטריקאָווער 10.

די נעכטיגע בעראַטונג וועגען א הויפּט-רב פאַר לאָדז

איז נישט צונויפגערופען געוואָרען

דאָס קהלה-פּרעזידיום בעט אונז מיטצוטיילען, אַז צוליב דעם ערקלערטען טרויער אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע צוליב׳ן טויט פון נחום סאָקאָלאָוו, וואָס וואָלט אוממעגליך געמאַכט פאַר די ציוניסטישע פּרנסים אָנוועזענד צו זיין אויף דער זיצונג — איז די געפּלאַנטע בעראַטונג וועגען א הויפּט-רב פאַר לאָדז נישט צונויפגערופען געוואָרען.

זאַל פילהאַרמאָניע טעל. 213-84
זונטאָג, דעם 24-טען ד. ח. 8.45 א זייגער אָוונט
נור איין-איינציגער אויפטריט
פון בעסטען זינגער און רעציטאַטאָר
פון דער יודישער ביהנע אין אַמעריקאַ
מיכאל גיבסאָן
אין רעוואָלוציאָנס-פּראָגראַם פון לידער און רעציטאַציעס.
בילעטן צום פּרייז פון 54 גראָשען פערקויפט די קאַסע פון „פילהאַרמאָניע"

פייערליכע הזכרה אין „אוהל שרה" נאָך די געפאַלענע קדושים אין ארץ-ישראל

עהערגעכטען איז אין קיבוץ פון בנות אגודת ישראל „אהל שרה" פאָרגעקומען א פייערליכע הזכרה נאָך די געפאַלענע קדושים אין ארץ-ישראל. אויף דער הזכרה זענען אַנוועזענד דער פּאַטראָנאַט פון קיבוץ, אַלע מיטגל דעריבער און איינגעלאַדענע געסט.

די טרויער-פייערליכקייט האָט געעפענט דער פּרעזעס פון פּאַטראָנאַט ד״ר שלאָסער, וועלכער האָט אין זיין רעדע אויך דערמאָהנט די אבדה וואָס די יודען האָבען געליטען צוליב׳ן טויט פון נחום סאָקאָלאָוו.

דאַן האָט דער חזן געמאַכט אַ״ל מלא רחמים די געפאַלענע קדושים און הרב שמחה טרייסמאַן האָט געהאַלטען א ריהרענדע טרויער-רעדע, אין וועלכער ער האָט אויסגעפיהרט, אַז די ארץ-ישראל׳דיגע געשעהעניש׳ען וועלען נישט אָפּשרעקען דאָס יודישע פאָלק צו דערגרייכען זיינע צילען.

דאַן האָט גערעדט די מיטגלידערין פון קיבוץ פּרל. גראָס און מיט א פּרעכטיגע העברעאישער רעדע איז אַרויסגעטרעטען פרוי שנור.

די שלוס-רעדע האָט געהאַלטען רעד. פרידענזאָן, וועלכע האָט אָנגעוויזען, אַז דער ישוב און די יודען אין גלות פיהרען אויס דיסציפּלינירט די מיס׳יע פון שאַפען דאָס יודישע ארץ-ישראל און אַז די געשעהעניש׳ען וועלען דערין גאָרנישט שטערען.

א באַנדיטען-אָנפאַל

בערויבט דריי סוחרים אויפ׳ן בזשעזשינער שאָסיי

(א) נעכטען אינדערפריה, האָבען דריי פאַרמאַסקירטע באַנדיטען באַוואָפענט מיט רעוואָלווער׳ן, באַפאַלען אויפ׳ן שאָסיי צווישען בזשעזשין און לאָדז 3 סוחרים און צוגערויבט ביי זיי 600 זלאָטעס.

די באַנדיטען האָבען באַפוילען די סוחרים ווייטער פאָהרען, און אַליין זענען זיי גלייך געוואָרען אין די קוסאַקעס.

די נעמען פון די געליטענע זענען פאָלגענדע: ח. מאַסקאַל, י. סומריי, י. מ. קאַרגער ביי וועלכען זיי האָבען אויך צוריסען אייניגע וועקסלען מיט די דאָקומענטען, קאַרמאַן, י. ז. שטאַטלענדער א. א. פּאָליציי האָט פאָראָרדענט אַן אויספאָרשונג.

ראַדיאָ - פּראָגראַם

פרייטאָג, דעם 22-טען מאַי

6.34 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.20 ידיעות, 7.40 מוזיק (פּליטען), 8 אוידיציע פאַר שולען, 8.10 אוידיציע פאַר פאַבראָוועס, 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 ידיעות, 12.15 אוידיציע פאַר שולען, 12.40 סאַלאָן-מוזיק, 1.10 הויזווירטשאַפט, 1.20 „ליבע און ליד" (פּליטען), 3.12 לאָדזער בערזע, 3.15 עקספּאָרט, 3.20 וואַרשאָווער בערזע, 3.30 „די פרעהליכע אלמנה" (פּליטען), 4 שמועס מיט קראַנקע, 4.15 קאָנצערט, 4.45 אוידיציע פאַר קינדער, 5 רעפעראַט, 5.15 פּאָעזיע, 5.20 פּאַרטעפּיאַן - קאָנצערט, 5.50 ראַטגעבער פאַר ספּאָרטלער, 6 קאָנצערט פון יאָרדאַן כאָר, 6.30 אַקטועלער שמועס, 6.45 פּאָפּולערע מוזיק (פּליטען), 7.20 רעקלאַמע-קאָנצערט, 7.35 ספּאָרט, 8 סימפאָנישער קאָנצערט (8.50 — בעת דער פּויזע — אָוונט - ידיעות), 10.50 טאַנץ-מוזיק.

שבת, דעם 23-טען מאַי

6.34 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.20 ידיעות, 7.40 מוזיק (פּליטען), 8 אוידיציע פאַר שולען, 8.10 אוידיציע פאַר פאַבראָוועס, 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 ידיעות, 12.15 פּליטען, 12.25 קאָנצערט, 1.10 הויזווירטשאַפט, 1.15 פּליטען, 2.25 לאָדזער בערזע, 2.30 וויאָלאָנטשעל - קאָנצערט, 3 „כ׳בין 22 יאָהר אַלט" — דערציילונג, 3.15 „אונזער ים-האַנדעל", 3.20 וואַרשאָווער בערזע, 3.30 מאַנדאָליסטען - קאָנצערט, 4 לעקציע פראַנצויזיש, 4.15 אוידיציע פאַר קינדער, 4.45 „גאַנץ פוילען זינגט", 6 געשפּרעך וועגען דער פּראָווינץ, 6.10 סאָליסטען - קאָנצערט, 6.50 „דאָס לעבען אין לאָדז", 7 שמועס וועגען לאָדזער סקויטען, 7.05 לידער אויסגעפיהרט פון האַנקאַ אָרדאָנובנאַ, 7.25 רעקלאַמע - קאָנצערט, 7.40 ספּאָרט, 7.50 אַקטועלער שמועס, 8 מוזיק, 8.45 אָוונט-ידיעות, 9 אוידיציעס פאַר פּאָליאַקען אין אויסלאַנד, 9.30 „די פרעהליכסטע סירענע, 10 קאָנצערט„ 11 ידיעות און קאָמוניקאַטען, 11.50 טאַנץ-מוזיק.

טעאַטער, מוזיק און פערגוויגונג (קאָמוניקאַטען)

אַראַראַט בלייבט!

נאָך עטליכע מאָל „א וועלט מיט נסים"

אונזער ליבלינגס-טעאַטער „אַראַראַט" וועלכער האָט שוין געוואָלט די טעג פערלאָזען לאָדז, איז צוליבען אויסערגעוועהנליכען ערפאָלג פון פּראָגראַם „א וועלט מיט נסים", געצוואונגען צו בלייבען אויף נאָך עטליכע טעג, ס׳איז באמת א דערפרייענדער פאַקט, אַז ס׳איז א נחת צו קוקען ווי אין דער היינטיגער שווערער צייט, שטראָמען טויזענטער מענשען טעגליך אויף די „אַראַראַט" פאָרשטעלונגען. אַזאַ ערפאָלג פון איין פּראָגראַם איז זעלטען צו באַמערקען. איבער 20.000 מענשען האָבען שוין באַוואונדערט דעם הערליכען ספּעקטאַקל. און ס׳איז נישט קיין וואונדער ווען מען נעהמט אין אכט אַז „אַראַראַט" איז דאָס איינציגע אָרט ווי מען קען אמתדיג פערגעסען אין די זאָרגען פון א גאַנצען טאָג, און פערברענגען א פּאָר שעה אין א שטימונג פון פרייד, טעמפּער און זאָרגלאָזיגקייט. די אַלע וועלכע האָבען נאָך נישט געזעהן, דאַרפען אויסנוצען די געלעגענהייט וואָס „אַראַראַט" בלייבט, און היינט, מאָרגען גייען אַלע אויף „א וועלט מיט נסים".

היינט פּרעמיערע אין קינאָ „אייראָפּאַ"

היינט קומט פאָר אין קינאָ „אייראָפּאַ" די פייערליכע פּרעמיערע פון גרויסען יודישען פילם א. נ. „זיין ווייבס געליבטער" מיט דעם בערימטען יודישען קינסטלער לודוויק זאַץ אין דער הויפּטראָלע.

דער דאָזיגער פילם האָט געפייערט קאַסע-רעקאָרדען אין ניו-יאָרק, וואו ער איז דעמאָנסטרירט געוואָרען אין משך פון עטליכע חדשים מיט גרויס ערפאָלג אָהן איבעררויס.

נייע מאַי-פּראָגראַם אין קינאָ-רעוויו-טעאַטער „יאַר"

אין דעם קינאָ-רעוויו-טעאַטער „יאַר" (קילינסקיעגאָ 124) געהט איצט א פרעהליכע רעוויו א. נ. „מרובקי, ווודובקי, מאַיובקי".

אין דער רעוויו, וואָס פערמאָגט א שפע פון הומאָר, געזאַנג און טאַנץ, באַטייליגען זיך די בעסטע רעוויו-אַרטיסטען, וועלכע נעמען שטאַרק אויס ביים עולם, וואָס פילט טאָג-טעגליך אָן דעם טעאַטער „יאַר".

א חוץ דעם רעוויו, ווערט אויפ׳ן עקראַן געוויזען דער פּרעכטיגער פילם „דאָס ליד פון דער זון". ס׳איז דערום קיין חידוש נישט, וואָס דער קינאָ-רעוויו טעאַטער „יאַר" איז איצט דאָס באַליבטסטע פערוויילונגס-אָרט פאַר אַלט און יונג.

פון פּוילישען טעאַטער.

היינט און מאָרגען 8.30 ווערט געשפּילט „קטאָ זאַבילז?", מאָרגען 4 בייטאָג, „באַלאַדינאַ".

מעלדונג

פון „החלוץ הכללי ציוני" אַל. קאָשטשושקי 21 שבת דעם 23 מאַי 4 א זייגער נאָכמ. קומט פאָר א טרויער-אַקאַדעמיע צוליב׳ן טויט פון נחום סאָקאָלאָוו מיט דער באַטייליגונג פון ה״ה טעמפּעלהאָף, צעפּעלינסקי און פּראַשקער. אַלע חברים ווערען געבעטען פּינקטליך צו קומען.

דער ועד.

Dr. Wołkowyski
ציגעל-גאַם 11, טעל. 238-02
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקה
בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
נעמט אָן פון 8—11 בייטאָג און 4—9 אָוונט

Doktór Z. Henrykowski
ספּעציעל-אַרצט פאַר מענער - שוואַכע.
וועגערישע און הויט-קראַנקהייטען
טראַוגוטאַ 9 טעל. 262-98
נעמט אָן פון 8—11 און פון 6—9 אָוונט.
זונטאָג פון 9 פריה ביז 12.30 בייטאָג

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציעל-אַרצט פאַר מענער - שוואַכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט.
זונטאָג פון 9—1 פאַרמיטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשטענע-פרייזען

Dr. REICHER
פּאָלודניאָווא 28, טעל. 120-93
ספּעציאַליסט
פאַר מענער - שוואַכע - בעהאַנדלונג
סעקסועלע בעראַטונגען פון פּסיכאָ - אַנאַליזען
נעמט אָן פון 8—11 פון 5—8 אָוונט.

ספארט-בעוועגונג

לאדז — קראקא 0:0

דער פוס-באל-מעטש איז נישט געשטאנען אויף קיין הויכער מדרגה

האנד-באל

לאדז — ווארשא 6:8

יעהרליכע קאנפערענץ

פון ארב. ספארט-פערבאנד אין לאדז

מיטוואך און דאנערשטאג איז אין לאדז פארגעקומען די יעהרליכע קאנפערענץ פון לאדזער ראיאן-קאמיטעט פון ארבייטער ספארט-פערבאנד.

די דיסקוסיע איבערן בעריכט איז דאס מאל געווען זעהר א קורצע אדער א זאכליכע.

רעפעראטען האבען געהאלטען די ה"ה ר. מיכאלאוויטש (ווארשא) וועגען קאמף פון דער נשמה פון יונגען דור. הריניעוויטש (ווארשא) וועגען דער אויפקלערונגס-ארבייט צווישען ארבייטער ספארטלער און רעד. שטאטש (קראקא) וועגען דער אלימפיאדע אין אנטווערפען אין יאהר 1937.

אין נייעם ראיאן-קאמיטעט זענען אויסגעוועהלט געווארען זאטקע, קאטשמארעק, דוניאק, דיניאק פעליקס, ווישניעווסקי, גריטשוק און קאמינסקי. מצד די יודישע פעראיינען זענען אין דער פערוואלטונג פערטרעטען די ה"ה ליטוואק (שטערן) און הוימאן (מארגענשטערן).

אויפ'ן פארשלאג פון די „טייפון" דעלעגאטען האט די קאנפערענץ בעשלאסען צו שיקען א בעגריסונג און זיך בעטייליגען אין ארבייטער-קאנגרעס צום קאמף געגען אנטיסעמיטיזם און פאשיזם.

MAOK PŁYN TĘPI ROBACTWO

פון קרייז-פערבאנד מכבי

אין די טעג פון 23 און 24 מאי וועלען אין לאדז פארקומען די מייסטערשאפטען און האנר (ספארט-שפילען) פאר פרויען פון פוילישען מכבי פערבאנד פאר'ן יאהר 1936.

די ארגאניזירונג פון די מייסטערשאפטען איז פערטרויט געווארען דעם קלוב בר-כוכבא אין לאדז.

די מייסטערשאפטען וועלען פארקומען אין פאלגענדע קאנקורענצען: נעץ-באל, קויש-באל, האזענא.

דאס פראגראם פון די מייסטערשאפטען איז פאר פאלגענדען סדר:

שבת דעם 23 מאי 9 א זייגער פריה אויפ'ן ... דיאן פון י. ק. פ. וועט פארקומען ביי דער אנוועזנהייט פון א ספעציעלען שליח פון צ. ק. און די מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע פון לאדזער קרייז פערבאנד „מכבי". די פייערליכע ערעפנונג פון די מייסטערשאפטען.

פון 10 ביז 1 און פון 3 ביז 5 א זייגער נאכמיטאג פערטעל און האלב-פינאלען פאר אלע קאנקורענצען.

צומארגענס זונטאג פון 10 ביז 1 א זייגער מיטאג — פינאלען.

די פייערליכע שליסונג פון די מייסטערשאפטען און דאס פערטיילען די זיגער די דיפלאמען וועט פארקומען 8 א זייגער אין אווענט אין לאקאל „בר-כוכבא" פעטריקאווער 111.

„יורדיה—ט. ז. ס."

מארגען שבת 4 א זייגער נאכמיטאג אויף ספארט-פלאץ אוניאן-טורינג קומט פאר א פריינדשאפטס-מעטש אין פוטבאל צווישען די מאנשאפטען פון נורדיה און ט. ז. ס. פארן מעטש קומט פאר א פארמעטש פון די יוניארען פון די מאנשאפטען „הכח" און „נורדיה". דער דאזיגער מעטש רופט ארויס גרויסע פעראינטערעסירונג ... די לעצטע גינסטיגע רעזולטאטען פון די מעטשען פאר נורדיה בעווייזען, אז דאס יאהר האט די נאציאנאל-יודישע מאנשאפט ארויסגעוויזען שטארקע פערבעסערונג.

קינא „EUROPA"

נארוטאוויטשא 20

היינט גרויסע פרעמיערע!

אנהייב 6, 8 און 10 אווענד.

מארגען 12 אין 2 בייטאג צוויי ספעציעלע הנחה-פרימארגען סעאנסען!

דער פאפולערסטער קעניג פון די אמעריקאנער אקטיארען

לודוויק זאץ

אין רעוואלאציאנס-פרצינסילם נערעדט און געזונגען אויף יודיש

„זיין ווייבס געליבטער"

(לא תנאף)

אינציגער יודישער פילם, וואס ווערט פראדוצירט אויף דער וועלט-קלאנג-אפאראטור

„Western Electric"

רעזשי: SYDNEY GOLDIN שפעטער פון די פילמען „מזרח און מערב" און „אנסעל מאזעס"

עס נעהמען אנטייל די בעסטע יודישע און אמעריקאנער ארטיסטען:

LUCY LEWIN, LILI FEINMAN, M. ROSENBERG i IZYDOR KESIER

„זיין ווייבס געליבטער" — איז דער שענסטער יודישער פילם רעוועלאציע פון הומאר און וויץ.

די פרייזען זענען בעדייטענד פערקלענערט אויף אלע סעאנסען — פון 80 גר.

שלום עליכם — דער קולטור-טוער

(ענדע פון דער 9-טער זייט)

סוקצעדינג אויף מיר, כלומרשט פערשטעלט זיך די אייגען — א אשה, א פרעמדע, — נישט רעכט! אנדערע האבען זיך איינגעשטעלט פאר דער „אלמנה" די הייליגע, די אלטע (די העבראישע שפראך), שטארק מורא געקריגען, די יונגע זאל איהר חס ושלום נישט שאדען. איינינגע האבען זיך אנגענומען מיין קריוודע און גע'מענה'ט, אז דערווייל קען דאס פאלק מיך און שארען וועל איך קיינעם נישט; אדרבה. איך קאן זיי נאך נוצליך זיין גאר אין א סך זאכען... הכלל, עס איז מיט מיר געווארען פול די וועלט — א סימן, אז מיר האבען עפעס א ווערט אין די האסט מיט מיר כלל נישט וואס צו שעהמען זיך"....

אבער שלום עליכם האט זיך נישט בעגנוגענט דערמיט, וואס מיט יודיש איז „געווארען פול די וועלט". ער האט געהאלטען, אז „די ליטעראטור איז בעשאפען נישט צוליב עטליכע מחברים, זיי זאלען פיהרען צווישען זיך חשבונות, נאר פאר דעם כלל לעזער, אז דער זשארגאן איז בעשאפען נישט צוליב דעם, בכדי שרייבער זאלען זיך איבער איהם קריגען און ווערטלען זיך, נאר צוליב דעם גאנצען פאלק, און ער האט נעזוכט צו מאכען יודיש ניצליך אויף יעדען יאלען קאנען האבען פון איהם עפעס א נוץ". אלע געביטען פון דעם ליטערארישען לעבען. די טענות פון די געגנער האבען זיין ענערגיע נישט אפגעשוואכט. אפילו אזא אויטאריטעט ווי י. ל. גארדאן, האט נישט געקאנט קלענער מאכען אין זיינע אויגען די ווירדע און דעם ווערט פון יודיש. גיכער האט דער יונגער „זשארגאניסט", פערקעהרט, געווירקט אויף דעם „לייב" פון דער העבראישער פאעזיע און ארויסגעקריגען פון איהם א ליד פאר דער „פאלקס-ביבליאטעק".

י. ל. גארדאן האט צו איהם געשריבען א בריף: „....איהר שרייבט גוט אויף רוסיש און איהר בעהערשט פראכטפול אונזער ליטערארישע שפראך (העבראיש) — ווי אזוי זשע קאנט איהר זיך אפגעבען צו דער קולטור פון דער זשארגאן?" („דאס שלום עליכם בוך", ז. 183). אבער דאס „האט נישט אפגעקיהלט זיין ברען צום זשארגאן", זאגט י. ד. בערקאוויטש, — „און ער האט געטון אלץ, וואס עס איז מעגליך געווען צו מאכען, אז דאס, וואס האט דעמאלט געהייסען „זשארגאן" זאל ווערען אויך יודיש".

נישט נאר האט ער אויפגעזאמעלט און אויפגעהיט די אוצרות פון יודיש, פון אלע יודישע דיאלעקטען, איינגעשלאסען דעם אמעריקאנישען, אין זיינע איינענע ווערק. ער האט געשטרעבט דערצו, אז אויך אנדערע יודישע שרייבער זאלען לייטערען, קולטיווירען און בערייכערען די יודישע שפראך. און פריהער יוי אלץ האט ער געוואלט זי מאכען חשוב אין זייערע אויגען. ער האט דעריבער געזוכט איינצופיהרען ארדענונג אין דעם יודישען אויסלייג, האט זיך אינטערעסירט מיט די — דאן נאך נישט גענוג קלאר פארמולירטע — כללים פון דער יודישער גראמאטיק, האט זיך אפגעגעבען מיט דער פראבלעם פון די יודישע דיאלעקטען.

ער האט אויך אנגעהויבען צו זאמלען די אוצרות פונם יודישען פאלקלאר. אין דריטען באנד „יודישע פאלקס-ביבליאטעק" האבען געזאלט אריין „יודישע וויצען, משלים און מעשיות, געזאמעלט און ארויסגעגעבען פון שלום עליכם". אין „קול מבשר צו דער יודישער פאלקס-ביבליאטעק", וואס איז ארויס אין 1892, האט ער זיך געווענדעט „מיט א בקשה צו איטליכען בעזונדער פון אונזערע לעזער, ווער עס ווייסט נאר א יודישען וויץ, א משל אדער א מעשה, זאל זיך מטריח זיין איבערצוגעבען אויפן פאפיר, ווי אזוי ער קאן, און אזוי גוט זיין דאס צושיקען צו אונז בעצייטענס, בכדי עס זאל בעארבייט ווערען און זיין אפגעדרוקט אין דער „יודישער פאלקס-ביבליאטעק". נאר נישט פערגעסען, אז מיר קלייבען עכטע יודישע וויצען, משלים און מעשיות, נישט קיין אלגעמיינע אנעקדאטען א.אזוו."

ער אט אין דעם צווייטען באנד „יודישע פאלקס ביבליאטעק" אנגעהויבען דרוקען אלעזר שולמאנ'ס „די געשיכטע פון דער זשארגאן-ליטעראטור, פון איהר ערשטען אנהויב ביז צום סוף 18. יאהרהונדערט", וואס דאס איז געווען דער ערשטער פרוב פון א סיסטעמאטישער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראטור.

שלום עליכם האט געהאלפען אויך אנטוויקלען די יודישע ליטערארישע קריטיק. ער האט אליין געשריבען רעצענזיעס, קריטיקען („שמר'ס משפט") און ער האט סטימולירט י. ח. ראבניצקין צו שרייבען קריטיק מיטן ציל צו בעקעמפען שונד, צו ענטוויקלען דעם געשמאק פון די יודישע לעזער און צו העלפען דער יונגער יודישער ליטעראטור וואקסען און פערנעהמען דעם ארט אין דער יודישער קולטור-וועלט אין אין דעם יודישען פאלקס-לעבען, וועלכען זי האט שפעטער פערנומען.

ער האט געקוקט אויף יודיש, ווי אויף אונזער פאלקס-שפראך, נישט ווי אויף דער נאציאנאלער שפראך פונם יודישען פאלק, ער איז נישט געווען קיין יודישיסט אינם היינטיגען זינע פונם דאזיגען ווארט, אבער ער האט געגלויבט אין דער היסטארישער מיסיע פון יודיש („...אך דער זשארגאן, דער זשארגאן", האט ער געשריבען אין א בריף צו מרדכי ספעקטאר אין יאהר 1902, „מי יודע וואס פאר א ראלע ער וועט נאך אמאל שפילען ביי אונזער פאלק!"). ער האט קולטיווירט די יודישע שפראך, געזוכט צו דערהויבען איהר ווערט אין די אויגען פון דער יודישער אינטעליגענץ, געזוכט זי רייכער צו מאכען מיט דער הילף פון איהר ליטעראטור און רייכער צו מאכען די ליטעראטור און די גאנצע יודישע קולטור מיט איהר הילף.... אין דעם זינען מעגען די יודישע קולטור-טוער זיך פערגינען דעם כבוד צוצורעכענען דעם גרעסטען יודישען הומאריסט און פאלקס-דיכטער — צו זייער צאהל.

די טראגעדיע פון ביתר

(ענדע פון דער ד-טער זייט)

בליבען אין אונזער געשיכטע איינער פון אונזערע בלוטיגסטע שונאים. אין די מדרשים ווערט אפט פערפלאנטערט טראיאנוס אנשטאט האדריאנוס און פערקעהרט; זיי זענען ביידע ווערט געווען איינער דעם אנדערען.

די ימי השמד האבען איינגאנצען פערניכטעט די אינערליכע ארגאניזאציע פון די יודען אין ארץ-ישראל. די גרעסטע חכמים און פיהרער זענען אויסגעשאכטען און פערמוטשעט געווארען. דער נייער בית-דין אין אושא איז געווען א נפל און איז באלד בטל געווארען. ס'איז נישט געווען ווער ס'זאל איהם אויסהאלטען. דעם יונגען נשיא האט מען געמוזט זארגפעלטיג אויסבעהאלטען. דערצו איז ארויסגעגעבען געווארען א שטרענגער בעפעהל, אז מען זאל אין ערגעץ נישט דערוועגען זיך צו לערנען די תורה, און נאך שטרענגער איז פערווערט געווארען צו געבען סמיכה, דאס הייסט, פארטצוזעצען די טראדיציאנעלע אויטאריזאציע פאר געזעצגעבונג. די רוימער האבען שוין בעגריפען, אז דא ליגט דער איינענטליכער כוח פון יודישען פאלק ווייטער צו ציהעז זיין נאציאנאלע עקזיסטענץ און דאס האבען זיי געשטרעבט אונטערצוהאקען איהם יעדען פרייז. איבערן גאנצען לאנד האבען געוויבעלט שפיאנען און אויך פושעי ישראל האבען נישט געפעהלט, ווי לײדער אין אלע צייטען.... פערבליבען זענען נאך פון די אלטע מוסמכים צוויי „זקנים", וועלכע האבען נאך טעהאט דאס רעכט מסמיך צו זיין (אין רוהיגע צייטען איז דאס געווען די פרעראגאטיוו פונם נשיא, אדער כאטש פונם אב-בית-דין), אבער אויך די צוויי — רבי יהודה בן בבא און חבי חנינא בן תרדיון — זענען באלד געכאפט געווארען און געהרגעט געווארען. אבער דער ערשטער פון זיי, רבי יהודה בן בבא, האט נאך פערכאפט און מיט מסירות נפש מסמיך געווען פינף נייע „זקנים" — און דער פאר טאקע האט מען איהם ארעסטירט און פעראורטיילט צום טויט.

Dr. med. Trepman

ספעציאליסט פאר טריפער. סיפיליס און הויט-קראנקהייטען.

בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע.

זאוואדזקא 6, טעל. 234-12

נעמט אן פון 8–11 פארמ. 4–2 נ"מ און 6–8 אוו.

וויכטין פאר אלעמען!

דרוקעריי בראמבערג

לאדז — 8 צגעלניאנא 8

טעלעפאן 255-09

בראשורען, קאנוועלטן, רעכענונגען וכו' אויף חתונה-קארטען צו ביליגע פרייזען.

וויכטיג נייעס

פאר לאנג-געקליידעטע בעפעלקערונג!

איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין טאנדייט-מלבושים דען איך דער גרוסזענער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ח. מענדראווסקי האב צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל ערעפענט א געשעפט פון:

יודישע לאנגע מלבושים

מיט גוטע בעשטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופרידענהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי טאנדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייער פאר חתנים. — אויף פערלאנג ווערט אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה. געדענקט די אדרעס

א.ווארטעסקי און י. זיסהאלץ

פולנאצנא 5 אין הויף. סאלידע בעדינונג

וויכטיג פאר עלעגאנט געקלײדעטע! אין מיין געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנער.

מעטאל-בעטען מאטראצען אלע ארט קינדער-וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל ווישימאטשעק. אייז-פאבריק „Perfekt" א. ד. ג. קולעמען אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעלעסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאבריקס-לאגער

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליאס.

ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער.

בעם. מ'נעהמען אויסצאהלונגען אויך צאהלונגען אויף צאהלונגען

Jeśli MYDŁO to tylko „WYGODA"

דעם 1-טען סעפטעמבער ד. י. ווערט ערעפענט
איז גוט פאווישיע ,,וארשאווער וואיעוואודזטווע
א יודישע אגראנאמישע שולע
פאר יונגלעך, וואס האבען געענדיגט א פאלקשולע און עלטער פון 13—17 יאהר. 1½ יעהריגער לעהר-פראגראם נעמט ארום אלזייטיגע טעארעטישע און פראקטישע אויסבילדונג אונטער דער ליטונג פון אינזשיניערען-אגראנאמען. צונאב-לעהרע פון העברעאיש און ענגליש. ביי דער שולע עקזיסטירט א מוסטער-האמטער אינטערנאט, וואס פערזיכערט א זארגפעלטיגע אויפזיכט און גוטע פער-פלעגונג. כשר'ע קוך. שטענדיגע ערצטליכע אויפזיכט.
חודשליכער אפצאהל פאר די לעהרע מיט'ן אינטערנאט 125 זל.
אינפארמאציעס און איינשרייבונגען ביז'ן 15 יוני ד. י. אין דער קאנצעלאריע אין ווארשא, כלאדנא 22, וו. 5, טעל. 290-11 פון 3—4 נאכמיטאג.

מענער פאלקס-שולע און גימנאזיע
(מיט רעכט פון רעגירונגס-שולען)
פון דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען בילדונג און טעכנישע וויסענשאפט צווישען יודען אין לאדז
פאמארסקא 46-48, טעל. 106-64.
אינפארמאצ. און איינשרייבונגען אין דער שול-קאנצעלאריע, טעגליך פון 8—2
דער אפצאהל אין דער פאלקס-שולע בעטרעפט:
אין די קלאסען I—IV — 15 זל., אין די קלאסען V. VI — 20 זל. א חודש.

UWAGA CUKIERNICY **SKŁAD APTECZNY Z. Joskowicza**
ZGIERSKA 11, tel. 164-42
poleca: PASTY PALESTYŃSKIE do wyrobów wszelkich LEMONIAD i LODÓW oraz wielki wybór krajowych ESENCJI we wszystkich gatunkach i smakach, FARB nietrujących we wszystkich kolorach, dozwolone do wewnętrznego użycia po cenach ściśle fabrycznych.

ארץ-ישראל
איבערציהונגען און עקספעדיציעס נאך
איז געזאמעלטע וואגאנען ערלעדיגט
שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזען
„POLSKI LLOYD" Sp. Akc.
oddział w Łodzi Narutowicza [illegible]
tel. centralat 250-[illegible]
Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.
פערטרעטונג:

FABRYKA NAPOI GAZOWYCH R. Frydwald
Piłsudskiego 69, tel. 190-48
עמפפעהלט
סאדעוואסער און לעמאנ'אד
וואס ווערט אפגעשיקט פינקטליך אהיים
בעשטעלונגען ווערען אנגענומען א גאנצען טאג.

CUKIERNIA „ŹRÓDŁO"
PRZEJAZD 1, tel. 209-87 i 133-72
עמפפעהלט
אויסגעצייכענטע לארעם
ווארשטען מיט סארדי-נען אין וועלפעם — א פארציע 35 גר.
יארסקע אוועבדרויטען
פון 4 נאכט צו 1 זל.

קויפט פון דער ערשטער קוועלע!

קינדער-וועגעלעך מעטאל-בעטען
אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL"
Piotrkowska 73 אין הויף

וויכטיג פאר דאמען
נאר 2 זל. ווערען פאר איבערגע-מאכט די עלטעסטע
היטען
אויף גאנץ ניי ווי אויף נייע היטען צו
3.50
„TOLA"
23 Zawadzka 23

Lecznica dla zwierząt
Mag. Wet.
H. WARRIKOFF
ul. Kopernika 22, tel. 179-07
[illegible] אינערליכע און א כירורגישע. [illegible] פון הינט נעגען משוגעת. [illegible] פון הינט און קעץ, בארען הינט, [illegible] פערד, ניטשען די קאפיטעס.
[illegible]-שעה'ן אין דער לעטשניצע פון 7—3 און פון 1—8

דאקטוירים-אפטיילונג

Dr. J. OELLER
אינערליכע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
פיעטריקאווער 225
(רוג ראדוואנסקא). טעל. 149-01
נעהמט אן פון 6—8 אווענד

Dr. med. Kleszczelski
כירורג-אוראלאג
ספעציאליסט פאר הארן, נירען און בלאזען-קראנקהייטען
Piłsudskiego 76
(Narutowicza 16)
נעמט אן פון 1 מיטאג ביז 8 אווענד.

Dr. M. ELJASBERG
Chirurg
PIOTRKOWSKA 80, tel. 117-87
צוריקגעקעהרט

Dr. med.
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84.
przyjmuje od 8-10 rano i od 4-8 w

Dr.
Szymon Grynberg
וויטשניאווא גורא
(Willa Cyka) טעל. 26
נעמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 55, טעל. 168-58
אן פון 1—2 און פון 4—5 נאכמ.

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען קראנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעהמט אן פון 11-2 און פון 6 ביז 8.30 אוו.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע פרייזען

אוירען, נאז און האלז און לונגען-קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועס אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטא-רישעס פון 9-2 און פון 4-8 אווענט
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען-גאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

Dr. E. Ekkert
ספעציאליסט פאר ווענערישע און הויט-קראנקהייטען
וואוינט יעצט אויף
Pierackiego 5
(עוואנגעליצקא)
נעמט אן פון 12-1 און פון 5.30-8 אוו.

Dr. med.
Oskar Tuch
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
העליאטעראפיע
11. ליסטאפאד 22,
טעל. 138-05.
נעהמט אן פון 4 ביז 6 נאכמ.

DR.
H. GUTSTADT
אקושער-גינעקאלאג
וואוינט יעצט
זאכאדניא 66, טעל. 129-52
נעמט אן פון 9 11 פארמ. און 5-7 אוו.

Doktór
M. Kalisz
אוניווערזיטעט אין ראסטאק
צאהן-ארצט
סטאמאטאלאגישע כירורגיע
פיעראצקיעגא 7 (עוואנגעליצקא
טעל. 108-26
נעמט אן פון 3-7 נאכמ.

לעטשניצע
פאר וועגערליש-קראנקע
מענער - שוועכע און הויט-קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרוי-דאקטאר פון 11-1 און פון 5-7 אווענד.
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעלעפאן 246-09.
נעמט אן פון 8—9 פריה און פון 4—8 אוו.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
נעהמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אווענט
זונטאג און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Starszy Felczer
B JOSKOWICZ
פולנאצנא 4, טעל. 141-86
נעמט אן טעגליך פון 8—11 און 4—6 נ"מ
טעגליך פאקען-שטעלען מיט פרישע סראוואנסע.

Dr. med. J. PIK
נערווען און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל נערווען ליידענדע
נעהמט איצט אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכמ.
פריוואט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27
טעל. 175-50.

Dr.
Wajnberg
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר לונגען, האריץ און סקלעראז קראנקהייטען
פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9-10 פריה, 3-5, 8-9 אוו.

ד"ר העללער
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען - א ספעציעלער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

DR. MED.
L. Pikielny
UROLOG
ספעציאליסט פאר נירען, בלאזען און אורין-קראנקהייטען
NAWROT 8, tel. 219-90
נעהמט אן פון 4—7 נאכמיטאג
צוריקגעקעהרט.

Dr. med.
M. GLAZER
ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען
ZACHODNIA 64, tel. 185-49
נעהמט אן פון 12—2 מיטאג און פון 7 ביז 8.30 אווענד.
זונטאג און חגאות פון 10—12 בייטאג

Lekarz Dentysta
Jakób Botwinik
נעמט אן טעגליך פון 10 ביז 3 נאכמ.
אין דער לעטשניצע „פאמאץ" רוג זגער-זשער און לימאנאווסקיעגא 1, טעל. 101-29
און פון 4—10 אווענד אויף נארוטא-וויטשא 13. —::— צוגענגליכע פרייזען.
פאר ארבייטסלאזע — הנחה

Dr.
J. Ajzner
CHIRURG
powrócił
Al. Kościuszki 1
przyjmuje od 6—8 popoł.

Dr. O. Łagunowski
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-[illegible]
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz.
w niedzielę i święta od 10-[illegible]

Dr. med.
GUSTAW KOHN
[illegible] אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגי-שען קליניק אין פאריז.
[illegible] פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט.
[illegible] פון היילען אונפרוכטבארקייט.
נעהמט אן אין לאדז
[illegible]פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-08.
נעהמט אן פון 8—10 און פון 4—8 אווענט

Dr. med.
W. ŻADZIEWICZ
ספעציאליסט פאר אוירען, נאז, האלז
און קעהלקאפף-קראנקהייטען
Piotrkowska 64, tel. 125-[illegible]
נעמט אן פון 5—8 אווענד.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
[illegible] פאר נירען בלאז און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-[illegible]
נעמט אן פון 9-11 און פון 6-8 אווענט

ד"ר יעקב האנדזעל
[illegible] אין דער צייט פון זומער
אין קוראָרט
IWONICZ
willa „Mały Orzeł"

דאס מאדערנסטע
שיך-געשעפט

„ITE"

Łódź, Cegielniana 1
(róg Piotrkowskiej)
tel. 217-66

עמפפעהלט:
אלע
ארט
שיך

פון די נייעסטע
מאדעלען און סאליד-
סטע אויספיהרונגען.

פרייז…
…ערמעסיג…

Park
HELENÓW

איינציגער זיכערער אפרוה=פלאץ איין לאדז!
גרויסער ראדיא=קאנצערט פון פלי…
איינטריט 50 גר. קינדער און שילער 25 גר.
שבת און זונטאג
נאכמיטא…

KINO TEATR
ADRIA
GŁÓWNA 1

היינט און פאלגענדע טעג!
טראגישע ליבע פון אן׳ענגלישען אפיציר צו זיין פריינדס ווייב אין פילם א. נ.
לעצטע וואך
אין דער הויפטראלע:
GARY
GRANT
פאספארטוס און הנחה-בילעט אונגילטיג.
שבת, זונטאג און יום טוב אנהויב 4 נאכמ. …
שבת, אנהויב 4 נאכמ. זונטאג 12 בייטאג

KINO TEATR
METRO
PRZEJAZD 2

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(ווינקל קאפערניקא)
היינט און פאלגענדע טעג

היינט און פאלגענדע טעג! וואונדערשעהנער פילם וועגען ליבע, וואס גארנישט האט איהר געקענט …
PETER IBBETSON
גרויס פילם-מייסטערווערק אין די הויפטראלען: GARY COOPER, Ann Harding רעזשי: …y Hathaway
שפעטער פון „Bengali" נעקסטער פראגראם: „העלדען פון סיביר" אין די הויפטראלען: …czówna, Bodo, Brodzisz
פרייזען פון די פלעצער 1-טער פלאץ — 1.09, 2-טער פלאץ — 90 גר. 3-טער פלאץ — 70 גר.

קינא-רעוויו
J A R
קילינסקיעגא 124.

שפילט 4 טעג איז דער וואך: דאנערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאג, ד. ה. פון 21-טען ביז׳ן 24-טען מאי
„MRÓWKI, WDÓWKI, MAJÓWKI"
ס׳נעהמען אנטייל: Nina Billier, Gosia Negro, K. Lewandowska, J. Zarębianka, J. Sciwiarski, Bol. Majski, J. Skorasiński
אויפ׳ן עקראן: „דאס ליד פון דער …

CORSO
היינט און פאלגענדע טעג!
2 רעקארד-פילמען אין איין פראגראם!
1) נאכט=פאטראל
2) ליבעס=איבעראשונגען
אין דער הויפטראלע Norma Shearer
היינט און פאלגענדע …
…ip i Flap
אין די הויפטראלען
אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונ…
—פערקלענערטע פריי…

קלאנג=קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

היינט און טעגליך!
די צושטראלטע סטיכיע
Dolores Del Rio
אין איהר בעסטער קרעאצי…
טענצערין איז סופער-פילם …
די שטאט פון ליבע …
CALIENTE
סימפאניע פון געזאנג, טאנץ און ליבע
— רעוואלוציאנס-פרייזען אויף אלע סעאנסען —
באלקאן 54 גר. — I פלאץ 1.09 זל. — II פלאץ 85 גר. …

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ׳אנאנס
ביז 15 ווערטער
נור 1 זלאטי

פריוע פאסטענס

ס׳איז נויטיג פון זאפארט א קעטלערין פאלודניאווא 22 ביי שאפסא וו. 16.

נויטיג פון זאפארט א טאמבורירער ארבייטער ביי סטריקאווסקא לימאנאווסקיעגא 14.

ס׳איז נויטיג א פאדרעטשנע צו א דאמען-שניידערין פון זאפארט, צו מעלדען זיך ביי מעש פאלודניאווא 20.

א טיכטיגער בראנזשיסט פון שניידער-צודאטען מיט פיל יעהריגער פראקטיק, ווערט געזוכט אין א פריש געעפענט געשעפט. מעלדען זיך ליפאווא 78 וו. 20 פון 8—10 אוועגד

ס׳ווערט געזוכט א קוואליפיצירטער סוועטער-מאכער מיט אן׳אייגענער 10-ער מאשין. צו ערפאהרען גוטענשטיין, פולנאצנא 5.

ארבייטערינס אויף מאשין און האנד, ווערט געזוכט צו דאמען-קאלנערלעך. קליין, פעטריקאווער 124.

א זאקען - ארבייטער מיט א 156-ער מאשין קען בעקומען ארבייט. אפערטען אונטער „29" אין אדמ.

כ׳זוך אן׳אונטערמאשינערין מיט א מאשין צו טריקא-וועש. צו ערפאהרען גאלדשטיין קאמיענא 20.

אכטונג, סוועטער-מאכער! ס׳ווערט געזוכט 4-ערמאשינען ארויסצונעהמען אויף לוין און גלייכצייטיג רעפעזירקעס קוואליפיצירטע. זאכאדניא 52, רעכטע אפיציגע 3-טער איינגאנג, 1-טער שטאק וו. 56.

ראקאלען

אנ׳ארט צו שלאפען פאר א יונגערמאן ביי אן׳אונטעליגענטער פאמיליע, 11 ליסטאפאדא 16 וו. …

זומער-וואוינונגען צו פערדינגען בעזונדערע שטובען און שטובען מיט קוכען אין א שעהנע ווילע מיט א זאגייניק, הינטער לאדז ביי סאקאלניקי. קלינגען טעלעפאניש 181-99 פון 7—10 אוו.

אנ׳אויסמעבלירט צימער אפצוגעבען צו שלאפען פאר 1 אדער 2 יונגעלייט מיט בעקוועמליכקייטען און בעזונדערער איינגאנג. צו ערפאהרען זאוואדזקא 7 פארטער וו. 6.

אפצוגעבען א בעזונדער צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג פאר צוויי יונגעלייט אדער פריילינס פאר א צוגענגליכען פרייז, פילסודסקיעגא 56 וו. 5 פר. 1-טער שטאק.

צו שלאפען אפצוגעבען א בעקוועם ארט פאר א יונגנמאן אדער פריילין פון זאפארט צו ערפאהרען 6 שערפיען 14 וו. 32.

אנ׳ארט צו שלאפען אין א בעזונדער צימער פאר 1 אדער 2 פערזאן, 11 ליסטאפאד 24 וואוינונג 3.

צו פערמיטען א מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען פאר 2 פערזאן ביליג דירה-געלד אל. 1 מאי 20 רעכטער איינגאנג וו. 37.

ס׳ווערט געזוכט 2 אנשטענדיגע יונגעלייט צו שלאפען אדער אוועקצוגעבען א מעבלירטע צימער מיט אלע בעקוועמליכקייטען. צו ערפאהרען פעטריקאווער 59 וו. 20.

גאלאנטעריע - געוועלב, וואס עקזיסטירט 40 יאהר איז פון זאפארט צו פערמיטען. צו ערפאהרען פאמארסקא 50 י. קאן.

צו פערמיטען פעטריקאווער 66 א צימער געאייגנעט אויף געשעפט אדער פראצאווניע מיט בעזונדערן איינגאנג פארטער מיט בעקוועמליכקייטען. צו ערפאהרען ביים וואוינונגס-פערמיטלער פעטריקאווער 66 טעלעפאן 183-85.

צו פערמיטען 2 צימערן און א קיך זוניג און אנ׳ענצעל שטיבעל מיט בעקוועמליכקייטען פראנציסקאנער 30 דירעקט ביים ווירט.

לאזשי קענען בעקומען 2 יונגעלייט עוועגטועל 2 פריילינס. אויך א צימער אפצוגעבען אויף א פראצאווניע אדער אפצוגעבען מעבלירט פאר א פארפאלק. צו ערפאהרען פילסודסקיעגא 33 וו. 42 ראזענבלום.

צו פערדינגען א פארטער לאקאל פון 4 פענסטער. בעזונדערע געביידע פאר שטרימפ אדער סוועטער, עווענטועל אויף עפעס אנדערש. צו ערפאהרען ביים וועכטער קילינסקיעגא 21 ביים וועכטער.

Do wynajęcia dla 2 osób umeblowany pokój z pościelą lud bez Warunki dogodne Piłsudskiego Nr. 55, m. 27.

פערשידענעס

צו פערקויפען א 16-ער קעטעל-מאשין אין גוטען צושטאנד ביליג. צו ערפאהרען קילינסקיעגא 21 וו. 17.

גרויסע מעגליכקייטען צו פערדינען פאר א בעגרענעצטע צאהל אינטעליגענטע יונגעלייט אין עלטער פון 25—40 יאהר נאך א טעארעטישע און פראקטישע אויסבילדונג אין די ביי-איינגעפיהרטע אפטיילונגען פון פערזיכערונגען פון מאסען - פראדוקציע. פערזענליכע אנמעלדונגען:
Assicurazioni Generali Trieste, Narutowicza 6, II piętro, front
טעגליך אין די שעה׳ן פון 9 פריה ביז 2 נ.מ.

כ׳נעם אן צו קראצען סוועטערס און הענדשקעס אויף אנ׳אוניאן און רעקארד-מאשין אויף שישקעס. ביליגע פרייזען. אויך זוך איך צו דינגען א נייה-מאשין אויף עטליכע מאנאטען אדער צו קויפען. צו ערפאהרען ביי בינטשעווסקי פילסודסקיעגא 56.

צו פערקויפען אנ׳אזשור-מאשין געלעגענהייטליך. צו ערפאהרען פילסודסקיעגא 38 ביי זיסמאן.

א הויז צו פערקויפען מיט א פלאץ און א שטיקעל וואלד אין ווישניאווא גורא. צו ערפאהרען ביי פאנטעל אין ווישניאווא.

אקאדעמיש געבילדעטער הער, ספעציאליטעט: ענגליש, דייטש, פראנצויזיש, העברעאיש און חכמת ישראל זוכט א שטעל אלס הויז-לעהרער אין א בעסערער יודישער פאמיליע. אפערטען אין אדמ. „נ. פאלקסבלאט" אונטער „דאקטאר".

ווענטילאטארען צו רעפערירען, אויך בירשטען צו ווענטילאטארען און מאטארען. פעליקס קארן, לאדז, שרודמיעסקא 8 טעל. 116-11 1-טער שטאק.

פענסיאנאט פון פ. קאלסקי אין „זאציזשע לעשנע" געפינט זיך אין א שיינעם סאסנא-וועץ וואלד נעבען דער װארטע, בשר׳ע געשמאקע קיך, פרייזען מעסיגע. טעלעפ. 164-56, 212.90.

אוועקצוגעבען אנ׳איינגעפיהרטע אוואצארניע זאכאדניא 30. צו ערפאהרען זשגאזשסקא 16 אין שיך-געשעפט.

אכטונג בלאכאזשעס! צו פערקויפען א קאנט-מאשין אויסלענדישער סיסטעם. צו ערפאהרען ביי מאכטינגער, פולנאצנא 6.

כ׳זוך צו קויפען אנ׳איינריכטונג פון א פארמירערייַ אדער מיט דעם לאקאל צוזאמען אין צענטרום שטאט. אפערטען אונטער „ב." אין אדמ.

א שותף מיט 8—10 טויזענד זל. זוך איך צו א איינגעפיהרט געשעפט פון טריקא-וועש מיט גוטע קונדשאפט און אייגענע נייעריי. אפערטען אין אדמינ. פאר „טריקא שותף".

ווער ס׳וויל דינגען א קיאסק אויף פאפיראסען קען זיך ווענדען צום פערמיטלער פעטריקאווער 59 וו. 20.

ס׳ווערט געזוכט א שותף צו א גוט-איינגעפירט געשעפט מיט א געזיכערטע פרנסה מיט א קאפיטאל פון 5 ביז 10 טויזענד זל. אפערטע „מ" אין אדמ.

בעקאנטמאכונג! נאך א פאר … פאסאנירט מענער-היטען דורך … מאן נישט מעהר ווי 1 זלאטי, גוט … ליד, קילינסקיעגא 28.

צו פערקויפען זיגגערס א דאמען … מאשין גארנישט גענוצט. צו ערפאה… ליגנסקיעגא 40 וו. 30 פארטער ביי …

פאר 8 זל. א חודש לערנען מיר … ליך בוכהאלטעריע, סטענאגראפיע, … קארעספאנדענץ, מאשין-שרייבען מיט … סטרוקציע, ארדנען איין אויך ביל… פיהרען איין ביכער צו ביליגע פ… לינסקיעגא 50, קווער-אפיציגע 1-…

א לעהרערין, א גוטע פעדאגאג… טיילט אונטערריכט פאר דערוואקס… פויליש, יודיש, און דייטשע שפראכ… ליגע פרייזען, לאסמאן, בזשעזינ…

פארשריפטליכע פייערלעש-… (Gaśnice płynowe) נייע און … ווי אויך פילונגען (Ładunki) … טיפען אפאראטען צו מעסיגע … מ. באטשאן, פאמארסקא 25, … 1. איינגאנג, 1. שטאק, וו. 28. … געניצטע פייערלעש-אפאראטען …

אכטונג! ווער עס וויל … עלעגאנטסטע היטען צום זומער … אויך Hückel ווי אויך די בעסטע … היטלעך, שילצר-הימלעך בעקומט … נור אין בעוואוסטען הוט-… „Szerlauns" פעטריקאווער 10 … און איבערצייגט אייך! שבת … עשעפט געשלאסען.

…a wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 2…
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman